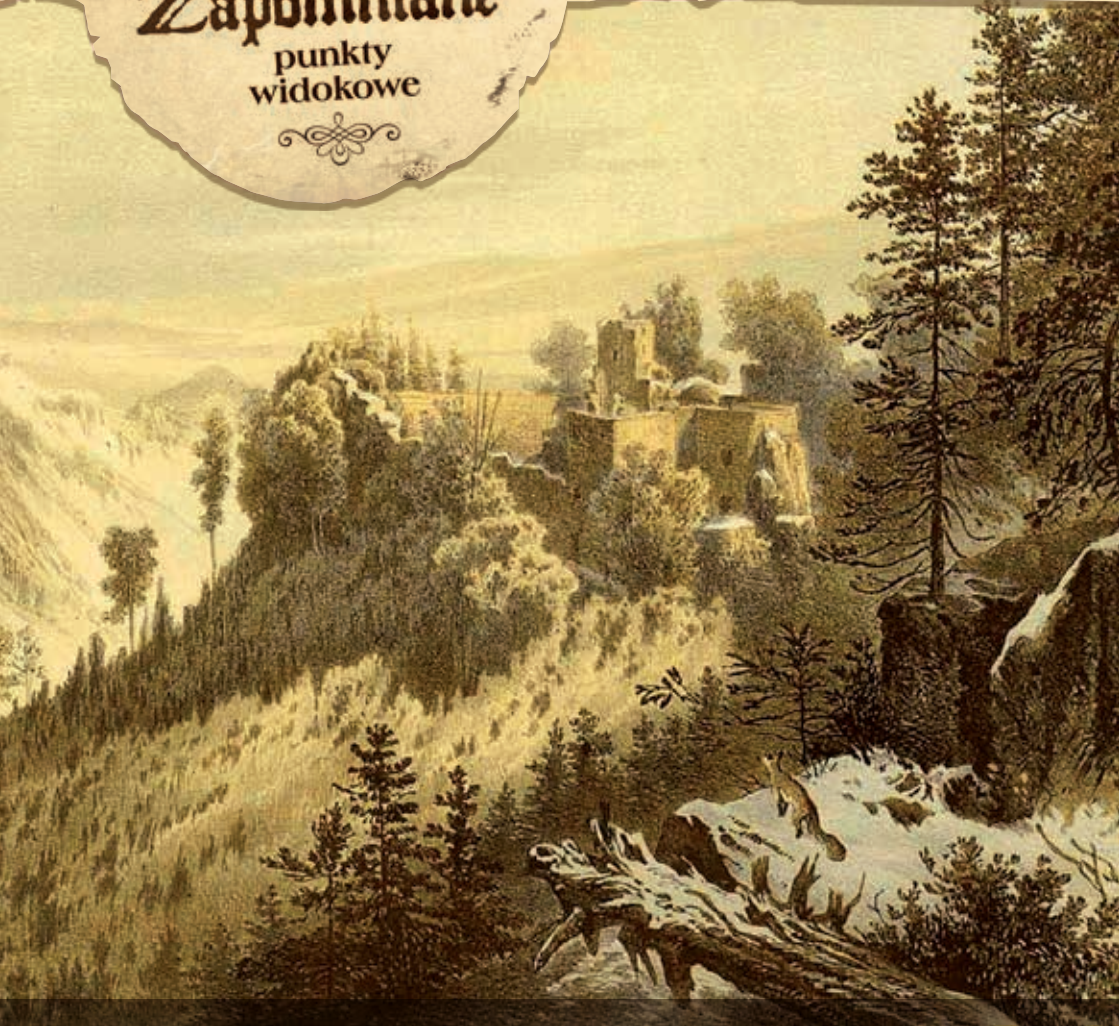

Zapomniane

punkty
widokowe

PRZEWODNIK – INSPIRACJA DLA MIŁOŚNIKÓW TURYSTYKI
PRŮVODCE – INSPIRACE PRO MILOVNÍKY TURISTIKY

ZAPOMNIANE PUNKTY WIDOKOWE ZAPOMENUTÉ VYHLÍDKY

Tekst (opisy punktów widokowych): Andrzej Mateusiak, Ivo Łaborewicz
Tekst (opis uwarunkowań prawnych): Magdalena Kowalczyk, Jacek Ośliżłok

Korekta: KorektArt Maria Szewczyk

Fotografie: VENTO STUDIO Jacek Gajda

Tłumaczenie: Helena Jankowska

Skany fotografii: Andrzej Mateusiak, Ivo Łaborewicz

Opracowanie graficzne i skład: JAREMEN PRESS Janusz Jaremen

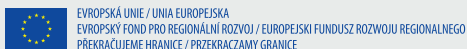
**Koordinator Projektu:
Karkonoska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.**

ul. 1 Maja 27, 58-500 Jelenia Góra
tel.: +48 75 75 27 500
fax: +48 75 75 27 505
biuro@karr.pl
aneta.medza@karr.pl
www.karr.pl

**Partner Projektu:
Karkonosze – Związek Miast i Gmin**

Zámek 1, 543 01 Vrchlabí
tel.: +420 499 405 745
hlinkovakamila@muvrchlabi.cz
www.svazek.krkonose.eu
www.krkonose.eu

Umowa o dofinansowanie nr PL.3.22/3.3.01/13.03962/ERN-295

Projekt „Zapomniane punkty widokowe” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz środków budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Nysa

WSTĘP/ÚVOD

Piękno Kotliny Jeleniogórskiej, Rudaw Janowickich, Gór Kaczawskich i Izerskich można podziwiać z wielu punktów widokowych. Większość z nich powstała lub została odkryta już bardzo dawno, często w XIX wieku i wcześniej. Pozwalają one sięgnąć dalej i głębiej w naturalne piękno krajobrazu oraz przyrody. Niestety, wiele z nich nie było należycie pielęgnowanych i z czasem popadły w zapomnienie. W trakcie wędrowki napotykałyśmy ślady po barierce, miejsca, gdzie z pewnością stała ławka, lub kilka stopni prowadzących donikąd. Wiele tych punktów zarastało i znikało na naszych oczach. Jednocześnie widać, jak ważne było dla wcześniejszych gospodarzy tych terenów podnoszenie atrakcyjności turystycznej w celu dostarczenia rozrywki wszystkim przyjezdnym. Z całą pewnością istniała idea, może uświadomiona, a może tylko intuicyjna, że należy inwestować w infrastrukturę turystyczną dla dobra powstającego przemysłu turystycznego.

Karkonoska Agencją Rozwoju Regionalnego S.A., widząc możliwość odtworzenia produktu turystycznego, jakim są punkty widokowe, podjęła realizację projektu **ZAPOMNIANE PUNKTY WIDOKOWE**, który uzyskał dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej. Partnerem projektu po stronie czeskiej jest Karkonosze – Związek Miast i Gmin. Wspólnie z przewodnikami i miłośnikami historii wybraliśmy 25 zapomnianych punktów widokowych, dla których przygotowaliśmy rys historyczny, ilustracje, fotografie, dokumentację kartograficzną, uwarunkowania prawne i sugestie w sprawie ich odtworzenia. W naszych pracach odwołujemy się również do doświadczeń czeskich partnerów.

Celem naszego projektu jest przypomnienie o licznych zaniedbanych punktach widokowych – ich właścicielom, gminom, nadleśnictwom i ewentualnym sponsorom – w nadziei, że zainspiruje to do działań zmierzających do przywrócenia ich wcześniejszej świetności. W konsekwencji doprowadzi to do wzrostu turystycznej atrakcyjności regionu i zwiększenia ruchu turystycznego. Projekt pozwoli na wsparcie rozwoju turystyki na obszarze polsko-czeskiego pogranicza przez wzbogacenie infrastruktury turystycznej o stare, a zarazem nowe, miejsca i punkty widokowe.

Wierzę, że publikacja powstała w wyniku naszego projektu, stanowić będzie źródło wiedzy i inspirację dla osób zainteresowanych tą tematyką oraz chcących przyczynić się do wzrostu atrakcyjności regionu, a także dla turystów odwiedzających polsko-czeskie pogranicze.

Grzegorz Rychter
Prezes Zarządu KARR S.A.

Krásu Jelenohorské kotliny, Janovického Rudohoří, Kačavských hor a Jizerských hor lze obdivovat z mnoha vyhlídkových míst. Většina jich vznikla nebo byla objevena už velmi dávno, často ještě v 19. století i dříve. Umožňují proniknout dál a hlouběji do přirozené krásy krajiny a přírody. Bohužel mnoho z nich nebylo patřičným způsobem udržováno a časem upadla v zapomnutí. Během putování nacházíme stopy po zábradlí, místa, kde kdysi byla lavička nebo několik schůdků, které nikam nevedou. Hodně míst zarostlo a zmizelo přímo před našima očima. Zároveň je vidět, jak důležité pro někdejší obyvatele těchto oblastí bylo zvyšování turistické přitažlivosti regionu, aby tak zajistili rozptýlení pro návštěvníky. Zcela jistě existovala myšlenka, možná vědomá, možná pouze intuitivní, že je pro rozvoj vznikajícího turistického průmyslu nutno investovat do turistické infrastruktury.

Karkonoska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (Krkonošská agentura pro regionální rozvoj, a.s.) vidí možnost obnovení turistických zařízení, jakými jsou vyhlídková místa, a proto přistoupila k realizaci projektu **ZAPOMENUTÉ VYHLÍDKY**, který získal podporu z prostředků Evropské unie. Partnerem projektu na české straně je Krkonoše – svazek měst a obcí. Společně s turistickými průvodci a milovníky dějin jsme vybrali 25 zapomenutých vyhlídkových míst, pro které jsme připravili historický nástin, obrázky, fotografie, kartografickou dokumentaci, právní stav a doporučení pro obnovu. V našich pracích se odvoláváme i na zkušenosti našeho českého partnera.

Cílem našeho projektu je připomenout četná zanedbaná vyhlídková místa jejich majitelům, obcím, lesní správě a případným sponzorům. Doufáme, že se stane inspirací k aktivitám směřujícím k navrácení jejich někdejší slávy a povede ke zvýšení turistické atraktivit regionu a k růstu turistického ruchu. Rozšířením turistické infrastruktury o staronová vyhlídková místa projekt podpoří rozvoj cestovního ruchu v polsko-české příhraniční oblasti.

Věřím, že publikace, jež bude výstupem našeho projektu, se stane zdrojem vědomostí a inspirací pro lidi se zájmem o tuto tematiku, kteří chtějí přispět k růstu přitažlivosti regionu, a také pro návštěvníky polsko-českého příhraničí.

Grzegorz Rychter
Předseda představenstva KARR S.A.

Zapomniane
punkty
widokowe

MAPA PUNKTÓW
WIDOKOWYCH

MAPA VYHLÍDEK

STANEK

GODZISZ

GAPY

BOBROWE SKAŁY

SOŁTYSIA

KOZIA SZYJA

ZAKRĘT ŚMIERCI

ZŁOTY WIDOK

GRODNA

Pilchowice
 Strzyżowiec
 Czerńca
 Pokrzywniki
 Pasięcznik
 Wrzeszczyn
 Borek
 Siedlęcín
 Rybnica
 Mała Kamienica
 Kromnów
 Kopianiec
 Wojcieszycze
 Cieplice Śląskie-Zdrój
 Piastów
 Piechowice
 Sobieszów
 Szklarska Poręba
 Jagmatków
 Zachełmie
 Przesieka
 Podgórzyn
 Marczyce
 Sosnowka
 Borowice

OKOLE

STROMIEC

ŁYSA GÓRA

SZŁĄS MUFLON

SOŚNIA

MACIEJOWA

KOZINIEC

ZAMKOWA GÓRA

WITOSZA

KRZYŻOWA GÓRA

MROWIEC

BOLCZÓW

STAROŚCIŃSKIE SKAŁY

PATELŃIA

BRZEŹNIK

WIELKA KOPA

SPIS TREŚCI / OBSAH

	Bobrowe Skały	str. 7
	Bolczów	str. 10
	Brzeźnik	str. 13
	Gapy	str. 16
	Godzisz	str. 19
	Grodna	str. 22
	Szałas Mouflon	str. 26
	Kozia Szyja	str. 28
	Koziniec	str. 30
	Krzyżowa Góra	str. 33
	Łysa Góra	str. 36
	Maciejowa	str. 39
	Mrowiec	str. 42
	Okole	str. 45
	Patelnia	str. 48
	Softysia	str. 52
	Sośnia	str. 55
	Stanek	str. 58
	Starościńskie Skały	str. 61
	Stromiec	str. 66
	Wielka Kopa	str. 69
	Witosza	str. 73
	Zakręt Śmierci	str. 77
	Zamkowa Góra	str. 79
	Złoty Widok	str. 81

50°52'18.9"N
15°35'06.8"E

01

BOBROWE SKAŁY

Nazwa polska: Bobrowe Skały

Wysokość n.p.m.: 610 m

Współrzędne Google: 50.871922, 15.585237

Przynależność administracyjna do gminy: Piechowice

Właściciel obecny: Piechowice

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: 270° (widok miejscami przesłonięty wierzchołkami drzew)

Potencjalny kąt widokowy: 270°

Aktualna dostępność dojsiowa ścieżką lub drogą: Bobrowe Skały dostępne są z trzech kierunków: od Piechowic przez Górzyniec szlakiem zielonym (3,8 km, 50 min), od Piastowa szlakiem niebieskim E-3 (1 km, 25 min) i od Kopańca – Kozia Szyja przez Babią Przełęcz szlakiem niebieskim E-3 (3,5 km, 1 godz. 15 min).

Opis aktualnego stanu: Bobrowe Skały to granitowo-gnejsowy masyw skalny we wschodniej części Grzbietu Kamienickiego Gór Izerskich z najwyższym punktem na wysokości 610 m. Grupa skalna składa się z kilku wieżyc o wysokości do 30 m tworzących nieregularny grzebień o długości ponad 80 m, stanowiący doskonale miejsce do wspinaczki skałkowej. Niektóre ściany wyposażono w ringi do wspinaczki. Na najwyższej skale – zaopatrzonej w zdekompletowane barierki – znajduje się skalna platforma widokowa, na którą prowadzą stalowe schody.

Aktualne fotografie:

Polský název: Bobrowe Skały

Nadmořská výška: 610 m

Google souřadnice: 50.871922, 15.585237

Administrativní příslušnost k obci: Piechowice

Současný majitel: Piechowice

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: 270°

(výhledu místy překáží vršky stromů)

Potenciální úhel rozhledu: 270°

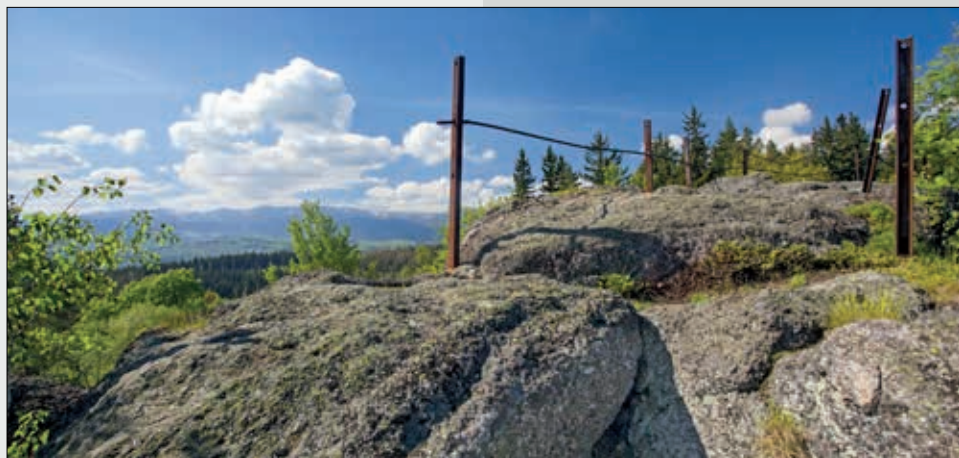
Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Bobrowe Skały (Bobří skály) jsou přístupné ze tří směrů: od Piechowic přes Górzyniec zeleně značenou trasou (3,8 km, 50 min.), od Piastowa modře značenou trasou E-3 (1 km, 25 min.) a od Kopańca – Kozia Szyja přes sedlo Babią Przełęcz modře značenou trasou E-3 (3,5 km, 1 hod. 15 min.).

Popis aktuálního stavu: Bobrowe Skały jsou skalní masiv utvořený ze žuly a ruly ve východní části hřebene Grzbiet Kamienicki v Jizerských horách s nejvyšším místem v nadmořské výšce 610 m. Skalní útvar sestává z několika věží s výškou až 30 m, tvořících neregulární hřebene s délkou více než 80 m. Jedná se o místo, které se skvěle hodí k lezení. Některé skály mají v lezecké skoby. Na nejvyšší skále – opatřené nekompletním zábradlím – se nachází skalní vyhlídková plocha, na níž vedou ocelové schody.

Aktuální fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Bobrowe Skały (Bibersteine) od dawna były jednym z głównych miejsc odwiedzanych przez kuracjuszy z Cieplic. Łatwo dostępny punkt widokowy przyciągał interesującą panoramą Kotliny Jeleniogórskiej, Karkonoszy i Gór Iżerskich. Wzmocniony ruch turystyczny spowodował wybudowanie u podnóża skałek gospody z wyszynkiem oraz pokojami noclegowymi. Funkcjonowała ona jeszcze po roku 1945, jednak z czasem popadła w ruinę i została rozebrana. W roku 1849 Bobrowe Skały opisała w języku polskim Rozalia Saulson – w swoim przewodniku „Warmbrunn i okolice jego w 38 obrazach w 12 wycieczkach przez pielgrzymkę w Sudetach”.

Archiwalne fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Bobrowe Skały (Bibersteine) byly léta jedním z hlavních míst navštěvovaných lázeňskými hosty z Cieplic. Snadno dostupná vyhlídka přitahovala zajímavými panoramami Jelenohorské kotliny, Krkonoš a Jizerských hor. V důsledku zvýšení intenzity cestovního ruchu byl na úpatí skalní skupiny postaven hostinec s výčepem a ubytováním. Fungoval ještě po roce 1945, avšak časem začal chátrat a byl zbourán. V roce 1849 popsala Rozalia Saulson v polském jazyce Bobrowe Skały ve svém průvodci „Warmbrunn i okolice jeho w 38 obrazach w 12 wycieczkach przez pielgrzymkę w Sudetach” („Warmbrunn a jeho okolí v 38 obrazech a ve 12 výletech poutí v Sudetech”).

Proponowane rozwiązanie techniczne: Proponuje się wycięcie kilkunastu drzew i naprawę barierki na najwyższej platformie widokowej.

Atrakcyjność turystyczna: wielka. Jest to miejsce licznie odwiedzane przez turystów, rowerzystów i wspinaczy.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Drogowskazy docelowo proponuje się ustawić w trzech miejscach: w centrum Piechowic (3,8 km, 50 min), w Piastowie (1 km, 25 min) i w Kopańcu – Kozia Szyja (3,5 km, 1 godz. 15 min).

Opracował: Andrzej Mateusiak

Archivní fotografie:

Navrhované technické řešení: Navrhuje se pokácení několika stromů a oprava zábradlí na nejvyšší vyhlídkové ploše.

Turistická atraktivita: Velká. Jedná se o místo hojně navštěvované turisty, cyklisty a lezci.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Navrhuje se umístit směrové ukazatele na třech místech: v centru Piechowic (3,8 km, 50 min.), v Piastově (1 km, 25 min.) a v Kopańcu – Kozia Szyja (3,5 km, 1 hod. 15 min.).

Zpracoval: Andrzej Mateusiak
Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 1: Góry Izerskie. Wydawnictwo PTTK Kraj, Warszawa–Kraków 1989.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala (měřítko) 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

50°51'38.2"N
15°54'41.0"E

BOLCZÓW

02

Nazwa polska: Bolczów

Wysokość n.p.m.: 561 m

Współrzędne Google: 50.860607, 15.911379

Przynależność administracyjna do gminy: Janowice Wielkie

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Kowary

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: ok. 60°

Potencjalny kąt widokowy: ok. 180°

Aktualna dostępność dojeżdżania ścieżką lub drogą: Dojście do zamku z Janowic Wielkich od dworca PKP zielonym szlakiem (2,5 km, 50 min). Szlakiem zielonym można też dojść do Przełęczy Karpnickiej (3,8 km, 1 godz. 35 min).

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Przez zamek Bolczów przebiega Szlak Zamków Piastowskich (zielony) z Wojanowa do zamku Płonina; ponadto czarny szlak łącznikowy (700 m) od zamku do Szlaku Międzynarodowego E-3 (niebieski), biegnącego od Trzczińska (PKP) do Kamiennej Góry. W bezpośredniej bliskości zamku (800 m) przebiega jeszcze szlak żółty, wiodący z Janowic Wielkich do Trzczińska (PKP). Niedalegą Doliną Janówki biegnie żółty szlak rowerowy – Obwodnica Rudawska.

Opis aktualnego stanu: Na granitowych skałach Grzbietu Zamkowego w Rudawach Janowickich położone są ruiny zamku Bolczów. Teren dookoła porośnięty jest starym lasem świerkowo-sosnowym z domieszką buka i dębu. U podnóża znajdował się stary kamieniołom granitu, gdzie w żyłe apłitowej można znaleźć turmaliny. Z tarasu (plateau, tzw. kapelanii – ok. 16 × 4 m) – znajdującego się obecnie w najwyższym punkcie zamku, dokąd prowadzi 54 kamienne schodki – można podziwiać panoramę: Grzbiet Północny Gór Kaczawskich z Okolem (714 m), charakterystyczne wierchołki Sokolików na pierwszym planie, a na południowym zachodzie, ponad Janowickim Grzbietem, fragment Czarnego Grzbietu, szczyt Śnieżki, Równię pod Śnieżką i Srebrny Uplaz. Jest to historyczny punkt widokowy z zamku.

Polský název: Bolczów

Nadmořská výška: 561 m

Google souřadnice: 50.860607, 15.911379

Administrativní příslušnost k obci: Janowice Wielkie

Současný majitel: Nadlešnictví Kowary

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: cca 60°

Potenciální úhel rozhledu: cca 180°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Přístup ke hradu z obce Janowice Wielkie od vlakového nádraží zeleně značenou turistickou trasou (2,5 km, 50 min.). Zeleně značenou trasou lze dojít od sedla Przełęcz Karpnicka (3,8 km, 1 hod. 35 min.).

Turistické značení trasy poblíž: Hrad Bolczów leží na zeleně značené trase, zvané Cesta piastovských hradů (Szlak Zamków Piastowskich), z Wojanowa na hrad Płonina; dále tudy prochází černě značená spojovací turistická trasa (700 m) od hradu k mezinárodní trase E-3 (modrá), která vede od vsi Trzczińska (vlakové nádraží) do Kamienné Góry. V přímé blízkosti hradu (800 m) vede i žlutá trasa z Janowic Wielkich do Trzczińska (vlakové nádraží). Nedalekým údolím Dolina Janówki vede žlutě značená cyklistická trasa – tzv. Rudohorský obchvat (Obwodnica Rudawska).

Popis aktuálního stavu: Na žulových skalách hřebene Grzbiet Zamkowy na území Janovického Rudohorí (Rudawy Janowickie) leží zřícenina hradu Bolczów. Kolem roste starý smrkový a borovicový les s příměsí buků a dubů. Na úpatí se nacházely staré žulové lomy, kde se v aplitovém ložisku nachází turmalíny. Z terasy (plateau – cca 16 × 4 m) – která se v současnosti nachází v nejvyšším místě hradu a na kterou vede 54 kamenných schůdků – lze obdivovat panorama: Severní hřeben Kačavských hor s vrcholem Okole (714 m), charakteristické vrcholy Sokoliků poblíž, na jihozápadě nad hřebenem Janovickí Grzbiet fragment Obřího hřebene, vrchol Sněžky, Obří pláň/Równia pod Śnieżką a Sříbrný hřbet. Jedná se o historické vyhlídkové místo na hradě.

Aktualne fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Zamek Bolczów (Boltzenschloß, Bolkoschloss, Bolzenstein) zbudował w XIV wieku rycerz Clericus von Boltz z drużyny księcia świdnicko-jaworskiego Bolka II. Zamek zmieniał właścicieli, jak również wygląd – był wielokrotnie niszczony i odbudowywany. Poważniejszych zniszczeń zamek doznał pod koniec wojny trzydziestoletniej, w roku 1645, kiedy to Szwedzi, opuszczając zamek, spalili go doszczętnie. W połowie XIX wieku, na fali romantyzmu, ówczesny właściciel ruin hrabia Stolberg-Wernigerode przystosował to miejsce do zwiedzania, budując małe schronisko z gospodą w stylu szwajcarskim, a w 1837 roku w najwyższym miejscu ruin urządził punkt widokowy. W roku 1824 zamek odwiedził król pruski Fryderyk Wilhelm II z małżonką Augustą von Harrach. Do 1945 roku w zamku czynne było schronisko turystyczne, później opuszczone i rozszabrowane. Zamek wchodzi w skład powstałego w 2008 roku Parku Kulturowego Kotliny Jeleniogórskiej, a Rudawy Janowickie należą do Rudawskiego Parku Krajobrazowego. Ruiny zapisane są w rejestrze zabytków pod nr. rej.: A/907/472 z 4 grudnia 1958.

Archiwalne fotografie:

Aktuální fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Hrad Bolczów (Boltzenschloß, Bolkoschloss, Bolzenstein) postavil ve 14. stol rytíř Clericus von Boltz z družiny svídnicko-javorského knížete Bolka II. Hrad vystřídal několik majitelů a byl několikrát poničen a znovu postaven, proto se měnil i jeho vzhled. K vážnějším škodám došlo koncem třicetileté války v roce 1645. Švédové na ústupu hrad vypálili. V polovině 19. stol. tehdejší majitel zříceniny hrabě Stolberg-Wernigerode přizpůsobil místo k prohlídkám v souladu s tehdejšími romantickými zvyky. Postavil nevelkou turistickou chatu s hostincem ve švýcarském stylu a v roce 1837 v nejvyšším místě hradu zřídil vyhlídku. V roce 1824 hrad navštívil pruský král Fridrich Vilém II. s manželkou Augustou z Harrachů. Do roku 1945 byla na hradě v provozu turistická chata, která pak byla opuštěna a rozkradena. Nyní je hrad součástí Kulturního parku Jelenohorské kotliny vzniklého v roce 2008. Janovické Rudohoří je chráněno jako Rudohorský krajinný park (Rudawski Park Krajobrazowy). Zřícenina hradu je vedena v registru historických památek pod ev. číslem: A/907/472 z 4. prosince 1958.

Archivní fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: Celowe wydaje się wycięcie świerka i sosny rosnących na półkach skalnych, odkrzaczenie skalnego zbocza oraz przycięcie korony kilku rachitycznych buków. Ponadto wyburzenie fragmentu murku (ok. 5 m.b.), a w przewężeniu plateau, zabudowanie jego podłoża, co zapewni wygodę wejścia na kapelanie, a także umocowanie barierek (ok. 30 m.b.).

Atrakcyjność turystyczna: wielka. Miejsce to jest licznie odwiedzane przez turystów – zarówno pieszych, jak i rowerowych.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Drogowskazy należałoby ustawić w Janowicach Wielkich przy dworcu PKP (2,5 km, 50 min) oraz na Przełęczy Karpnickiej (3,8 km, 1 godz. 35 min).

Opracował: Andrzej Mateusiak

Navrhované technické řešení: Účelné se zdá pokácení smrku a borovice na skalních poličkách, odstranění křoví na skalním svahu a zkrácení koruny několika rachitických buků. Dále zbourání fragmentu zidky (cca 5 m) a ve zúženém místě plateau úprava podloží, což zajistí snadný výstup nahoru, a také instalace zábradlí (cca 30 m).

Turistická atraktivita: Velká. Místo je četně navštěvováno turisty, a to jak pěšími, tak cykloturisty.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Ukazatele by měly být umístěny v obci Janovice Velké u vlakového nádraží (2,5 km, 50 min.) a v sedle Przełęcz Karpnicka (3,8 km, 1 hod. 35 min.).

Zpracoval: Andrzej Mateusiak

Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 5: Rudawy Janowickie. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 1998.

Tomasz Wojtasik, Damian Dutkiewicz, Rafał Fronia (oprac.): Rudawy Janowickie, mapa, skala (měřítko) 1 : 25 000.

Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2006.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala (měřítko) 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

50°48'31.5"N
15°49'25.3"E

03

BRZEŹNIK

Nazwa polska: Brzeźnik

Wysokość n.p.m.: 555 m

Współrzędne Google: 50.808760, 15.823691

Przynależność administracyjna do gminy: Kowary

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Kowary

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: 90°

Potencjalny kąt widokowy: 120°

Aktualna dostępność dojazdowa ścieżką lub drogą: Do punktu można dojść ścieżkami leśnymi od obwodnicy Kowar (drogi wojewódzkiej nr 367 – ul. Kamiennogórska; 550 m) oraz drogami leśnymi od Przełęczy pod Brzeźnikiem i szlaku niebieskiego (1100 m).

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Najbliższy szlak – koloru niebieskiego – przebiega przez Przełęcz pod Brzeźnikiem (492 m), w odległości 1100 m.

Opis aktualnego stanu: Brzeźnik to szczyt na zachodnim skraju Rudaw Janowickich, porośnięty lasem świerkowym, położony na północnych krańcach miasta Kowary. Zbudowany jest z granitów porfirowych, w których występują minerały augitu z hornblendą. Na południowo-zachodnim zboczu znajdują się duże wyrobisko po dawnym kamieniołomie, z którego pozyskiwano granit do budowy tunelu pod Przełęczą Kowarską i wiaduktu kolejowego w Kowarach Górnych. Na zboczach Brzeźnika występują niewielkie skałki i usypiska skalne.

Polský název: Brzeźnik

Nadmořská výška: 555 m

Google souřadnice: 50.808760, 15.823691

Administrativní příslušnost k obci: Kowary

Současný majitel: Nadlešnictví Kowary

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: 90°

Potenciální úhel rozhledu: 120°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Na místo se lze dostat leśnými stezkami od obchvatu Kowarů (vojvodská silnice č. 367 – ul. Kamiennogórska; 550 m) a leśními cestami od sedla Przełęcz pod Brzeźnikiem i modře značené turistické trasy (1100 m).

Turistické značené trasy v blízkosti: Nejbližší značená trasa – modrá – vede přes sedlo Przełęcz pod Brzeźnikiem (492 m) ve vzdálenosti 1100 m.

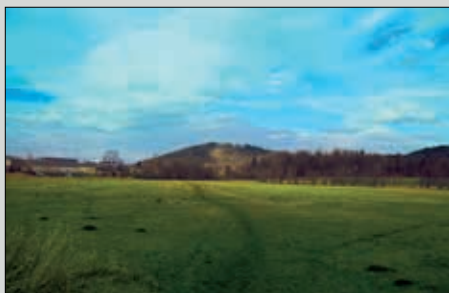
Popis aktuálního stavu: Brzeźnik je vrchol na západním okraji Janovického Rudohorí porostlý smrkovým lesem. Leží na severním okraji města Kowary. Je z porfyrové žuly, ve které se nachází minerály augitu s rohovcem. Na jihozápadním svahu se nachází pozůstatky po někdejších žulových lomech, kde se těžila žula na stavbu tunelu pod sedlem Przełęcz Kowarska (Kowarské sedlo) a železničního viaduktu v Horních Kowarech. Na svazích Brzeźniku se vyskytují menší balvany a skalní a kamenná moře.

Aktualne fotografie:

Aktuální fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: W XIX wieku Brzeźnik należał do majątku hrabiego von Reden z Bukowca i był elementem zespołu parkowo-palacowego. Na szczycie znajdują się Babie Skałki, na których hrabina von Reden urządziła punkt widokowy, a na wzgórzu szereg ścieżek spacerowych z ławeczkami dla odpoczynku. Kowarscy litografowie (F. A. Tittel, C. T. Mattis czy E. W. Knippel) często uwieczniali na swoich litografiach widok wschodniej części Karkonoszy z Kowarami na pierwszym planie, widzianych właśnie z Brzeźnika.

Archiwalne fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: Wydaje się konieczne wycięcie kilkunastu drzew dla poszerzenia imponującego widoku na wschodnią część Karkonoszy. Należałoby zamontować tam tablicę kamienną z wrytą panoramą opisującą poszczególne szczyty i przełęcze oraz ustawić ławki. Ponadto konieczna będzie rewitalizacja ścieżek wraz z ich oznakowaniem.

Atrakcyjność turystyczna: średnia. Obecnie obszar ten nie jest prawie wcale odwiedzany przez turystów, ale urządzenie tam punktu widokowego powinno zintensyfikować ruch turystyczny, tym bardziej że planowana jest sprzedaż pałacu Ciszycy i jego remont, a obiekt ten znajduje się w niewielkiej odległości od potencjalnego punktu widokowego (ok. 1200 m).

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Proponuje się ustawienie drogowskazów do Brzeźnika w dwóch miejscach: pierwszy przy szlaku niebieskim na Przełęczy pod Brzeźnikiem (1100 m, 25 min), drugi przy przystanku PKS Kowary – naprzeciwko oczyszczalni ścieków (750 m, 15 min).

Opracował: Andrzej Mateuski

Historyczny opis a ciekawostki: W 19. stol. patrzył Brzeźnik k panství hraběte von Reden z Bukowce a byl součástí parkového a zámeckého areálu. Na vrcholu se nacházejí Babie Skałki (Babí skalky), na kterých hraběnka von Reden zřídila vyhlídku. Na kopci pak najdeme řadu procházkových stezek s lavičkami pro odpočinek. Kowarští litografové (F. A. Tittel, C. T. Mattis či E. W. Knippel) na svých litografiích často zvěčňovali pohled na východní část Krkonoš s Kowary v popředí právě z Brzeźniku.

Archivní fotografie:

Navrhované technické řešení: Zdá se, že je třeba pokácet přes deset stromů k rozšíření působivého výhledu na východní část Krkonoš. Místo by mělo být vybaveno kamennou deskou s reliéfem-panoramatem popisujícím jednotlivé vrcholky a průsmyky a také lavičkami. Kromě toho bude nezbytná obnova stezek a jejich značení.

Turistická atraktivita: Průměrná. V současnosti tato oblast téměř není navštěvována turisty, ale zřízení vyhlídkového místa tuto situaci změní. Dojde k zintenzivnění turistického ruchu, tím spíše, že se plánuje prodej zámku Ciszycy a jeho renovace; tento objekt se nachází v nevelké vzdálenosti od potenciální vyhlídky (cca 1200 m).

Projektované ukazatele a jejich umístění: Navrhuje se umístění ukazatelů na Brzeźnik na dvou místech: první u modře značené turistické trasy v sedle Przełęcz pod Brzeźnikiem (1100 m, 25 min.), druhý u autobusové zastávky PKS Kowary – naproti čistírně odpadních vod (750 m, 15 min.).

**Zpracoval: Andrzej Mateuski
Překlad: Helena Jankowska**

Źródła/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 5: Rudawy Janowickie. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 1998.

Tomasz Wojtasik, Damian Dutkiewicz, Rafał Fronia (oprac.): Rudawy Janowickie, mapa, skala (měřitko) 1 : 25 000.

Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2006.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala (měřitko) 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

50°55'12.8"N
15°43'15.0"E

GAPY

04

Nazwa polska: Gapy (punkt widokowy na skałce Progi)

Wysokość n.p.m.: 470 m

Współrzędne Google: 50.920215, 15.720833

Przynalężność administracyjna do gminy: Jelenia Góra

Właściciel obecny: Jelenia Góra (lasy komunalne)

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: 120°

Potencjalny kąt widokowy: 120°

Aktualna dostępność dojsiowa ścieżką lub drogą: Do Gap można dojść od gościńca PTTK Perła Zachodu leśnymi, nieoznakowanymi ścieżkami (2,9 km, 40 min) lub z Jeleniej Góry: od dworca autobusowego PKS, obok zespołu szkół „Mechanik”, w prawo i dalej przez most prawym brzegiem Bobru, za wiaduktem w prawo, wzdłuż torów kolejowych, mijając po lewej stronie Wzgórze Bezimienne i skręcając w lewo w kierunku zalesionego wzniesienia; obok historycznego miejsca Złoty Widok – dziś pozbawionego walorów widokowych – znajduje się wejście do lasu, w którym ścieżki prowadzą do skałek (3,1 km, 50 min).

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Najbliższe szlaki wiedą Borowym Jarem – żółty i zielony. Planowane jest poprowadzenie szlaku niebieskiego z Cieplic przez Goduszyn, Perłę Zachodu, Gapy do Jeżowa Sudeckiego.

Opis aktualnego stanu: Gapy to dość rozległe, zalesione świerkami wzniesienie, usadowione pomiędzy Bobrem a Jeżowem Sudeckim. Jego zachodnie zbocze stromo opada ku rzece Bóbr, natomiast od północy, wschodu i południa zbocza opadają łagodnie do obniżenia pradolin Bobru. Wzniesienie Gapy zbudowane jest z granitognejsów i granitów rumburskich, w których można znaleźć minerały: sylimanit (odmiana polimorficzna krzemianu glinu) oraz andaluzyt (rzadki minerał należący do grupy krzemianów). Zbocza usiane są malowniczymi skałkami: Czyżynki, Progi, Sośnik, Wieżycza, Rysianka i Zamczysko ze śladami po średniowiecznym zamku. Ze skałki Progi – która jest potencjalnym punktem widokowym – rozspiera się widok na Góry Kaczawskie, Kotlinę Jeleniogórską i Karkonosze.

Polský název: Gapy (vyhlídkové místo na skałce Progi)

Nadmořská výška: 470 m

Google souřadnice: 50.920215, 15.720833

Administrativní příslušnost k obci: Jelenia Góra

Současný majitel: Jelenia Góra (městské lesy)

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: 120°

Potenciální úhel rozhledu: 120°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Do Gapů se lze dostat od turistické chaty PTTK Perla Zachodu lesními neznacenými stezkami (2,9 km, 40 min.) nebo z Jelení Góry: od autobusového nádraží, vedle střední odborné školy „Mechanik” doprava a dále přes můstek pravým břehem Bobru, za viaduktem doprava, podél kolejí, vlevo mijáme kopec Wzgórze Bezimienne a zahneme doleva směrem ke kopci porostlému lesem; vedle historického místa Złoty Widok (Zlatá vyhlídka, dnes z ní nejsou žádné výhledy) vstupujeme do lesa a stezky nás povedou ke skalnímu útvaru (3,1 km, 50 min.).

Turistické značení trasy poblíž: Nejbližší značené trasy prochází Borovým Jarem – žlutá a zelená. Plánuje se vytyčení modré trasy z Cieplic přes Goduszyn, turistickou chatu Perla Zachodu, Gapy do obce Jeżów Sudecki.

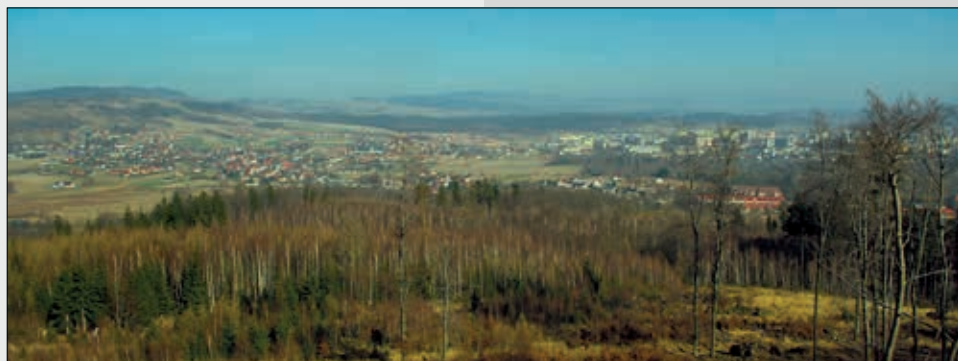
Opis aktuálního stavu: Gapy je dost rozlehlý, smrků porostlý kopec mezi řekou Bobrem a obcí Jeżów Sudecki. Jeho západní svahy strmě padají k řece Bobr, naopak od severu, východu a jihu svahy pozvolna klesají do praúdolí Bobru. Gapy jsou tvořené žulorulami a rumburskými žulami, ve kterých lze najít minerály silimanit a andaluzit (vzácné minerály patřící mezi křemičitany, mají stejný chemický složení, liší se však krystalovou mřížkou). Svahy jsou poseté malebnými skalami: Czyżynki, Progi, Sośnik, Wieżycza, Rysianka a Zamczysko se stopami středověkého hradu. Ze skały Progi – potenciální vyhlídky – jsou krásně vidět Kačavské hory (Góry Kaczawskie), Jelenohorská kotlina a Krkonoše.

Aktualne fotografie:

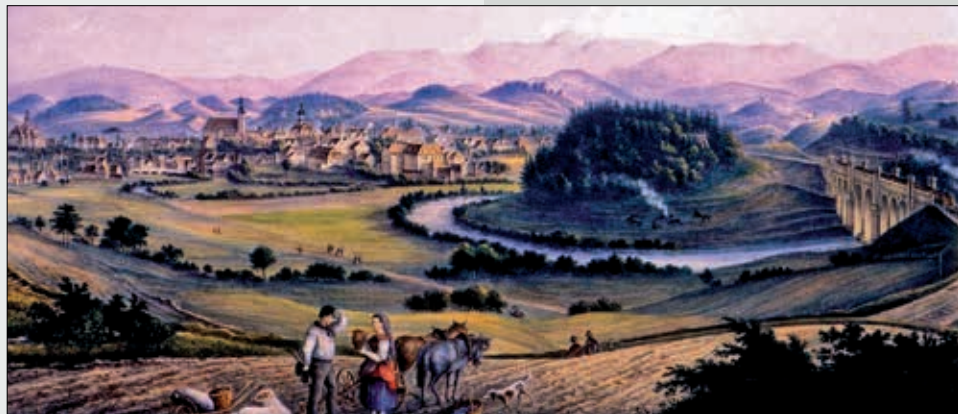

Aktuální fotografie:

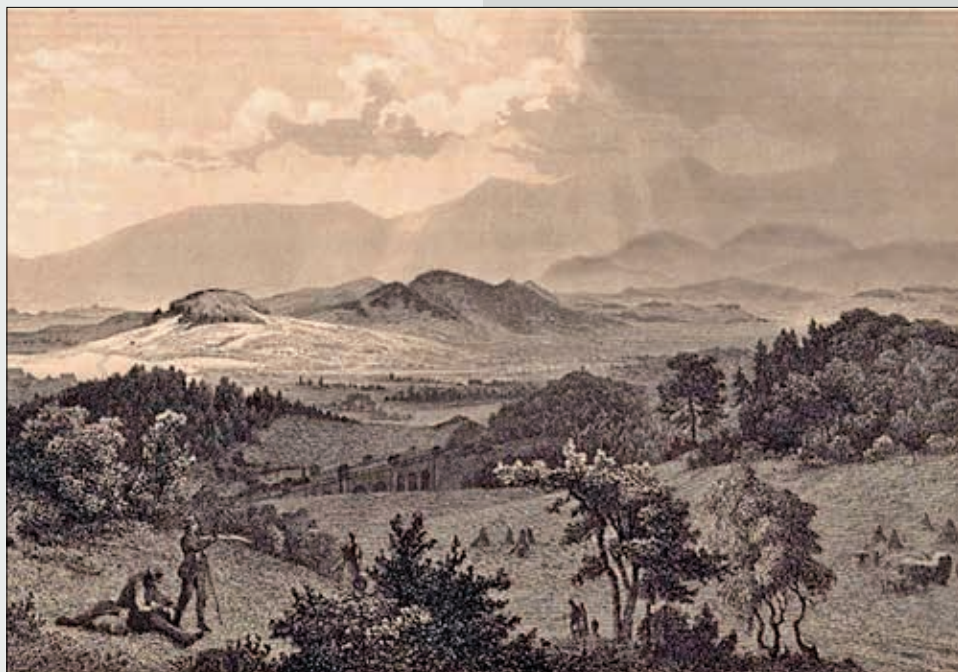
Opis historyczny i ciekawostki: Gapy (Kappenberg, Kappen-Berg) – to z tego miejsca malarze często uwieczniali panoramę miasta z Karkonoszami w tle. Wzniesienie posiada dość gęstą sieć dróg leśnych i ścieżek. W przeszłości Gapy były często odwiedzane przez mieszkańców miasta. Jedną ze ścieżek wiodących do punktu widokowego na Progach nosiła imię księżnej Charlotty. Później popularność tego punktu zmalała, a na popularności zyskało miejsce na skraju lasu – Złoty Widok, z rozleglejszym widokiem na okolicę, który jednak dziś jest zasłonięty przez nowo wyrosłe kępy drzew.

Archiwalne fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Gapy (Kappenberg, Kappen-Berg) – právě z tohoto místa malíři často zvěčňovali panorama města s Karkonosími v pozadí. Kopec je protkán celkem hustou sítí lesních cest a stezek. V minulosti byly Gapy často navštěvovány obyvateli města. Jedna ze stezek vedoucích k vyhlídce na Progách se jmenovala po kněžně Charlottě. Později popularita tohoto místa klesala, naopak vyhledávané se stalo místo na okraji lesa – Zlatý Widok, s širokým výhledem do okolí, který je dnes omezen nově vyrostlými stromy.

Archivní fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: Proponuje się przy skałce Progi wyciąć kilka drzew dla odświeżenia panoramy. Wskazane byłoby oczyszczenie skałek z samosiejek oraz ustawienie kamiennych, naturalnych stopni, umożliwiających bezpieczne i wygodne wejście na platformę, którą trzeba zaopatrzyć w barierki.

Atrakcyjność turystyczna: średnia. Obecnie miejsce to nie jest zbyt licznie odwiedzane, z uwagi na brak zagospodarowania i szlaków turystycznych. Drogi leśne są mocno zdewastowane przez ciężkie pojazdy wywożące dłużyce. Planowane poprowadzenie szlaku pieszego z Perły Zachodu do Jeżowa Sudeckiego może tę sytuację poprawić i ożywić ruch turystyczny.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Drogowskazy docelowe należałoby ustawić w dwóch miejscach: przy gościńcu PTTK Perła Zachodu (2,9 km, 40 min) oraz przy dworcu PKS (2,8 km, 40 minut).

Opracował: Andrzej Mateusiak

Navrhované technické řešení: U skały Progi se navrhuje pokácet několik stromů pro odhalení výhledů. Je třeba očistit skály od planě rostoucích menších stromů, zřídit kamenné, přírodní stupně, které umožní bezpečně a pohodlně se dostat na plošinu, na níž je třeba instalovat zábradlí.

Turistická atraktivita: střední. V současnosti toto místo není příliš navštěvované vzhledem k absenci zázemí a tras pro turisty. Lesní cesty jsou poškozené těžkými vozidly používanými pro těžbu dřeva. Plánuje se vytyčit pěší trasu od turistické chaty Perla Zachodu do obce Jeżów Sudecki, což může zlepšit situaci a oživit turistický ruch.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Ukazatele je třeba umístit na dvou místech: u turistické chaty Perla Zachodu (2,9 km, 40 min.) a u autobusového nádraží (2,8 km, 40 minut).

Zpracoval: Andrzej Mateusiak

Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 4: Kotlina Jeleniogórska. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 1999.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala (měřítko) 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

50°53'45.5"N
15°41'55.7"E

05

GODZISZ

Nazwa polska: Godzisz

Wysokość n.p.m.: 505 m

Współrzędne Google: 50.895968, 15.698818

Przynależność administracyjna do gminy: Jelenia Góra

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Szklarska Poręba

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: ok. 60°

Potencjalny kąt widokowy: 120°

Aktualna dostępność dojazdowa ścieżką lub drogą: Istnieje dojście od strony Goduszyna, od wiaduktu kolejowego, gdzie stoi tablica informacyjna z mapą, nieoznakowanymi ścieżkami leśnymi (1,5 km, 22 min). Ponadto od strony Jeleniej Góry od parkingu – pięti autobusowej nr 11, przy ul. Sobieskiego, przystanek MPK Godzisz, obok stacji benzynowej, drogami polnymi i leśnymi w kierunku południowym (2,4 km, 35 min).

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Obecnie w pobliże góry Godzisz nie prowadzą żadne szlaki turystyczne. W najbliższym czasie Stowarzyszenie Goduszyn i PTTK planują wytyczenie tu szlaków spacerowych, a także pieszego szlaku niebieskiego z Cieplic przez Godzisz, Perłę Zachodu, Gapy do Jeżowa Sudeckiego, co powinno przyczynić się do podniesienia atrakcyjności tego zapomnianego punktu widokowego.

Opis aktualnego stanu: Godzisz to zalesiona kulminacja rozległego masywu wchodzącego w skład Wysoczyzny Rybnicy, posadowiona pomiędzy Goduszynem a Jelenią Górą. Południowe zbocze opada do Kotliny Jeleniogórskiej, do linii kolejowej Jelenia Góra – Gryfów Śląski i równoległej do niej drogi krajowej nr 3 (E-65). Góra Godzisz zbudowana jest z granitognejsów, które na południowym zboczu tworzą niewysokie skałki. W odległości ok. 120 m na południe od szczytu znajduje się platforma skalna o wymiarach ok. 3 × 3,5 m, z której rozpościera się ograniczony widok na pasmo Karkonoszy – od Skalnego Stołu po Szrenicę. Masyw Godziszca opleciony jest licznymi drogami leśnymi i ścieżkami.

Polský název: Godzisz

Nadmořská výška: 505 m

Google souřadnice: 50.895968, 15.698818

Administrativní příslušnost k obci: Jelenia Góra

Současný majitel: Nadleśnictví Szklarska Poręba

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: cca 60°

Potenciální úhel rozhledu: 120°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Existuje přístup od Goduszyna, od železničního viaduktu, kde stojí informační panel s mapou neznačených lešních stezek (1,5 km, 22 min.). Kromě toho od Jelení Góry, od parkoviště – autobusové smyčky linky 11 v ulici Sobieskiego, zastávka MPK Godzisz, vedle benzinové pumpy, polními a lešními cestami jižním směrem (2,4 km, 35 min.).

Turistické značené trasy v blízkosti: V současnosti ke kopci Godzisz nevedou žádné turisticky značené trasy. V nejbližší době občanské sdružení Stowarzyszenie Goduszyn a PTTK zde plánují vytyčení procházkových tras a také pěší modře značené trasy z Cieplic přes Godzisz, turistickou chatu Perla Zachodu, Gapy do obce Jeżów Sudecki, což přispěje ke zvýšení přitažlivosti tohoto zapomenutého vyhlídkového místa.

Popis aktuálního stavu: Godzisz je zalesněný nejvyšší vrch rozlehlého masivu, jenž je součástí pahorkatiny Wysoczyzna Rybnicy. Najdeme ho mezi vsí Goduszyn a Jelenią Górą. Jižní svahy spadají do Jelenohorské kotliny směrem k železniční trase Jelenia Góra – Gryfów Śląski a k ní paralelní státní silnici č. 3 (E-65). Kopec Godzisz je žulorulový, na jižním svahu najdeme ne moc vysoké skalní útvary. Ve vzdálenosti cca 120 m jižně od vrcholu se nachází skalní plošina o velikosti 3 × 3,5 m. Je z ní omezený výhled na Krkonoše – od Tabule po Szrenicę. Masiv Godziszce je protkáno četnými lešními cestami a stezkami.

Aktualne fotografie:

Aktuální fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Dawniej Godzisz (Otilienberg) stanowił popularny cel wycieczek. Był znanym i opisywanym w przewodnikach punktem widokowym na Kotlinę Jeleniogórską i Karkonosze, licznie odwiedzanym przez kuracjuszy z niedalekich Cieplic.

Archiwalne fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: Jest to ograniczony punkt widokowy na zboczu, poniżej szczytu – można poszerzyć kąt widzenia do 120° poprzez wycinkę ok. 34 drzew. Należy doprowadzić i oznakować ścieżkę dojściową (ok. 50 m) od leśnej drogi szutrowej okalającej Godzisz.

Atrakcyjność turystyczna: średnia. Obecnie ruch turystyczny na tym obszarze jest znikomy. Sytuację poprawi wytyczenie nowego szlaku z Cieplic do gościńca PTTK Perła Zachodu i dalej przez Gapy do Jeżowa Sudeckiego.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Proponuje się umieszczenie drogowaskazów przy wejściu na Godzisz od strony Goduszyna, obok tablicy informacyjnej ulokowanej przy wiadukcie kolejowym (1,5 km, 22 min), a także od strony Jeleniej Góry przy wyjściu z pętli autobusowej MZK (2,4 km, 35 min).

Opracował: Andrzej Mateusiak

Historyczny popis a zajmawosti: Kdysi był Godzisz (Otilienberg) vyhledávaným výletním cílem. Jako vyhlídkové místo na Jelenohorskou kotlinu a Krkonoše ho popisovaly turistické průvodce. Rádi ho navštěvovali lázeňští hosté z nedalekých lázní Cieplice.

Archivní fotografie:

Navrhované technické řešení: Jedná se o místo s omezenou vyhlídkou na svahu pod vrcholem – úhel rozhledu lze zvětšit na 120° pokácením cca 34 stromů. Je třeba vytvořit a vyznačit přístupovou stezku (cca 50 m) od lešní cesty s kamenitým povrchem vedoucí kolem kopce Godzisz.

Turistická atraktivita: Střední. V současnosti je turistický ruch v této oblasti malý. Situacilepší vytyčení nové turistické trasy z Cieplic k turistické chatě PTTK Perla Zachodu a dále přes Gapy do Ježova Sudeckého.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Navrhuje se umístění ukazatelů u výstupu na Godzisz od Goduszyna vedle informačního panelu u železničního viaduktu (1,5 km, 22 min.), a také od Jelení Góry u autobusové smyčky městských autobusů MZK (2,4 km, 35 min.).

Zpracoval: Andrzej Mateusiak

Překlad: Helena Jankowska

Žródła/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 4: Kotlina Jeleniogórska. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 1999.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala (měřítko) 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

50°50'07.1"N
15°43'23.8"E

GRODNA

06

Nazwa polska: Grodna (Zamek Księcia Henryka)

Wysokość n.p.m.: 504 m

Współrzędne Google: 50.835298, 15.723283

Przynależność administracyjna do gminy:

Podgórzyn, sołectwo Staniszków

Właściciel obecný: Nadleśnictwo Śnieżka w Kowarach
(Lasy Państwowe)

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.:

tak – co najmniej od pierwszej połowy XIX wieku

Obecný kąt widokowy: ok. 90° – w kierunku zachodnim i południowo-zachodnim, z tym że tylko zimą, gdy nie ma na drzewach liści

Potencjalný kąt widokowy: 360° – z wieży

Aktualna dostępność dojsiowa ścieżką lub drogą: Do punktu widokowego prowadzi kilka łatwo dostępnych dróg leśnych, oznakowanych turystycznie: szlak żółty – ze Staniszoza (ok. 30 min), z Sosnowki (ok. 20 min) i szlak niebieski – z Marczowa (ok. 15 min). W każdej z trzech miejscowości istnieje możliwość zaparkowania samochodów. Nieco dłuższa, ale niegdyś dość popularna, była trasa z Cieplic Śląskich przez Marczyce, szlakiem niebieskim.

Obecný w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Wiedzie tędy żółty szlak turystyczny ze Staniszoza do Sosnowki, a także kończy (i zaczyna zarazem) swój bieg szlak niebieski, prowadzący z Cieplic Śląskich – dzielnicy Jeleniej Góry.

Opis aktualnego stanu: Wzgórze zarośnięte jest lasem mieszanym. Stoi na nim budowla w całkowitej ruinie: brak dachów, okien, drzwi, schodów; pozostały porozbijane kamienne mury zewnętrzne. Na placu przed zamkiem znajduje się miejsce na ognisko oraz ławki i stoly.

Polský název: Grodna (Hrad knížete Jindřicha)

Nadmořská výška: 504 m

Google souřadnice: 50.835298, 15.723283

Administrativní příslušnost k obci:

Podgórzyn, starostenství Staniszków

Současný majitel: Nadleśnictví Śnieżka w Kowarach
(Lasy Państwowe – Státní lesy)

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti:

ano – minimálně od první poloviny 19. stol.

Aktuální úhel rozhledu: cca 90° – západním a jihozápadním směrem, a to pouze v zimě, kdy na stromech nejsou listy

Potenciální úhel rozhledu: 360° – z věže

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Na vyhlídku vede několik snadno dostupných leśních cest s turistickým značením: žlutě značená trasa – ze Staniszoza (cca 30 min.), z Sosnowky (cca 20 min.) a modře značená trasa – z Marczowa (cca 15 min.). V každé z tří obcí je možnost parkování. O trochu delší, ale kdysi poměrně populární byla cesta z Cieplic přes Marczyce modře značenou trasou.

Turistické značené trasy v blízkosti: Vede tudy žlutě značená turistická trasa ze Staniszoza do Sosnowky a také končí (a začíná) modře značená trasa vedoucí z lázeňské části Jelení Góry Cieplic.

Popis aktuálního stavu: Kopec je porostlý smíšeným lesem. Na vrcholu stojí úplně zničená budova bez střech, oken, dveří, schodů. Zbyly pouze vnější kamenné zdi. Před hradem se nachází ohniště, lavice a stoly.

Aktualne fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Na górze Grodna (Stangenberg) ok. 1806 roku wzniesiono neogotycką budowlę w formie średniowiecznego zameczku, z wieżą oraz niewielkimi pokojami w przybudówce, m.in. jako schronienie dla myśliwych i punkt widokowy. Wzniesiono ją z kamienia i cegły. Od imienia fundatora zwana była Zamkiem Księcia Henryka (Heinrichsburg). Powstanie zamku było zapewne wynikiem ówczesnej romantycznej mody na tego typu budowle, której uległ właściciel Stanisław książę Heinrich XXXVIII hr. von Reuss, jak i założeni tworzonych wówczas parków krajobrazowych, nie zaś (a przynajmniej nie wyłącznie) – jak chcą autorzy niektórych publikacji – jedynie wynik zazdrości o sąsiednie ruiny zamku Chojnik, które były w posiadaniu cieplskich Schaffgotschów. Budowa ciągnęła się dość długo. W 1818 roku stanęła wieża, wzniesiona

przez murarza z Bukowca. Budowlę w 1841 roku dokończył książę Heinrich XII. Ostatecznie obiekt składał się z okrągłej wieży, zwieńczonej blankami, na którą wiodły kręte schody o 77 stopniach, oraz dwukondygnacyjnego budynku, krytego dwuspadowym dachem, mieszczącego Salę Myśliwską, zwaną też „rycerską”. Na XIX-wiecznej grafice widoczna jest też niewielka drewniana budowla (kapliczka?), wzniesiona na kamiennej podmurówce na wschód od zamku – nie wiadomo jednak o jaki nic bliższego. Z 1849 roku pochodzi pierwszy polski opis tego miejsca, zamieszczony przez Rozalię Saulson w jej przewodniku po Karkonoszach pt. „Warmbrunn i okolice jego...”, wydanym w 1850 roku we Wrocławiu. Oto ten opis: „Heinrichsburg na Stangenberge. Zaledwie o ćwierć mili od Stonsdorfu, dokąd miła nieuciążliwa prowadzi droga, na górze odkrytej laskiem, znanej pod nazwiskiem Stangenberg (własność księcia Reuss), stoi mały zamek naśladujący w budowie doskonale średniowieczne burgy. W takim też guście jest mały salonik sklepiony, z którego okien szczybami malowaniem zdobionych na Olbrzymie góry, a z wieży na całą tę niezmierną przestrzeń, górami ograniczoną, zasianą miastami, wioskami, lasami, polami i pagórkami, szczególnie przy świetle zachodzącego słońca, obszerny, piękny, zachwycający jest widok”. Dla odwiedzających to miejsce turystów i przybывających tu chętnie kuracjuszy pobliskich Cieplíc wyłożono specjalne księgi („Heinrichsburger Fremdenbuecher”), do których się wpisywano. Trzy z nich, obejmujące lata 1866–1893, zachowały się do dziś w jeleniogórskim Archiwum Państwowym. Podobno urzędował tu „kasztelan”, który za drobną opłatą otwierał wejście na wieżę. W 1830 roku zamek, a w zasadzie stojąca tu wówczas wieżę, odwiedził Alexander von Humboldt, który stojąc na jej szczycie, stwierdził, iż „stąd jest widok obejmujący całe przedgórze; jedyny w swoim rodzaju”. Już przed 1939 rokiem budowla była opuszczona i stopniowo popadała w ruinę, lecz nadal dostępna i chętnie odwiedzana przez turystów oraz kuracjuszy. Z informacji z 1923 roku wynika, że zamek był wtedy niedostępny i pozostawał

Aktuální fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Kolem roku 1806 byla na kopci Grodna (Stangenberg) postavena novogotická budova napodobující středověký hrádek s věží a malými místnostmi v přístavbě sloužící mj. jako lovecký zámeček s ubytováním a vyhlídkové místo. Byla postavena z kamene a cihel. Hrádek nechal postavit kníže Jindřich, odsud i název – Hrad knížete Jindřicha (Heinrichsburg). Vznikl patrně pod vlivem tehdejší módy stavět romantické objekty a zakládat krajinné parky, které podlehl i majitel vsi Staniszów kníže Heinrich XXXVIII., hrabě von Reuss, nikoliv – jak tvrdí autoři některých publikací – pouze jako projev závisťi vůči rodu Schaffgotschů, majitelů sousední zříceniny hradu Chojnik (Kynast). Stavba se táhla poměrně dlouho. V roce 1818

byla zedníkem z Bukowce postavena věž. Budovu v roce 1841 dokončil kníže Heinrich XII. V konečné podobě měl objekt kulatou věž zakončenou cimbuřím, na kterou vedlo točité schodiště se 77 schody, a dvoupodlažní budovu krytou sedlovou střechou s Loveckým sálem, jinak též zvaným Rytířský. Na dochované grafice z 19. stol. je vidět rovněž menší dřevěná budova (kapliczka?) postavená na kamenné podezdívce východně od hradu. O této budově se neví nic bližšího. Z roku 1849 pochází první polský popis tohoto místa v průvodci Krkonosěmi od Rozalie Saulson nazvaném „Warmbrunn a okolí jeho...”, vydaném v roce 1850 ve Vratislavi. Zde ukázka: „Heinrichsburg na Stangenberge. Pouze čtvrt míle od Stonsdorfu, kam příjemná netěžká vede cesta, na hoře pokryté lesíkem, známé pod jménem Stangenberg (majetek knížete von Reuss), stojí malý hrádek napodobující stavbou dokonale středověké burgy. V takovémto stylu je malý klenutý salonek, z jehož oken se skly malbou zdoobenými je obšírný, krásný, nádherný výhled na Obří hory a z věže na ten celý nesmírný prostor, horami omezený, posetý městy, vískami, lesy, poli a pahorky, a to zejména ve světle zapadajícího slunce.“ Pro turisty navštěvující toto místo a hojně sem putující lázeňské hosty z blízkých Cieplíc byly určeny speciální návštěvní knihy („Heinrichsburger Fremdenbuecher”), kam mohli psát vzkazy. Tři z nich, z let 1866–1893, se dochovaly dodnes v jelenohorském Státním archivu. Na hradě prý sídlil „kastelán”, který za drobný poplatek otvíral vstup na věž. V roce 1830 hrad, tehdy vlastně pouhou věž, navštívil Alexander von Humboldt, který se postavil na její vrchol a prohlásil, že „odsud je výhled na celé předhůří, jediný svého druhu”. Již před rokem 1939 byl objekt opuštěn a pomalu chátral. Byl ale stále přístupný a navštěvovaný turisty a lázeňskými hosty. Z údajů z roku 1923 vyplývá, že hrad tehdy nebyl přístupný a rozpadal se. Před rokem 1960 už bylo zničené

w ruinie. Przed 1960 rokiem zniszczono schody wiodące na szczyt wieży, jak również obie izby. Z czasem dewastacja posunęła się jeszcze dalej.

Archiwalne fotografie:

schodiště vedoucí na věž a také obě místnosti. Postupem času devastace pokračovala.

Archivní fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: odbudowa zamku, a przynajmniej wzmocnienie murów samej wieży oraz zamontowanie w niej schodów (drewnianych), jak również wykonanie zadaszenia wieży i platformy widokowej. Prawdopodobnie może być też potrzebne niewielkie przświetlenie okolicznych drzew. W pomieszczeniach koło wieży, po wyremontowaniu, można urządzić punkt sprzedaży pamiątek, a nawet małą gastronomię.

Atrakcyjność turystyczna: Potencjalnie punkt jest bardzo atrakcyjny turystycznie. Jego walorami są: położenie blisko popularnych miejscowości turystycznych (Cieplice Śląskie, Sosnowka i Stanisów); możliwość dojechania w pobliże samochodem; łatwy dostęp na piechotę; ciekawa historia i intrygująca zabudowa głównego obiektu, czyli neogotyckiego zamczku; miejsce dla organizacji turystycznych imprez plenerowych; okoliczne skałki, które mogłyby być wykorzystywane dla celów edukacyjnych we wspinaczce skałkowej; pełna panorama Karkonoszy i Kotliny Jeleniogórskiej.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Drogowskazy należy ustawić w Stanisławowie, przy skrzyżowaniu szosy i drogi biegnącej w pobliżu kościoła i kolejny zaraz za kościołem, przy cmentarzu, na następnym rozwidleniu dróg. Drogowskaz proponuje się również umieścić na drodze z Podgórzyna do Sosnowki, przy zjeździe do Marzyc, a w samych Marzycach także na głównym skrzyżowaniu koło kościoła oraz w miejscu, z którego szlak niebieski skręca na północny wschód z drogi prowadzącej do Stanisławowa. Kolejną grupę drogowskazów należy umiejscowić w Sosnowcu: na głównym skrzyżowaniu, czyli przecięciu ulic Tyrolskiej, Karkonoskiej i Jeleniogórskiej, oraz przy skrzyżowaniu ulic Jeleniogórskiej i Złoty Widok.

Opracował: Ivo Łaborewicz

Źródła/Prameny:

źródła archiwalne

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, zespół nr 83/105: Archiwum ksiągąt Reussów w Stanisławowie, sygn. 345–347. literatura

A. Berger: Aus den Fremdenbüchern der Heinrichsburg, „Der Wandere im Riesengebirge“ 1933, R. 33, nr 4.

Wojciech Kapańczyński, Piotr Napierała: Zamki, pałace i dwory Kotliny Jeleniogórskiej, Wrocław 2005, s. 124–128.

Ivo Łaborewicz, Tu byłem, czyli mniej znane karkonoskie księgi gości sprzed 1945 r., „Sudety” 2002, nr 1 (10), s. 10–11.

Romuald M. Łuczynski: Rezydencje magnackie w Kotlinie Jeleniogórskiej w XIX wieku, Wrocław 2007, s. 120–121.

Wilhelm Patschowsky: Führer durch das Riesen- und Isergebirge..., Schweidnitz 1923.

Małgorzata Ploch, Piotra Napierała: Parki romantyczne Kotliny Jeleniogórskiej, Wrocław 2011, s. 132–133.

Rozalia Saulson: „Warmbrunn i okolice jego...”. Przewodnik po Cieplicach Śląskich Zdroju i Karkonoszach z 1850 r., oprac. Ivo Łaborewicz, Jelenia Góra 2000.

Schneider, Das Riesengebirge, von der Heinrichsburg gesehen, „Der Wanderer im Riesengebirge” 1893, R. 13, nr 4, s. 49–50.

Navrhované technické řešení: Obnova hradu, resp. aspoň zpevnění zdi samotné věže a obnova vnitřního schodiště (dřevěné schody), a také provedení zastřešení věže a vyhlídkové plošiny. Pravděpodobně by bylo potřeba i prosvětlení pokácením okolních stromů. V prostorách u věže lze zřídit – po renovaci – prodejnu suvenýrů, resp. malé občerstvení.

Turistická atraktivita: Potenciálně velmi turisticky lákavé vyhlídkové místo. Jeho přednostmi jsou: poloha poblíž vyhledávaných turistických míst (Cieplice, Sosnowka a Stanisów); možnost dojet autem; snadný přístup pěšky; zajímavé dějiny a nevěšdní architektonické řešení hlavního objektu, tj. novogotického hrádku; místo vhodné k pořádání turistických venkovních akcí; okolní skály mohou sloužit jako cvičné pro lezce; celkové panorama Krkonoš a Jelenohorské kotliny.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Ukazatele je třeba umístit ve Stanisławově na křižovatce silnice a komunikace vedoucí poblíž kostela, další hned za kostelem u hřbitova na dalším rozcestí. Další ukazatel se navrhuje u silnice z obce Podgórzyn do Sosnowky u sjezdu do Marzyc a v samotných Marzycích na hlavní křižovatce u kostela a v místě, z něhož modře značená trasa odbočuje z komunikace vedoucí do Stanisławova na severovýchod. Další skupina ukazatelů je potřebná v obci Sosnowka: na hlavní křižovatce, tj. křižovatce ulic Tyrolska, Karkonoska a Jeleniogórská, dále u křižovatky ulic Jeleniogórská a Złoty Widok.

Zpracoval: Ivo Łaborewicz

Překlad: Helena Jankowska

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 4: Kotlina Jeleniogórská, Wrocław 1999, s. 154–156.

Tadeusz Stec, Sudety Zachodnie, cz. 1, Warszawa 1965, s. 81–82. strony internetowe:

<http://www.youtube.com/watch?v=WKHW--VlqHY>

<http://www.zobaczarkonosze.pl/stanisow%C3%B3w-zabytki/ruiny-zamku-ksi%C4%99cia-henryka-na-g%C3%B3rze-grodna>

http://pl.wikipedia.org/wiki/Zamek_w_Marzycach

<http://www.szlakikulturowe.dolnyslask.pl/o-szlakach/szlak-dolnoslaskich-zamkow-i-palacow/opis-glownych-obiektow-na-szlaku/stanisow-sztuczne-ruiny-zamek-henryka-na-szczycie-gory-grodna-1806-1842/>

<http://zamki.net.pl/zamki/sosnowka-dolna/sosnowka-dolna.php>

http://dolny-slask.org.pl/518001,Marzycze,Zamek_ksiecia_Henryka_sztuczna_ruina_na_wzgorzu_Grodna.html

http://fotopolska.eu/Marzycze/b39298,Zamek_mysliwski_ksiecia_Henryka_na_wzgorzu_Grodna.html

<http://nick.pl/grodna-506-m-n-p-m-ruiny-zamku/>

<http://www.chojnik.pl/pl/atrakcje-w-poblizu>

<http://www.esilesia.com/zamki-palace-dwory/dolnoslaskie/505-ruiny-zamku-ksiecia-henryka-w-marzycach.html>

50°55'59.0"N
15°53'15.2"E

SZAŁAS „MUFLON”

07

Nazwa polska: Szalas „Muflon”

Wysokość n.p.m.: 600 m

Współrzędne Google: 50.933044, 15.887570

Przynalność administracyjna do gminy:

Janowice Wielkie, sołectwo Komarno

Właściciel obecny: właściciel prywatny

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: ok. 130°

Potencjalny kąt widokowy: 130° (ew. 180°)

Aktualna dostępność dojeźdźciami szlakiem lub drogą: Do Szalas „Muflon” można dostać się samochodem, skręcając z głównej drogi biegnącej przez Komarno w prawo, na rozwidleniu przed kościołem katolickim, w kierunku na Radomierz (na wschód); po przejechaniu ok. 800 m należy skręcić w lewo (na północ) w dość wąską, asfaltową drogę (brak mijanek) pnącą się pod górę. Po przejechaniu ok. 1 km trzeba skręcić w lewo (na zachód), wjeżdżając już bezpośrednio na obszar należący do Szalas. Znajduje się tu parking.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Około 1 km na południe przebiega zielony szlak rowerowy na odcinku z Maciejowej do Radomierza. Około 500 m na wschód prowadzi niebieski szlak turystyczny (E-3), biegnąc głównym grzbietem Gór Kaczawskich, tu na odcinku od Kapeli do Radomierza.

Opis aktualnego stanu: Szalas „Muflon” to dziś kompleks budynków i terenów rekreacyjnych tworzących gospodarstwo agroturystyczne, w którego skład wchodzi m.in. trzy bungalowy dla gości, stajnie, domy mieszkalne, restauracja (nieczynna w okresie zimowym), a także parkur, staw rybny, parking oraz teren rekreacyjny. Przy parkingu znajduje się duża plansza z panoramą Karkonoszy, którą można podziwiać z tego miejsca w naturze, porównując z planszą. Całość położona jest w górnej części wsi Komarno, na południowym zboczu Skopca (724 m n.p.m.), jednego z dwóch najwyższych wzniesień w Górach Kaczawskich.

Polský název: Szalas „Muflon” (Chata Muflon)

Nadmořská výška: 600 m

Google souřadnice: 50.933044, 15.887570

Administrativní příslušnost k obci:

Janowice Wielkie, starostenství Komarno

Současný majitel: soukromý majitel

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: cca 130°

Potenciální úhel rozhledu: 130° (příp. 180°)

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: K turistické chatě Muflon se lze dostat autem – z hlavní silnice ve vsi Komarno je třeba odbočit na rozcestí u katolického kostela doprava směrem na Radomierz (východně); po cca 800 m zahnout doleva (na sever) na úzkou asfaltku (chybí místa pro míjet) stoupající do kopce. Po cca 1 km zahnout doleva (na západ) a vjet už přímo do areálu patřícího k chatě. Zde nalezneme parkoviště.

Turistické značené trasy poblíž: Zhruba 1 km jižně vede zeleně značená cyklotrasa na úseku z Maciejowé do Radomierze. Cca 500 m východně prochází modře značená turistická trasa (E-3), která vede hlavně hřebem Kačavských hor, zde na úseku Kapela – Radomierz.

Popis aktuálního stavu: Chata Szalas Muflon je areál, který nyní sestává z několika budov a rekreačního zázemí. Jedná se o agroturistický objekt. Najdete zde mj. tři bungalovy pro hosty, stáje, obytné domy, restauraci (v zimním období mimo provoz) a také parkur, chovný rybník, parkoviště. U parkoviště stojí velký panel s panoramatem Krkonoš, které lze odsud obdivovat a srovnávat s panelem. Areál leží v horní části obce Komarno, na jižním svahu Skopce (724 m n. m.), jednoho ze dvou nejvyšších kopců Kačavských hor.

Opis historyczny i ciekawostki: O historii tego miejsca nie można zbyt wiele powiedzieć. Przewodnicy zawsze podkreślały, że łąki pod Skopcem, a więc w miejscu obecnej lokalizacji Szalas „Muflon”, są dobrym punktem widokowym na Rudawy Janowickie i Karkonosze. Gospodarstwo agroturystyczne Szalas „Muflon” działa tu od 1989 roku. Jedną z jego atrakcji jest regionalna restauracja, zlokalizowana w oryginalnym okrągłym pawilonie, specjalizująca się w organizacji imprez przy ognisku. Z pawilonu tego, przez panoramiczne szyby, rozciąga się rozległy widok na Karkonosze i część Kotliny Jeleniogórskiej. Znajduje się tu również staw rybny oraz bardzo popularna stadnina koni. Organizowane są rajdy konne, a także lekcje jazdy konnej.

Proponowane rozwiązanie techniczne: W celu poszerzenia panoramy na zachodnią część Karkonoszy i Kotliny Jeleniogórskiej można wybudować wieżę widokową, wyniesioną ponad korony zagajnika rosnącego na południowy zachód od restauracji, co pozwoli zwiększyć kąt widokowy do ok. 180°.

Atrakcyjność turystyczna: O atrakcyjności tego miejsca stanowi z jednej strony ładna panorama Karkonoszy i Rudaw Janowickich, z drugiej atrakcje przygotowane przez właściciela gospodarstwa agroturystycznego: wygodne miejsca nodegowe, możliwość jazdy konnej, jazdy rowerowej, spacerów oraz wycieczek pieszych po okolicy, organizacja przyjęć oraz imprez przy ognisku i in.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Drogowskaz należy koniecznie ustawić na rozwidleniu dróg w Komarnie przy kościołach oraz przy drodze z Maciejowej do Komarna (już tam jest) i przy drodze z Radomierza do Komarna, jak również przy dawnym przedsiębiorstwie Fromako.

Opracował: Ivo Łaborewicz

Historický popis a zajímavosti: O historii tohoto místa se toho neřád příliš říct. Průvodce vždy zdůrazňovaly, že louky pod Skopcem, tedy místa, kde dnes najdeme Szalas Muflon, se hodí k obdivování výhledů na Janovické Rudohoří (Rudawy Janowickie) a Krkonoše. Agroturistická farma Szalas Muflon zde existuje od roku 1989. Jedním z lákadel je regionální restaurace, která se nalézá v originálním kulatém pavilonu a která se specializuje na pořádání akcí u ohniště. Z tohoto pavilonu se díky panoramatickým oknům dají obdivovat výhledy na Krkonoše a část Jelenohorské kotliny. Je zde i rybník a velmi vyhledávané středisko zaměřené na projížďky na koni. Pořádají se koňské pochody a výuka jízdy.

Navrhované technické řešení: Pro rozšíření panoramatu o západní část Krkonoše a Jelenohorské kotliny je možné postavit rozhlednu, která by se vypínala nad koruny lesíka, který roste jihozápadně od restaurace, což umožní zvětšit úhel rozhledu na cca 180°.

Turistická atraktivita: O atraktivitě tohoto místa rozhoduje na jedné straně krásné panoráma Krkonoše a Janovického Rudohoří, na straně druhé pak atrakce připravené majitelem agroturistické farmy: pohodlné ubytovací zázemí, možnost jízdy na koni, cyklistických projížďek, procházek a pěších vyletů do okolí, pořádání rautů a akcí u táboráku aj.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Ukazatel je třeba nutně umístit na rozcestí v Komarně u kostela a u silnice z Maciejowej do Komarna (už tam je) a také u silnice z Radomierze do Komarna a u někdejšího podniku Fromako.

Zpracoval: Ivo Łaborewicz
Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

literatura:

Janusz Czerwiński, Krzysztof F. Mazurski:

Góry Kaczawskie, Warszawa 1990.

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 4:

Kotlina Jeleniogórska, Wrocław 1999, s. 268.

Tadeusz Steć, Sudety Zachodnie, cz. 1, Warszawa 1965, s. 107–109.

strony internetowe:

<http://www.wakacje.agro.pl/oferty/index.php?option=pokaz&oferta=19&sort=&c=>

<http://meteor-turystyka.pl/szalasmuflon,komarno.html>

<http://e-nocleg.pl/nocleg,muflon.html>

<http://e-turysta.net/szalas-muflon-andrzej-krawicz-jelenia-gora-118108.html>

<https://pl-pl.facebook.com/pages/Sza%C5%82as-Muflon/164071953603871>

50°52'26.8"N
15°31'33.2"E

KOZIA SZYJA

Nazwa polska: Kozia Szyja

Wysokość n.p.m.: 748 m

Współrzędne Google: 50.874101,15.525884

Przynależność administracyjna do gminy:

Stara Kamienica, sołectwo Kopaniec

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Szklarska Poręba (Lasy Państwowe)

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: 90°

Potencjalny kąt widokowy: 90°

Aktualna dostępność dojsiowa ścieżką lub drogą: Na szczyt Koziej Szyi od Kopańca, czyli od strony północnej, można dostać się drogą asfaltową, a potem leśną ścieżką. Jednak na samym szczytcie nie ma obecnie żadnej możliwości urzędzenia punktu widokowego. Dojazd (lub dojsię) do najwyższego punktu pod szczytem, z którego rozciąga się widok, wiedzie wąską drogą asfaltową, wijącą się pośród domów górnej części Kopańca.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: W pobliżu punktu widokowego biegnie niebieski szlak turystyczny E-3, na odcinku ze Świeradowa-Zdroju przez Rozdroże Izerskie do Rybnicy. Prowadzi tędy żółty szlak koński na odcinku z Chromca do Kopańca i Piastowa. Szlak rowerowy przebiega z Rozdroża Izerskiego przez Jastrzębiec do Babiej Przełęczy.

Opis aktualnego stanu: Szczyt Koziej Szyi stanowi wzniesienie całkowicie poroście lasem. Punkt widokowy znajduje się poniżej w dwóch miejscach: po stronie północnej i zachodniej, tuż przy końcu drogi asfaltowej wiodącej przez cały Kopaniec, obok stacji uzdatniania wody, gdzie szosa przechodzi w drogę gruntową. Po stronie północnej drogi na polanie ograniczonej lasem ustawiono zadaszony, drewniany stół z ławami. Widoczna jest stąd panorama Pogórza Izerskiego oraz północno-zachodniej części Kotliny Jeleniogórskiej i Gór Kaczawskich wraz z ich Pogórzem. Nieco dalej, za zakrętem drogi gruntowej, jak również za stacją uzdatniania wody, znajduje się druga polana, bez urządzeń wypoczynkowych, z której rozciąga się widok na południowy zachód, z dominantą Wysokiego Kamienia (1058 m n.p.m.).

Polský název: Kozia Szyja

Nadmořská výška: 748 m

Google souřadnice: 50.874101,15.525884

Administrativní příslušnost k obci:

Stara Kamienica, starostenství Kopaniec

Současný majitel: Nadlešnictví Szklarska Poręba (Státní lesy)

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: 90°

Potenciální úhel rozhledu: 90°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Na horu Kozia Szyja od vsi Kopaniec, tj. od severu, se lze dostat po asfaltové silnici a pak lesní stezkou. Na samotném vrcholu v současnosti není možnost vytvořit vyhlídku. Příjezd (resp. pěší přístup) na nejvyšší bod pod vrcholem, z něž je výhled, vede úzkou asfaltkou klikatící se mezi domy horní části vsi Kopaniec.

Turistické značené trasy poblíž: Poblíž vyhlídkového místa vede modře značená trasa E-3, na úseku ze Świeradowa-Zdroje přes rozcestí Rozdroże Izerskie do Rybnice. Vede tudy i žlutá hipostezka na úseku ze vsi Chromiec do Kopańce a Piastowa. Cyklotrasa vede z rozcestí Rozdroże Izerskie přes Jastrzębiec do sedla Babia Przeleęcz.

Popis aktuálního stavu: Vrchol hory Kozia Szyja (doslova: Kozí šýje) je zcela zalesněný. Vyhlídková místa se nachází o trochu níž ve dvou lokalitách: na severní a západní straně, hned u konce asfaltové silničky, která prochází celou vsí Kopaniec, vedle úpravny vody, kde končí asfalt a začíná zpevněný povrch. Severně od silnice byl na louce uprostřed lesa umístěn zastřešený dřevěný stůl s lavicemi. Je odsud vidět panorama Jizerského předhůří (Pogórze Izerskie) a severozápadní části Jelenohorské kotliny a Kačavských hor (Góry Kaczawskie) včetně jejich předhůří. O trochu dál, za zatáčkou cesty ze zpevněným povrchem a za úpravnu vody, je druhá louka, tentokrát bez odpočinkového zařízení. I z ní je výhled na jihozápad s dominantou Wysoki Kamien (1058 m n. m.).

Opis historyczny i ciekawostki: Okolice Koziej Szyi (Ziegenhalsberg) były od średniowiecza terenem penetracji poszukiwaczy skarbów i szlacheckich kamieni, tzw. Walończyków. Na południowych zboczach w średniowieczu (XII–XIV wiek) eksploatowano złoto (Złota Jama), wypływając je z miejscowych potoków. W XIV stuleciu powstała wieś Kopaniec (Seiferschau), a jednocześnie nastąpił wyrąb okolicznych lasów oraz rozwój rolnictwa. Pozyskując tereny pod uprawę ziemi oraz oczyszczając pola z kamieni, miejscowa ludność usypała szereg kamiennych wałów, ułożonych najpewniej na granicach niegdyśszych pól. Wały te robią dziś wrażenie antycznych budowli niewiadomego pochodzenia i przeznaczenia, stając się przedmiotem licznych spekulacji, ale i atrakcją turystyczną. Kozia Szyja straciła w pewien sposób rangę punktu widokowego w latach 70. i 80. XX wieku – nie była w każdym razie wymieniana w tym kontekście w ówczesnych przewodnikach turystycznych.

Proponowane rozwiązanie techniczne: urządzenie siedzisk dla chcących podziwiać panoramę.

Atrakcyjność turystyczna: Na atrakcyjność turystyczną miejsca mogą wpływać: piękna panorama; kamienne wały, podchodzące niemal pod sam szczyt wzniesienia; legendy o Walończykach i poszukiwaczach złota; pobliskie atrakcyjne szlaki piesze, konne i rowerowe; rozwijająca się w Kopańcu swoista „kolonia artystyczna” różnych twórców, jak również miejscowa sieć gospodarstw agroturystycznych.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: (1) w Kopańcu na głównym skrzyżowaniu z drogą wiodącą z Chromca do Piastowa; (2) koło gospodarstwa agroturystycznego Panorama pod Gwiazdami; (3) na Rozdrożu Izerskim.

Opracował: Ivo Łaborewicz

Historický popis a zajímavosti: Okolí Kozí Szyje (Ziegenhalsberg) bylo od středověku prohledávané hledači pokladů a drahých kamenů, jimž se zde říká Valoni. Na jižních svazích se ve středověku (12.–14. století) těžilo zlato (Zlatá jáma – Zlota Jama), které se rýžovalo v místních potocích. Ve 14. století vznikla vesnice Kopaniec (Seiferschau) a zároveň byly pokáceny okolní lesy a došlo k rozvoji zemědělství. Aby vznikl prostor pro zemědělskou činnost, musely se z polí odstranit kameny – místní z nich vytvořili řadu valů, které se pravděpodobně nacházely na hranicích jednotlivých polí. Dnes valy připomínají antické objekty neznámého původu a určení a jsou předmětem mnoha dohadů a turistickou atrakcí. V 70. a 80. letech 20. stol. se Kozia Szyja nezmiňovala v turistických průvodcích jako vyhlídkové místo.

Navrhované technické řešení: odpočinkové zázemí pro návštěvníky, kteří chtějí obdivovat výhledy.

Turistická atraktivita: Turistickou atraktivitu místa mohou ovlivňovat: krásná panoramata; kamenné valy, které se táhnou až téměř k samotnému vrcholu hory; legendy o Valonech a hledáčích zlata; nedaleké vyhledávané pěší, koňské a cyklistické trasy; svěbytná umělecká kolonie rozvíjející se ve vsi Kopaniec – přistěhovali se sem výtvarníci; řada agroturistických farem a penzionů.

Projektované ukazatele a jejich umístění: (1) ve vsi Kopaniec na hlavní křižovatce se silnicí z Chromce do Piastowa; (2) u penzionu Panorama pod Gwiazdami; (3) na rozcestí Rozdroże Izerskie.

Zpracoval: Ivo Łaborewicz
Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

literatura

Janusz Czerwiński, Krzysztof R. Mazurski: Sudety, t. 3: Sudety Zachodnie, Warszawa 1983.

Góry Izerskie. Mapa turystyczna, skala (měřítko) 1 : 50 000, Wydawnictwo Plan, Jelenia Góra 2009.

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 1: Góry Izerskie, Warszawa–Kraków 1989, s. 60–61.

strony internetowe

http://pl.wikipedia.org/wiki/Kozia_Szyja

<http://www.wisniowa-gora.pl/atracje-turystyczne>

<http://www.starakamienica.pl/index.php/jednostki-podlegle/atracje>

<http://www.travelpolska.pl/grzbiet-kamienicki-o-kamiennych-walach/>

<http://www.kopaniec.com/turystyka/4.html>

50°54'00.9"N
15°48'08.9"E

KOZINIEC

Nazwa polska: Koziniec

Wysokość n.p.m.: 461 m

Współrzędne Google: 50.900240 , 15.802479

Przynależność administracyjna do gminy: Jelenia Góra

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Śnieżka w Kowarach

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak. Po roku 1880 zbudowano na szczycie stalową, kratownicową wieżę widokową. Obecnie nie ma po niej śladu.

Obecny kąt widokowy: ok. 45°

Potencjalny kąt widokowy: 360°

Aktualna dostępność dojściowa ścieżką lub drogą: Istnieje dojście leśnymi ścieżkami gruntowymi od Grabarowa (dzielnica Jeleniej Góry) – ok. 900 m – i od wsi Dąbrowica (w gminie Mysłakowice) – ok. 1700 m.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Przez Koziniec przebiega zielony szlak pieszy, tzw. Szlak Zamków Piastowskich.

Opis aktualnego stanu: Koziniec to skaliste wzniesienie z podwójną kulminacją na linii północ–południe. Kulminacja północna jest nieco wyższa – o ok. 3 m. Potencjalne miejsce na punkt widokowy obecnie zasłonięte jest drzewami mieszanymi, porastającymi strome zbocza.

Aktualne fotografie:

Polský název: Koziniec

Nadmořská výška: 461 m

Google souřadnice: 50.900240 , 15.802479

Administrativní příslušnost k obci: Jelenia Góra

Současný majitel: Nadleśnictwo Śnieżka w Kowarach

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano. Po roce 1880 byla na vrcholu postavena ocelová, příhradová rozhledna. V současnosti po ní nejsou ani stopy.

Aktuální úhel rozhledu: cca 45°

Potenciální úhel rozhledu: 360°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Existuje přístup lesními stezkami od Grabarowa (část Jeleniej Góry) – cca 900 m – a od vsi Dąbrowica (v obci Mysłakowice) – cca 1700 m.

Turistické značené trasy poblíž: Přes Koziniec vede zelená pěší trasa, tzv. Stezka piastovských hradů (Szlak Zamków Piastowskich).

Popis aktuálního stavu: Koziniec je skalnatá vyvýšenina s dvěma vrcholky na linii sever–jih. Severní vrchol je o trochu vyšší – o cca 3 m. Potenciální lokalita vyhlídkového místa je v současnosti překrytá smíšeným lesem, který zarostl strmé svahy.

Aktuální fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Koziniec (Molkenschloß, Molkenberg) to zalesiony szczyt zbudowany z granitu porfirowego, wynoszący się ponad 100 m nad otaczający teren. Położony jest we wschodniej części Kotliny Jeleniogórskiej, nieopodal rzeki Bóbr, pomiędzy Grabarowem a Dąbrowicą. Na płaskim wierzchołku widoczne są ruiny kamiennego zamku, wzniesionego prawdopodobnie w roku 1198 na miejscu dawnego grodziska przez śląskiego księcia Bolesława Wysokiego (jak podaje kronikarz Ephraim Ignatius Naso), stąd jego nazwa: Bolkenhaus. To miejsce warowne – zapewne rodzaj strażnicy – pilnowało wejścia do Kotliny Jeleniogórskiej od strony wschodniej, wzdłuż prawego brzegu rzeki Bóbr. Lewy brzeg broniła nieodległa bliźniacza strażnica na Zamkowej Górze. Warownia na Koziniec została opuszczona w roku 1428 i spalona przez załogę, która schroniła się w murach Jeleniej Góry przed nadciągającymi husytami. Była to powszechna praktyka w tamtych czasach, mająca na celu niedopuszczenie do zajęcia bronionego miejsca, aby nie stało się ostoją wroga. Napastnicy przez sześć dni bezskutecznie oblegali miasto (13–19 kwietnia 1428). Od tego czasu Koziniec jest ruiną. Do dziś zachowały się tylko nieznaczące fragmenty murów od strony południowej, gdzie przypuszczalnie znajdowała się brama warowni. Są to mury z kamienia łamanego, spojonego zaprawą wapienno-piaskową. Widoczne są też fragmenty muru wkomponowane w szczeliny skalne. Ukształtowanie terenu pozwala przypuszczać, że ta budowla obronna, najprawdopodobniej strażnica, składała się z dwóch obiektów połączonych pomostem. Pierwszy obiekt to otoczony kamiennym murem w miarę płaski plac, o wymiarach ok. 30 × 14 m. Drugi obiekt, położony bardziej na północ i nieco wyżej, to prawdopodobnie drewniana wieża obserwacyjna otoczona ostrokołem. W tym miejscu po 1880 roku postawiono stalową, kratownicową wieżę widokową wraz z prowadzącymi do niej wygodnymi schodkami oraz stworzono ścieżki spacerowe na wzgórze. Najpopularniejsza trasa dojściowa prowadziła od stacji kolejowej w Wojanowie przez Dąbrowicę i dalej leśnymi ścieżkami na szczyt. W obu tych dawnych wsłach zachowały się relikty założenia dworskich. W roku 1989 na wzgórzu Koziniec prowadzone były badania archeologiczne mające na celu sprawdzenie, z jakiego okresu pochodzą mrowane relikty warowni. Znalezione fragmenty ceramiki i przedmioty metalowe datowano na XIV i XV wiek. Odkryte fragmenty kafli piecowych wskazują, że kotłozę z pomieszczeń mieszkalnych było ogrzewane piecem kaflowym, co świadczy o tym, że załoga strażnicy mogła tam przebywać przez cały rok. Badania archeologiczne potwierdziły zatem zapiski kronikarskie o zniszczeniu budowli i pożarze z roku 1428. Szczyt oddalony jest od jeleniogórskiego ratusza w kierunku wschodnim o 4810 m. Przez szczyt Koziniec prowadzi zielony szlak turystyczny – Szlak Zamków Piastowskich: od Wzgórza Krzywoustego do zamku Bolczów.

Historický popis a zajímavosti: Koziniec (Molkenschloß, Molkenberg) je zalesněný vrchol z porfyřické žuly, který se vypíná více než 100 m nad okolní krajinou. Leží ve východní části Jelenohorské kotliny nedaleko řeky Bobr, mezi vsemi Grabarów a Dąbrowica. Na plochem vrcholu je patrná zřícenina kamenného hradu, postaveného pravděpodobně v roce 1198 v místě dřívějšího hradiště slézským knížetem Boleslavem Vysokým (dle kronikáře Ephraima Ignatiuse Nasa). Proto název: Bolkenhaus. Jedná se o opevněné místo – patrně druh strážního hrádku – které hlídalo vstup do Jelenohorské kotliny od východu podél pravého břehu řeky Bobr. Levý břeh hájil nedaleký podobný strážní hrádek na tzv. Hradním kopci (Zamkowa Góra). Hrad na kopci Koziniec byl v roce 1428 opuštěn a vypálen posádkou, která našla útočiště za hradbami Jelení Góry před táhnoucími vojsky husitů. Jednalo se o typický postup v oněch dobách, jehož cílem bylo nechat obsadit hájené místo, aby se v něm neusadil nepřítel. Husité po dobu šesti dnů bezvysledně obléhali město (13.–19. dubna 1428). Od té doby je Koziniec zříceninou. Dodnes se dochovaly pouze nečetné fragmenty hradeb na jižní straně, kde se patrně nacházela brána hradu. Hradby jsou z lomových kamenů na maltu z písku a vápna. Zřetelné jsou také fragmenty zdí zasazené do skalních trhlin. Podle terénu v tomto místě se lze domnívat, že tento opevněný objekt, pravděpodobně strážní hrádek, sestával ze dvou částí propojených můstkem. První objekt byl obklopen kamennými hradbami a jednalo se o víceméně ploché místo velké cca 30 × 14 m. Druhou část, umístěnou severněji a o trochu výše, tvořila pravděpodobně dřevěná pozorovací věž obehnaná palisádou. Na tomto místě byla po roce 1880 postavena ocelová příhradová rozhledna s pohodlným schodištěm. Kolem na kopci byly vybudovány procházkové stezky. Nejeřkventovanější přístupová trasa vedla od železniční stanice ve vsi Wojanów přes Dąbrowicę a dál lesními stezkami na vrchol. V obou těchto starých vsích se dochovaly pozůstatky zámeckých budov. V roce 1989 byly na kopci Koziniec provedeny archeologické výzkumy, jejichž cílem bylo ověřit, z jakého období jsou zbytky hradních hradeb. Byly nalezeny fragmenty keramiky a kovové předměty datované do 14. a 15. století. Odhalené fragmenty kachlí ukazují, že v některé z místností byla kamna. To svědčí o tom, že posádka mohla být na hradě po celý rok. Archeologické výzkumy tedy stvrzují kronikářské záznamy o zničení objektu a požáru z roku 1428. Vrchol je vzdálen 4810 m od jelenohorské radnice východním směrem. Přes vrchol kopce Koziniec vede zeleně značená turistická trasa – tzv. Stezka piastovských hradů (Szlak Zamków Piastowskich), která začíná na Kopci Bolesława Křivoústého (Wzgórze Krzywoustego) a vede až na hrad Bolczów.

Proponowane rozwiązanie techniczne: Ze względu na porastające wokół Koziańca drzewa celowe wydaje się zbudowanie drewnianej wieży widokowej o wysokości ok. 15–20 m. Alternatywą bezinwestycyjną może być odsłonięcie punktu widokowego poprzez poprzycinanie koron otaczających drzew, co leżałoby w kompetencji Nadleśnictwa Śnieżka.

Atrakcyjność turystyczna: Pobliski teren jest dość licznie odwiedzany przez mieszkańców miasta, zwłaszcza w weekendy. Dobrze nadaje się na wycieczki typu „nordic walking”, gdyż umożliwiają urządzanie wędrowek po trasach w formie pętli. Zmotoryzowani turyści mogą zostawić samochód w pobliżu salonu samochodowego Citroën. Spotyka się też osoby wędrujące Szlakiem Zamków Piastowskich. Zwiększony ruch turystyczny może ożywić działalność handlową i gastronomiczną Grabarowa, gdzie przez lata czynne były restauracja i sklep – obecnie zamknięte.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Proponuje się umieszczenie drogowskazów w Grabarowie: do punktu widokowego na Koziańcu (0,9 km) oraz w Dąbrowicy: do punktu widokowego na Koziańcu (1,7 km).

Opracował: Andrzej Mateusiak

Navrhované technické řešení: Vzhledem ke stromům zarůstajícím Koziniec se zdá účelné postavit zhruba 15–20 m vysokou dřevěnou rozhlednu. Neinvestiční alternativou může být odkrytí vyhlídkového místa prořізnutím korun okolních stromů, což by bylo v kompetenci Nadlešnictví Šněžka.

Turistická atraktivita: Blízké okolí je dost četně navštěvováno obyvateli města, zejména o víkendech. Dobře se hodí jako výletní cíl typu „nordic walking”, protože trasy jsou okružní. Automobil lze nechat u nedalekého autosalonu Citroën. Místo navštěvují i osoby putující Stezkou piastovských hradů. Zvýšený turistický ruch může oživit ekonomickou a gastronomickou činnost vsi Grabarův, kde po léta fungovaly restaurace a obchod – nyní mimo provoz.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Navrhuje se umístění ukazatelů v Grabarově: k vyhlídkovému místu na kopci Koziniec (0,9 km) a v Dąbrowici: k vyhlídkovému místu na kopci Koziniec (1,7 km).

Zpracoval: Andrzej Mateusiak

Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

Małgorzata Chorowska, Tomasz Dudziak, Krzysztof Jaworski, Artur Kwaśniewski (red.):

Zamki i dwory obronne w Sudetach. Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009.

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 4: Kotlina Jeleniogórska. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 1999.

Stanisław Firszt: Strażnica wojskowa na Koziańcu w świetle archeologicznych badań sondazowych. Skarbiec Ducha Gór 1998, nr 2.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala (měřítko) 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

★ 10 ★

KRZYŻOWA GÓRA

50°51'13.7"N
15°46'05.1"E

Nazwa polska: Krzyżowa Góra

Wysokość n.p.m.: 443 m

Współrzędne Google: 50.853810,15.768090 (położenie w środkowej części Wzgórz Łomnickich, na zachód od szosy Jelenia Góra–Karpacz)

Przynależność administracyjna do gminy: Mysłakowice

Właściciel obecny: Mysłakowice

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak – co najmniej od 1838 roku pełnił funkcję punktu widokowego na Karkonosze i Kotlinę Jeleniogórską.

Obecny kąt widokowy: 90° (w kierunku zachodnim)

Potencjalny kąt widokowy: 360° (po przycięciu okolicznych drzew)
Aktualna dostępność dojściowa ścieżką lub drogą: dojście ul. Górską w Mysłakowicach, od strony zajazdu Chata za Wsią, a potem leśnymi ścieżkami

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Około 50 m na południe przebiega zielony szlak pieszy, łączący Mysłakowice i Staniszów.

Opis aktualnego stanu: Krzyżowa Góra wypiętrza się na wysokość ok. 70 m ponad okoliczne łąki. Zbudowana jest z granitów porfirowaty. Porastają ją mieszane lasy, głównie liściaste (dęby, brzozy, graby). Na wierzchołku znajdują się spora grupa skalna o wysokości dochodzącej do 15 m, poprzecinana licznymi szczelinami; pod szczytem niewielka „kamienna altanka”, wykonana z płaskiej płyty granitowej, ustawionej na trzech granitowych słupach. Na skalnej platformie pod krzyżem brak jest barierki. Stojący na najwyższym punkcie wzniesienia krzyż posiada ok. 5 m wysokości, ramiona mają długość ok. 1 m. Górne ramię krzyża jest lekko uszkodzone, być może na skutek uderzenia pioruna. Na jego podstawie wyryty został napis, opisany niżej. Na przecięciu ramion krzyża widnieją greckie litery A i Ω (alfa i omega), zaś pomiędzy nimi litera P z ukośnym krzyżem na dolnym ramieniu, symbolizująca Jezusa Chrystusa – jest to Monogram Christos, symbol powstały z połączenia dwóch greckich liter: χ (chi) i Ρ (ro). Są to dwie pierwsze litery słowa „Christos”.

Polský název: Krzyżowa Góra

Nadmořská výška: 443 m

Google souřadnice: 50.853810,15.768090

(střední část vrchoviny Wzgórz Łomnickie, západně od silnice Jelenia Góra – Karpacz)

Administrativní příslušnost k obci: Mysłakowice

Současný majitel: Mysłakowice

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano – minimálně od roku 1838 místo plnilo funkci vyhlídky na Krkonoše a Jelenohorskou kotlinu.

Aktuální úhel rozhledu: 90° (západně)

Potenciální úhel rozhledu: 360° (po prořezání okolních stromů)

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: přístup ul. Górskou v Mysłakowicích od hotelu s restaurací Chata za Wsią, potom leśnymi stezkami

Turistické značené trasy poblíž: cca 50 m jižně vede zeleně značená pěší trasa spojující Mysłakowice a Staniszów.

Popis aktuálního stavu: Krzyżowa Góra (Křížová hora) se vypíná do výšky cca 70 m nad okolní louky. Je z porfyrické žuly, porostlá smíšeným lesem, převážně listnatým (duby, břízy, habry). Na vrcholu se nachází větší skalní uskupení o výšce až 15 m s mnoha prasklinami; pod vrcholem je menší „kamenný altán” z ploché žulové desky položené na třech žulových sloupech. Na skalní plošině pod křížem není zábradlí. Kříž na nejvyšším místě kopce je cca 5 m vysoký, ramena jsou zhruba 1 m dlouhá. Horní část vislého ramene kříže je lehce poškozená, patrně vlivem úderu blesku. Na jeho podstavci je vytesaný nápis – viz níže. V místě, kde se ramena kříží, jsou vytesaná řecká písmena A a Ω (alfa a omega), mezi nimi pak písmeno P se šikmým křížem na spodním rameni, které symbolizuje Ježíše Krista – jedná se o Monogram Christos, symbol vzniklý spojením dvou řeckých písmen: χ (chi) a Ρ (ro). Jsou to dvě první písmena slova „Christos”.

Opis historyczny i ciekawostki:

Swoją nazwę (Kreuzberg) góra wzięła od stojącego na jej szczycie krzyża. Pierwszy, drewniany, stanął tu w 1838 roku z polecenia króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III. W 1849 krzyż ten został powalony z nieznanymi przyczyn. W 1856 roku kolejny władca pruski, Fryderyk Wilhelm IV, odnowił go, tym razem budując z kamienia, lecz ten również uległ zniszczeniu na skutek burz w 1868 roku. W 1874 następca Fryderyka, król pruski i cesarz niemiecki Wilhelm I, ustawił w tym miejscu kolejny krzyż kamienny, który przetrwał do dziś. Wykonano go z granitu, a jego budowa kosztowała 266 talarów. Krzyż ten nazywano także Krzyżem Trzech Królów Pruskich. Na jego podstawie wyryto napis, który w tłumaczeniu z języka niemieckiego na język polski brzmi: „Ten krzyż został ufundowany w 1838 roku przez króla Fryderyka Wilhelma III, a odnowiony w 1856 roku przez króla Fryderyka Wilhelma IV i ponownie postawiony w 1874 roku przez cesarza i króla Wilhelma I” (Dieses Kreuz wurde gestiftet 1838 durch König

Historický popis a zajímavosti:

Za svůj název (Kreuzberg) vděčí kopec kříži, který stojí na jeho vrcholu. První, dřevěný, tu byl vztyčen v roce 1838 z iniciativy pruského krále Fridricha Viléma III. V roce 1849 spadl z neznámých důvodů. V roce 1856 další pruský král Fridrich Vilém IV. kříž obnovil, tentokrát však z kamene. I tento byl zničen v důsledku bouří v roce 1868. V roce 1874 následník Fridricha, pruský král a německý císař Vilém I., vztyčil další kamenný kříž, který přetrval dodnes. Je žulový a jeho zhotovení stálo 266 talarů. Kříž se říkalo i Kříž tří pruských králů. Na jeho podstavci je vytesán německý nápis, který v překladu zní: „Tento kříž byl vztyčen roku 1838 pruským králem Fridrichem Vilémem III., obnoven v roce 1856 pruským králem Fridrichem Vilémem IV. a opět postaven v roce 1874 císařem a králem Vilémem I.“ (Dieses Kreuz wurde gestiftet 1838

Friedr. Wilhelm III.; erneuert 1856 d. Kön. Fr. Wilh. IV. Wider errichtet 1874 d. Kaiser und Kön. Wilhelm“). W tym samym roku, 1874, z właścicielem góry, a jednocześnie sąsiedniej gospody (dziś hotel-restauracja Chata za Wsią), Wilhelmem Holsteinem, spisano kontrakt, zgodnie z którym miał on „po wsze czasy” zapewnić bezpieczny dostęp do krzyża. Przed 1945 rokiem należało do tradycji, że co roku 3 sierpnia mieszkańcy Mysłakowic, z okazji urodzin króla Fryderyka Wilhelma III, zapalali ogień na szczycie góry pod krzyżem, na znak wdzięczności za wszystkie łaski, jakich doznali od niego.

Archiwalne fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne:

Nie jest wymagana budowa wieży widokowej, na szczycie nie ma zresztą na to miejsca. Należałoby wyciąć, lub raczej przyciąć, korony otaczających drzew. Na znajdującej się poniżej krzyża skalnej platformie proponuje się umieścić barierki; można też ułatwić na nią dostęp za pomocą kilku stopni, najlepiej kamiennych schodów. Przydatne byłoby zamontowanie piorunochronu.

Atrakcyjność turystyczna: duża. Jest to miejsce historyczne, związane z niemiecką linią dynastyczną Hohenzollernów, położone w centrum Kotliny Jeleniogórskiej, w pobliżu drogi łączącej Jelenią Górę z Karpaczem oraz niedaleko popularnego hotelu i restauracji Chata za Wsią.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Proponuje się ustawić dwa drogowskazy przy szosie Jelenia Góra–Karpacz: pierwszy przy stacji benzynowej, drugi przy zajeździe Chata za Wsią; kolejny zaś tuż pod wzgórzem – na ścieżce, którą przebiega szlak zielony.

Opracował: Ivo Łaborewicz

durch König Friedr. Wilhelm III.; erneuert 1856 d. Kön. Fr. Wilh. IV. Wider errichtet 1874 d. Kaiser und Kön. Wilhelm.) Ve stejném roce 1874 byl podepsán kontrakt s majitelem kopce a zároveň sousedního hostince (dnes hotel a restaurace Chata za Wsią) Wilhelmem Holsteinem, podle kterého měl zajistit bezpečný přístup ke kříži „po vše časy“. Před rokem 1945 bylo tradicí, že každý rok u příležitosti výročí narození Fridricha Viléma III. dne 3. srpna obyvatelé Mysłakowic páliли ohně na vrcholu kopce pod křížem na znamení vděku za všechnu milost, které se jim od něj dostalo.

Archiwne fotografie:

Navrhané technické řešení:

Není požadováno postavení rozhledny, na kterou by stejně nebylo místo. Spíše by se jednalo o prořezání či zkrácení korun okolních stromů. Na skalní plošině pod křížem se navrhuje instalovat zábradlí; přístup lze usnadnit i pomocí několika schodů, nejlépe kamenných. Hodila by se i instalace hromosvodu.

Turistická atraktivita:

velká. Jedná se o historické místo spojené s dynastií Hohenzollernů, ležící ve středu Jelenohorské kotliny poblíž silnice spojující Jelení Góru a Karpacz, nedaleko navštěvovaného hotelu a restaurace Chata za Wsią.

Projektované ukazatele a jejich umístění:

Navrhuje se instalovat dva ukazatele u silnice Jelenia Góra

– Karpacz: první u benzinové pumpy, druhý u restaurace a hotelu Chata za Wsią; další na úpatí kopce – na stezce se zeleným turistickým značením.

Zpracoval: Ivo Łaborewicz

Překlad: Helena Jankowska

Žródla/Prameny:

literatura

Siegfried Beck: Der Kreuzberg bei Erdmannsdorf, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1912, R. 32, nr 12, s. 180–181.

Theodor Donat: Erdmannsdorf. Seine Sehenswürdigkeiten und Geschichte von... stellv. Vorsitzenden des Riesengebirgs-Vereins, Hirschberg in Schlesien 1887, s. 162.

Romuald M. Łuczynski: Rezydencje magnackie w Kotlinie Jeleniogórskiej w XIX wieku, Wrocław 2007, s. 119–120.

Tadeusz Stec: Sudety Zachodnie, cz. 1, Warszawa 1965, s. 80.

Marek Staffá (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 4: Kotlina Jeleniogórska, Wrocław 1999, s. 283–284.

Emil Pyzik, Sylwester Urbański (oprac.): Zabytki gminy Mysłakowice. Dawniej i dziś, Jelenia Góra 2007, s. 25.

strony internetowe

http://dolny-slask.org.pl/560370,Myslakowice,Krzyzowa_Gora_443_m_n_p_m.html

<http://karkonoszetraper.keed.pl/rudawy/Myslakowice/krzyzowa/krzyzowaFOTO.htm>

<http://www.youtube.com/watch?v=Jp6IWWGk1Io>

<http://www.youtube.com/watch?v=96SQv3sJA9c>

http://www.myslakowice.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=23:4-myslakowice--krzyowa-gora--witosza--61-km-&catid=3&Itemid=9

50°57'38.1"N
15°48'05.4"E

ŁYSA GÓRA

11

Nazwa polska: Łysa Góra

Wysokość n.p.m.: 691 m

Współrzędne Google: 50.960584, 15.801494

Przynależność administracyjna do gminy: Jeżów Sudecki

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: nie

Obecny kąt widokowy: 120°

Potencjalny kąt widokowy: ok. 250°

Aktualna dostępność dojściowa ścieżką lub drogą: Planowana miejscze jest oddalone od drogi gminnej o ok. 15 m przez teren nadleśnictwa.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Po drodze wojewódzkiej przebiega niebieski szlak rowerowy – pętla ze Świerzawy przez Lubiechową, Widok, Starą Kraśnicę, Rzeszówek do Świerzawy. U podnóża Łysej Góry, drogą asfaltową w odległości 1500 m (17 min), prowadzi pieszy Międzynarodowy Szlak E-3 (niebieski) z Okola przez Widok na Skopiec.

Opis aktualnego stanu: Potencjalny punkt widokowy proponuje się zlokalizować na wschodnim zboczu, na skałkach oddalonych od szczytu o ok. 480 m na wschód. Łysa Góra znajduje się w Grzbiecie Południowym Gór Kaczawskich pomiędzy miejscowościami Chrośnicą i Dziwiszów. Jest to podłużne, dwuwierzchołkowe (708 m n.p.m. na zachodzie i 691 m n.p.m. na wschodzie) wzniesienie, w górnej części od strony południowej porośnięte lasem świerkowo-bukowym. Teren należy do nadleśnictwa Lwówek Śląski. Zbocza wschodnie i południowe są odsłonięte, pokryte łąkami. Na szczycie (708 m) stoją dwie wieże nadawcze telefonii komórkowej. Na wschodnim zboczu Łysej Góry ulokowana jest Mikrostacja Sportów Zimowych i Letnich im. Teresy i Stanisława Raźniewskich – inicjatorów i założycieli tego ośrodka. Poniżej biegnie droga wojewódzka nr 365 z Jeleniej Góry do Złotoryi. Potencjalne miejsce na punkt widokowy to skałki położone przy wschodnim wzniesieniu (691 m n.p.m.), otoczone rzadkim lasem. Są to łupki zieleńcowe oraz występujące w nich mikrogranity.

Polský název: Łysa Góra

Nadmořská výška: 691 m

Google souřadnice: 50.960584, 15.801494

Administrativní příslušnost k obci: Jeżów Sudecki

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ne

Aktuální úhel rozhledu: 120°

Potenciální úhel rozhledu: cca 250°

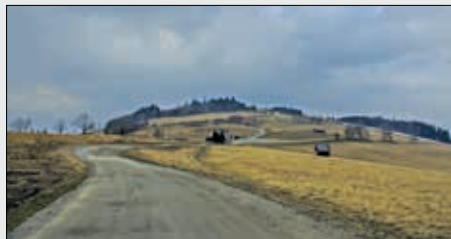
Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Plánované místo je vzdálené od obecní silnice cca 15 m, je třeba projít pozemkem státních lešů (nadleśnictví).

Turistické značené trasy poblíž: Vojevorskou silnicí vede modře značená cyklotrasa – okružní trasa ze Świerzawy přes Lubiechową, Widok, Starou Kraśnicu, Rzeszówek do Świerzawy. Na úpatí kopce Łysa Góra souběžně s asfaltkou ve vzdálenosti asi 1500 m (17 min.) vede pěší mezinárodní trasa E-3 (modrá) z Okole přes Widok na Skopiec.

Opis aktuálního stavu: Potenciální vyhlídkové místo by mohlo být umístěno na východním svahu na skalním uskupení cca 480 m východně od vrcholu. Łysa Góra (Łysá hora) se nachází na Jižním hřebeni Kačavských hor (Grzbiec Południowy Gór Kaczawskich) mezi obcemi Chrośnica a Dziwiszów. Jedná se o podélnou, dvouvrcholovou (708 m n. m. na západě a 691 m n. m. na východě) vyvýšeninu, v horní části od jihu porostlou smíšeným smrkovým a bukovým lesem. Místo patří Nadleśnictví Lwówek Śląski. Východní a jižní svahy jsou holé, pokryté loukami. Na vrcholu (708 m) stojí dvě věže mobilních operátorů. Na východním svahu Łysé Góry je lyžařský a sportovní areál – Mikrostacja Sportów Zimowych i Letnich. Nese jméno svých zakladatelů – Teresy a Stanisława Raźniewských. Na úpatí kopce vede vojvodská silnice č. 365 z Jeleniej Góry do Złotoryje. Lokalita, která by se hodila k úpravě jako vyhlídkové místo, je skalní uskupení u východního vrcholu (691 m n. m.) obklopené řídkým lesem. Jedná se o zelené břidlice a drobnozrnnou žulu, která se v nich vyskytuje. Místo

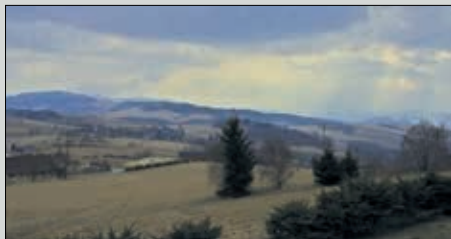
Punkt ten leży w bezpośredniej bliskości zabudowań mikrostacji, obok schroniska i bufetu. Obecnie ze skraju lasu rozciąga się dość rozległy widok: Grzbiet Północny, Góry Ołowiane, Rudawy Janowickie, Kotlina Jeleniogórska, Karkonosze.

Aktualne fotografie:

leży w přímé blízkosti lyžařského areálu, hned vedle chaty a občerstvení. V současnosti je od okraje lesa poměrně rozlehlý výhled: Severní hřeben Kačavských hor (Grzbiet Północny), Góry Ołowiane, Janowické Rudohory (Rudawy Janowickie), Jelenohorská kotlina, Krkonoše.

Aktuální fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Niemiecka nazwa Łysej Góry to Blücher Hohe. Alexander von Humboldt (1769–1859), niemiecki przyrodnik i podróżnik, jeden z twórców nowoczesnej geografii, podróżując przez Sudety w roku 1830, widok z przełęczy Kapella (poniżej Łysej Góry) zaliczył do najpiękniejszych krajobrazów na świecie. Wschodnie zbocze Łysej Góry zostało odkryte dla narciarstwa przez Stanisława Rażniewskiego – jednego z założycieli szkoły narciarskiej Aesculap. Dzięki jego determinacji i zabiegom organizacyjnym od roku 1988 wprowadza się tu infrastrukturę narciarską i turystyczną: zbudowano pięć wyciągów narciarskich (najdłuższy orczykowy o długości 900 m), cztery narciarskie, schronisko, budynek socjalny i obiekty ośrodka jeździectwa konnego, zainstalowano sztuczne naśnieżanie, oświetlenie stoku.

Archiwalne fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Německý název Łysej Góry byl Blücher Hohe. Alexander von Humboldt (1769–1859), německý přírodovědec a cestovatel, jeden ze zakladatelů moderního zeměpisu, který cestoval po Krkonoško-jesenické horské soustavě v roce 1830, výhled ze sedla Kapella (pod Łysou Górą) zařadil mezi nejkrásnější krajiny světa. Východní svahy Łysej Góry pro lyžování objevil Stanisław Rażniewski – jeden ze zakladatelů lyžařské školy Aesculap. Díky jeho odhodlání a organizačním schopnostem se tu od roku 1988 budovala lyžařská a turistická infrastruktura: bylo postaveno pět vleků (nejdelší v délce 900 m), čtyři sjezdové trasy, turistická chata, sociální zázemí a objekty jezdeckého střediska, systém umělého zasněžování, osvětlení sjezdovek.

Archivní fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: Punkt widokowy proponuje się ustanowić na platformie skalnej. Konieczne będzie wycięcie kilkunastu drzew i wykonanie schodków wejściowych: poprzez wykształcenie ich w skałkach bądź jako stopnie drewniane lub metalowe. Wskazane jest też zastosowanie barierek zabezpieczających turystów przed spadnięciem.

Atrakcyjność turystyczna: znaczna. Powstanie możliwość oglądania panoramy od Grzbietu Północnego (Leśniak 677 m n.p.m., Okole 721 m), Grzbietu Południowego (Maślak 715 m, Skopiec 718 m, Baraniec 720 m) przez Góry Ołowiane (Różanka 628 m), Rudawy Janowickie (Sokolik 623 m), Kotlinę Jeleniogórską i całe Karkonosze. W bezpośredniej bliskości znajdują się: schronisko, bufet, ośrodek jeździecki oraz wypożyczalnia rowerów i hulajnog. Przy zjeździe z drogi wojewódzkiej w kierunku mikrostacji położony jest obiekt noclegowy – gościniec Kapella.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: drogowskazy z drogi asfaltowej na przełęczy Widok – odległość: 1500 m (17 min)

Opracował: Andrzej Mateusiak

Navrhované technické řešení: Vyhlídkové místo se plánuje na skalní plošině. Bude nutné pokácení několika stromů (přes 10) a provedení přístupových schůdků – vytesáním do skal nebo dřevěných či kovových. Doporučuje se zábradlí pro bezpečnost návštěvníků.

Turistická atraktivita: značná. Vznikne možnost obdivovat panoráma od Severního hřebene (Leśniak 677 m n. m., Okole 721 m), Jižního hřebene (Maślak 715 m, Skopiec 718 m, Baraniec 720 m) přes Góry Ołowiane (Różanka 628 m), Janowické Rudohoří (Sokolik 623 m), Jelenohorskou kotlinu až po celé Krkonoše. V přímé blízkosti se nachází turistická chata, občerstvení, jezdecké středisko a půjčovna kol a koloběžek. U odbočky od vojvodské silnice směrem k lyžařskému areálu je ubytovací objekt – Gościniec Kapella.

Projektované ukazatele a jejich umístění: ukazatele u asfaltky v sedle Przełęcz Widok – vzdálenost 1500 m (17 min.)

Zpracoval: Andrzej Mateusiak
Příklad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 6: Góry Kaczawskie. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 2000.

Rafał Fronia, Piotr Pietrzak (oprac.): Góry i Pogórze Kaczawskie, mapa, skala (měřitko) 1 : 40 000. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2003.

MACIEJOWA

50°54'29.8"N
15°49'25.3"E

Nazwa polska: Maciejowa

Wysokość n.p.m.: 410 m

Współrzędne Google: 50.90828, 15.823686

Przynależność administracyjna do gminy: Jelenia Góra

Właściciel obecny: Jelenia Góra (Lasy Miejskie)

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w: tak – wieża została wybudowana przede wszystkim jako punkt widokowy.

Obecny kąt widokowy: 0° (z uwagi na to, że nie można dostać się na platformę widokową – brak schodów)

Potencjalny kąt widokowy: 360°

Aktualna dostępność dojsiowa ścieżką lub drogą: Wieża jest dostępna poprzez sieć dróg leśnych i ścieżek, nieoznakowanych, wytyczonych w XIX wieku w ramach miejscowego założenia parkowego. Można się tu dostać z ul. Wrocławskiej, ul. Kosynerów oraz ul. Jana Dzierżonia.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Obecnie w pobliżu wieży widokowej nie przebiegają żadne szlaki turystyczne, biegnie jednak główna droga wylotowa z Jeleniej Góry do Wrocławia.

Opis aktualnego stanu: zachowane mury zewnętrzne w stanie dobrym, brak stolarki okiennej, drzwiowej, a przede wszystkim schodów, zniszczony dach.

Aktualne fotografie:

Polský název: Maciejowa

Nadmořská výška: 410 m

Google souřadnice: 50.90828, 15.823686

Administrativní příslušnost k obci: Jelenia Góra

Současný majitel: Jelenia Góra (Městské lesy)

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano – rozhledna už byla postavena jako vyhlídkové místo.

Aktuální úhel rozhledu: 0° (vzhledem k tomu, že se nelze dostat na vyhlídkovou plošinu – chybí schodiště)

Potenciální úhel rozhledu: 360°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Rozhledna je přístupná díky síti neznacených leśních cest a stezek, které byly vytyčeny v 19. stol. v místním parku. Lze se k ní dostat od ulice Wrocławské, ul. Kosynerów a Jana Dzierżonia.

Turistické značené trasy poblíž: V současnosti v blízkosti rozhledny nevedou turistické značené trasy, vede zde ale hlavní silnice z Jeleniej Góry do Wrocławia.

Popis aktuálního stavu: Dochovaly se vnější zdi v dobrém stavu, chybí okna, dveře a především schodiště, je poničena střecha.

Aktuální fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Jest to najstarsza z typowych wież widokowych na terenie obecnej Jeleniej Góry. Wieżę wybudowano na znajdującym się na południe od byłej wsi Maciejowa (Maiwaldau) wzniesieniu, należącym do byłego parku pałacowego, którego właścicielem był radca handlowy Emil Becker (zm. 1891) – przemysłowiec z Berlina. W 1872 roku zakupił on pałac w Maciejowej, wyremontował go i w nim zamieszkał. Jego staraniem wzniesiono w okolicy kilka obiektów, w tym interesującą nas wieżę widokową. Projekt budowlı opracowała jeleniogórska spółka Lange & Hoffmann w maju 1874 roku. W 1875 wieża została zbudowana; wykonano ją z czerwonej cegły, poza dwiema pierwszymi (niższymi) kamiennymi kondygnacjami. Budowla stanęła na planie kwadratu o bokach mierzących po 5,96 m, a jej pięć kondygnacji wspięło się na wysokość ponad 24 m. Projekt, na podstawie ścisłych wytycznych, nawiązywał zapewne do średnio-wiecznych toskańskich wież, z charakterystycznym pasem pseudomachikułu u podstawy balustrady tarasu, oraz do form elewacji toskańskiego Quattrocenta. Z kolei elewację wieży i niektóre detale architektoniczne utrzymano w stylu neoklasycyzmu. Na wierzchołku znajdował się blisko 6-metrowy maszt, na którym wieszano flagę państwową (prawdopodobnie w święta państwowe, a może również jako sygnał/znak, że wieża jest właśnie otwarta, gdyż nie miała opiekuna przebywającego na stałe w jej wnętrzu, była więc zamykana. Opiekun mieszkał w pobliskim folwarku, udostępniając klucze do wieży na życzenie turystów lub dyżurując czasem w jej dolnej kondygnacji). Wejście na szczyt wiodło klatką schodową we wnętrzu budowli, zaczynając się jednak dopiero od I piętra, na które można się było dostać jedynie po schodach zewnętrznych. Parter zajmowało wspomniane schronienie dla dozorczy. Wieża jest widoczna, wystająca ponad drzewami, na południe od głównej drogi przebiegającej przez Maciejową, czyli obok ul. Wrocławskiej. Dnia 6 lipca 1979 roku obiekt został wpisany do rejestru zabytków pod nr. 539/J. Jednak nie ustrzegło go to przed dewastacją. Dziś z wieży pozostała tylko ruina – bez schodów i dachu, z pustymi, „oczodołami” okien, pomazanymi farbą murami, zanieczyszczonymi i zarośniętymi krzakami. W 1990 roku posiadała jeszcze zadaszenie, które obecnie jest mocno zniszczone.

Archivalne fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Jedná se o nejstarší z typických rozhleden v současném katastru Jelení Góry. Rozhledna byla postavena na kopci nacházejícím se jižně od Maciejowé (Maiwaldau), kdysi vsi, nyní městské části Jelení Góry. Kopec byl součástí zámeckého parku patřícího obchodnímu radovi a průmyslníkovi Emilu Beckerovi (zemřel r. 1891) z Berlína. Ten v roce 1872 koupil zámek v Maciejowé, obnovil ho a usadil se v něm. Jeho zásluhou bylo v okolí postaveno několik objektů včetně předmětné rozhledny. Projekt vypracovala jelenohorská společnost Lange & Hoffmann v květnu r. 1874. V roce 1875 byla věž postavena. Stavebním materiálem – až na dvě první kamenná podlaží – byly červené cihly. Objekt má čtvercový půdorys s délkou stran 5,96 m, má pět podlaží a je více než 24 m vysoký. Projekt, na základě přesného zadání, patrně navazoval na středověké toskánské věže s charakteristickým pásmem pseudomachicoulis u základu zábradlí terasy a také na prvky průčelí toskánského quattrocenta. Průčelí věže a některé architektonické detaily jsou v novoklasicistním stylu. Na vrcholu se nacházel téměř 6 metrů vysoký stožár, na nějž se vyvyšovala státní vlajka – pravděpodobně o státních svátcích, možná i jako znamení, že je věž otevřena, protože neměla stálé osazenstvo a musela se zamykat. Správce budovy, který se o věž staral, bydlel v nedalekých hospodářských budovách patřících k zámku a zpřístupňoval klíče od věže na vyžádání turistů buď přímo tam, nebo konal službu ve spodním podlaží věže. Nahoru vedlo schodiště umístěné uvnitř věže, které však začínalo až v 1. patře, kam se vystupovalo po vnějších schodech. V přímězi se nacházel prostor pro správce. Rozhledna se vypíná nad vrcholky stromů a je vidět z jihu od hlavní silnice z Jelení Góry do Wrocławı (silnice prochází Maciejowou). 6. července 1979 byla zapsána do registru historických památek pod číslem 539/J. To jí nezachránilo před devastací. Dnes z ní zbyla pouhá zřícenina – bez schodů a střechy, s prázdnými okenními otvory, zarostlá krkovicemi. V roce 1990 ještě byla zastřešena, v současnosti je střecha poničena.

Archivní fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: naprawienie dachu, budowa schodów, zamontowanie okien i drzwi; w części parterowej możliwość umieszczenia niewielkiego punktu gastronomicznego z pamiętkami; oznakowanie drogi dojściowej. Zachowane mury wydają się bardzo solidnie.

Atrakcyjność turystyczna: Wieża położona jest blisko zabudowań; od ul. Wrocławskiej można się tu dostać w 10 min. Widok rozciąga się praktycznie na całą Kotlinę Jeleniogórską z otaczającymi ją pasmami górskimi. Istnieje możliwość doprowadzenia drogi dla samochodów oraz wytyczenia na miejscu niewielkiego parkingu. W samej wieży można urządzić punkt sprzedaży pamiątek i małej gastronomii.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: przy ul. Wrocławskiej, na skrzyżowaniu z ulicami prowadzącymi w stronę wzgórza, a więc: Kosynierów, przy ul. Jana Dzierżonia, koło składu tarcicy, naprzeciw ul. Niecki

Opracował: Ivo Łaborewicz

Navrhované technické řešení: oprava střechy, výstavba schodiště, osazení oken a dveří; v přízemní části možnost umístění malého obchůdku se suvenýry; vyznačení přístupové cesty. Zachované zdi se zdají solidní.

Turistická atraktivita: Rozhledna leží v blízkosti zástavby; od ulice Wrocławské se sem lze dostat za 10 min. Výhled je v podstatě na celou Jelenohorskou kotlinu s horskými pásmi, která ji obklopují. Existuje možnost sem přivést silnici pro auta a zřídit menší parkoviště. V rozhledně lze vytvořit prodejnu suvenýrů s občerstvením.

Projektované ukazatele a jejich umístění: v ulici Wrocławské na křižovatce s ulicemi vedoucími směrem ke kopci, tedy: Kosynierów, Jana Dzierżonia, u skladů dřeva, naproti ulici Niecki

**Zpracoval: Ivo Łaborewicz
Překlad: Helena Jankowska**

Źródła/Prameny:

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze: Akta miasta Jeleniej Góry, sygn. literatura

Dolina zamków i ogrodów. Kotlina Jeleniogórská – wspólne dziedzictwo. Das Tal der Schlösser und Gärten. Das Hirschberger Tal in Schlesien – ein gemeinsames Kulturerbe, Jelenia Góra 2001.

Ivo Łaborewicz: Wieże widokowe Jeleniej Góry, „Sudety” 2001, nr 7, s. 8–9.

Ivo Łaborewicz: Maciejowa. Zarys dziejów i opis krajoznawczy, Maciejowa 2006, s. 77.

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 4: Kotlina Jeleniogórská, Wrocław 1999, s. 302–309.

strony internetowe

<http://opencaching.pl/viewcache.php?cacheid=16364>

http://www.geocaching.com/geocache/GC342WM_wieza-widokowa-i-mauzoleum-w-maciejowej

<http://nieregularnik-nieperiodyczny.blogspot.com/2011/09/maciejowa-wspomnienie-o-paacu-wieza.html>

<http://www.youtube.com/watch?v=11R-iB4t0o>

http://dolny-slask.org.pl/540955,Jelenia_Gora,Wieza_widokowa_ruina.html

http://pl.wikipedia.org/wiki/Maciejowa_%28Jelenia_G%C3%B3ra%29

http://pl.wikipedia.org/wiki/Maciejowa_%28Jelenia_G%C3%B3ra%29

50°50'14.4"N
15°48'07.0"E

MROWIEC

13

Nazwa polska: Mrowiec

Wysokość n.p.m.: 513 m

Współrzędne Google: 50.837330, 15.801956

Przynależność administracyjna do gminy: Mysłakowice

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Kowary

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: ok. 90°

Potencjalny kąt widokowy: 360°

Aktualna dostępność dojściowa ścieżką lub drogą: Od stacji PKP w Mysłakowicach ul. Cmentarna do skraju lasu, gdzie następuje skręt w lewo na czerwony szlak, który wznosi się w kierunku wierzchołka wzniesienia. Na wypłaszczeniu widoczne są skałki, a na nim najwyższy punkt widokowy (2 km, 40 min). Drugim dogodnym miejscem na dotarcie do Mrowca jest szlak czerwony z Bukowca (2,8 km, 40 min).

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: W odległości 100 m w kierunku wschodnim przebiega czerwony szlak turystyczny – Główny Szlak Sudecki z Karpacza do Bukowca.

Opis aktualnego stanu: Mrowiec to zalesiony świerkami szczyt na zachodnim skraju Rudaw Janowickich, usadowiony na grzbiecie pomiędzy Mysłakowicami a Bukowcem. Na wierzchołku zlokalizowane są granitowe skałki, a na najwyższej z nich mieści się dawny punkt widokowy – jest tam płaskie plateau o wymiarach ok. 6 × 4 m, dostępne schodkami kamiennymi. Poniżej od strony zachodniej znajduje się skalne rumowisko, w którym można dojrzeć regularnie obrobione płyty granitowe o wymiarach 60 × 60 × 17 cm, będące pozostałościami po zabudowie szczytu. Z zarośniętego wierzchołka widok jest bardzo ograniczony. Po południowo-wschodniej stronie u podnóża wzniesienia stoją ruiny opactwa z 1815 roku; poniżej rozciąga się kilka urokliwych stawów, a nad Jedlicą znajduje się sztuczna grota wykuta w skale.

Polský název: Mrowiec

Nadmořská výška: 513 m

Google souřadnice: 50.837330, 15.801956

Administrativní příslušnost k obci: Mysłakowice

Současný majitel: Nadleśnictví Kowary

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: cca 90°

Potenciální úhel rozhledu: 360°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Od vlakového nádraží (PKP) v Mysłakowicích ulicí Cmentarnou ke kraji lesa, zde doleva na červeně značenou turistickou trasu, která stoupá k vrcholu kopce. V plochem místě se nachází skalní uskupení včetně nejvyššího bodu – vyhlídkového místa (2 km, 40 min.). Druhá vhodná cesta na Mrowiec vede červeně značenou trasou ze vsi Bukowiec (2,8 km, 40 min.).

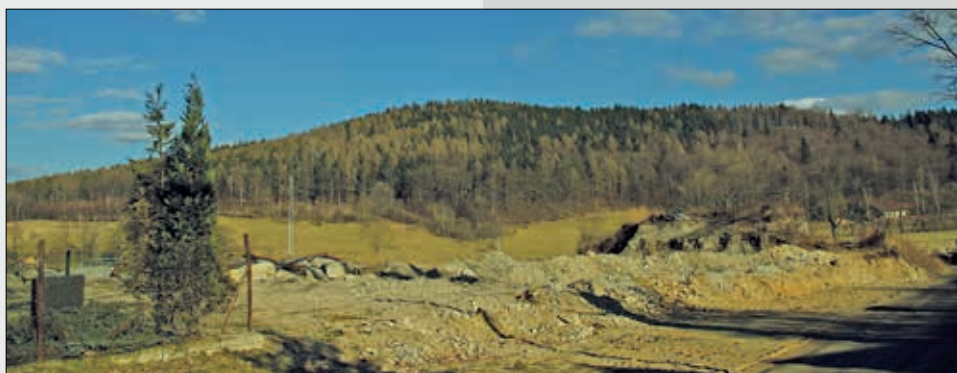
Turistické značené trasy poblíž: 100 m východně prochází červeně značená turistická trasa – Hlavní stezka (Główny Szlak Sudecki) z města Karpacz do vsi Bukowiec.

Popis aktuálního stavu: Mrowiec je vrchol porostlý smrký na západním okraji Janovického Rudohoří (Rudawy Janowickie), součást hřebene mezi Mysłakowicemi a Bukowcem. Na vrcholu žulová skalní formace, na nejvyšší skále někdejší vyhlídka – jedná se o plošinu cca 6 × 4 metrů, zpřístupněnou kamennými schůdky. Pod vrcholem se na západní straně nachází skalní suť, kde lze spatřit pravidelné žulové desky 60 × 60 × 17 cm, pozůstatek po dřívějších úpravách na vrcholu. Z porostlého vrcholu je výhled velmi omezený. Na jihovýchodním úpatí kopce je zřízení opatství z r. 1815; níže několik malebných rybníků a nad Jedlicí umělá jeskyně vytesaná do skal.

Aktualne fotografie:

Aktuální fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Już w roku 1824 szczyt Mrowca (Ameisenberg, Gneisenau-Berg, Gneisenauberg, Mrówcza Góra) został przez feldmarszałka von Gneisenau zaadaptowany na cele rekreacyjne, gdyż rozciągając się stamtąd wspaniały dookólny widok na kotlinę i otaczające ją góry. Tak o tym pisał von Gneisenau do znajomej: „Poleciem płaski blok skalny otoczyć murem oraz umieścić tam biegnącą wokół niego piaskowcową ławkę. Widok rozciągający się stąd należy do najpiękniejszych w górach”. Feldmarszałek urządził tam pikniki i spotkania z sąsiedzką arystokracją, mieszkającą w pobliskich pałacach i dworach. Spotkaniem tym towarzyszyli muzycanci grający na fujarkach i rogach utwory myśliwskie oraz statystowały podczas nich krowy z dzwonkami – wszystko było starannie przygotowane i zaaranżowane. Na szczyt doprowadzono dwie drogi: okrężną dla powozów, drugą na wprost – trudną, dla pieszych. W roku 1832 nowym właścicielem myślakowickiego pałacu i parku został król pruski Fryderyk Wilhelm III. Powstała wówczas droga rekreacyjna dostosowana do jazdy powozem łącząca Myślakowice z Karpnikami, gdzie już od 1822 roku rezydował brat króla – Wilhelm. Trakt Królewski wiodł skrajem Mrowca, nazwanego później – na pamiątkę wcześniejszego właściciela – Gneisenauberg, i dalej prowadził na wysokości 370–400 m n.p.m. do Karpnik. Cała droga o długości 7,5 km wysadzana była bukami i dębami. Na szczycie Mrowca w latach 1833–1835 ustawiono okrągły marmurowy stół z obręczą, na której wyryto nazwy wskaziwanych miejscowości. Niektóre źródła podają, że w roku 1835 zbudowano kamienną wieżę widokową, którą nazywano Belwederem.

Historický popis a zajímavosti: Již v roce 1824 byl vrchol Mrowce (Ameisenberg, Gneisenau-Berg, Gneisenauberg, Mrówcza Góra – Mravenčí hora) upraven pro rekreační účely polním maršálem von Gneisenauem, protože poskytoval překrásné kruhové výhledy na kotlinu a okolní hory. Takto o tom psal von Gneisenau své známé: „Nechal jsem plochý skalní blok obehnat zdi a umístit kolem něj pískovcovou lavici. Výhled, který se odsud naskýrá, patří mezi nejkrásnější na horách.“ Polní maršál zde pořádal pikniky a sousedská setkání šlechticů, kteří bydleli v nedalekých zámcích a palácích. Setkání se konala za doprovodu muzikantů, kteří hráli lovecké skladby na flétny a rohy, a také krav se zvonky – vše bylo perfektně připravené a sehrané. Na vrcholu byly přivezeny dvě cesty: delší kolem kopce pro povozy a přímá, strmější a těžší pro pěší. V roce 1832 se novým majitelem zámku s parkem v Myślakowicích stal pruský král Fridrich Vilém III. Tehdy vznikla rekreační cesta přizpůsobená povozům, spojující Myślakowice se vsí Karpniki, kde již od roku 1822 měl své sídlo králův bratr Vilém. Královská silnice vedla po okraji kopce Mrowiec, jemuž se následně začalo říkat – na památku předchozího majitele – Gneisenauberg, a dál v nadmořské výšce 370–400 m do Karpniků. Celá cesta v délce 7,5 km byla osázena buky a duby. Na vrcholu Mrowce byl v letech 1833–1835 postaven kulatý mramorový stůl s obruči, do níž byly vyryty názvy obcí, které bylo možno vidět. Některé prameny udávají, že v roce 1835 byla postavena kamenná rozhledna, pojmenovaná Belveder.

Proponowane rozwiązanie techniczne: Najmniej kosztowne wydaje się usunięcie zastaniających widok drzew rosnących wokół platformy, ustawienie kamiennej tablicy z opisami dookólnych szczytów, zamontowanie ławek, zainstalowanie barierek zabezpieczających turystów przed upadkiem z wysokości.

Atrakcyjność turystyczna: Średnia – z uwagi na mały ruch turystyczny w tym obszarze.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Proponuje się ustawić drogowskazy w dwóch miejscach wyjściowych: w Myslakowicach przy dworcu PKP (2 km, 40 min), w Bukowcu przy kościele (2,8 km, 40 min).

Opracował: Andrzej Mateusiak

Navrhované technické řešení: Nejméně náročné po finanční stránce bude odstranění stromů kolem plošiny, které brání výhledu, umístění kamenné desky s popisem okolních vrcholů, instalace laviček, zábradlí zajišťujícího bezpečnost návštěvníků.

Turistická atraktivita: střední – vzhledem k malému turistickému ruchu v této oblasti.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Je navrženo postavit ukazatele ve dvou výchozích místech: v Myslakovicích u vlakového nádraží (2 km, 40 min.), v Bukowci u kostela (2,8 km, 40 min.).

Zpracoval: Andrzej Mateusiak
Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 5 Rudawy Janowickie. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 1998.

Tomasz Wojtasik, Damian Dutkiewicz, Rafał Fronia (oprac.): Rudawy Janowickie, mapa, skala 1 : 25 000.

Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2006.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

50°58'50.8"N
15°49'04.9"E

14

OKOLE

Nazwa polska: Okole

Wysokość n.p.m.: 721 m

Współrzędne Google: 50.980790, 15.818040

Przynależność administracyjna do gminy:

Jeżów Sudecki, sołectwo Chrośnica

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Złotoryja (Lasy Państwowe)

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąť widokowy: ok. 260° (z małymi przerwami spowodowanymi okoliczną roślinnością)

Potencjalny kąť widokowy: 360°

Aktualna dostępność dojeźdźcowa ścieżką lub drogą: Na punkt widokowy najłatwiej dostać się z parkingu leśnego zlokalizowanego ok. 1200 m na wschód, przy drodze wiodącej z Przełęcz Chrośnickiej do Lubiechowej. Wiedzie ona drogą, a potem leśną ścieżką oznakowaną niebieskimi znakami turystycznymi. Tym samym szlakiem można tu dojść od strony wsi Chrośnica, wychodząc obok kościoła św. Jadwigi, a następnie idąc przez punkt widokowy Czarcia Ambona. Tu też należy odbić w stronę Rząśnika.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Na Okole prowadzą szlaki turystyczne: żółty (z Wlenia do Lubiechowej) oraz niebieski (z Chrośnicy na przełęcz Widok). W odległości ok. 1 km na północ przebiega szlak rowerowy, tzw. Szlak Agatowy, z Rząśnika do Lubiechowej.

Opis aktualnego stanu: Jest to samotnie stercząca, wyniosła skała, o ostrych krawędziach, zabezpieczona zniszczonymi już barierkami metalowymi, na którą prowadzą metalowe schody. Z góry roztacza się piękna panorama na położone najbliżej Chrośnickie Kopy ze stacją narciarską na Łysej Górze, a przede wszystkim na położone dalej grzbiety Karkonoszy oraz Rudaw Janowickich.

Polský název: Okole

Nadmořská výška: 721 m

Google souřadnice: 50.980790, 15.818040

Administrativní příslušnost k obci:

Jeżów Sudecki, starostenství Chrośnica

Současný majitel: Nadleśnictví Złotoryja

(Státní lesy – Lasy Państwowe)

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: cca 260° (výhled místy překrytý okolní vegetací)

Potenciální úhel rozhledu: 360°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Na vyhlídku se lze nejnázde dostat z lesního parkoviště vzdáleného cca 1200 m východně, u cesty ze sedla Przełęcz Chrośnicka do Lubiechowy. Přístupová cesta je nejdříve širší, potom se mění v lesní modře značenou stezku. Stejnou turistickou trasou se sem lze dostat od vsi Chrośnica, nejprve kolem kostela sv. Hedviky (šv. Jadwigi) a následně přes vyhlídku Czarcia Ambona. Zde je třeba odbočit směrem na Rząśnik.

Turistické značené trasy poblíž: Na Okole vedou turistické trasy: značená žlutě (z Wlenia do Lubiechowy) a značená modře (z Chrośnice do sedla Przełęcz Widok). Zhruba 1 km severně prochází cyklotrasa z Rząśniku do Lubiechowy, tzv. Achátová stezka (Szlak Agatowy).

Opis aktuálního stavu: Jedná se o osamělou vysokou skálu s ostrými hranami, zabezpečenou poníceným kovovým zábradlím, na kterou vede kovové schodiště. Z hory se nabízí úchvatný výhled na nejbližší kopce Chrośnickie Kopy s lyžařským areálem na Łysej Górze, a především na vzdálenější hřebeny Krkonosů a Janovického Rudohří (Rudawy Janowickie).

Opis historyczny i ciekawostki: Okole jest najwyższym wzniesieniem Grzbietu Północnego Gór Kaczawskich, rozpościerającego się w formie równoleżnikowego, zalesionego masywu. Na zboczach góry znajdują się liczne ostro zakończone skałki, zbudowane z zieleńców i łupków. Oficjalna nazwa urzędowa – Hogolie – nadana została przez władze pruskie dopiero w połowie XIX wieku. Jako punkt widokowy miejsce to było bardzo znane już w latach 50. XIX wieku, w 1859 roku ukazał się bowiem pierwszy dotyczący go przewodnik. Według znajdującego się w nim opisu stała tu niewielka, drewniana wieża widokowa, a także mały domek – schron dla turystów, przy skale określanej jako Adlerstein. Na tej najwyższej skale, na którą prowadziły wąskie, stronne schody, mieściła się zadaszona platforma widokowa, z czworokątnym, spadzistym dachem, pod którym zbudowano nieduży obiekt, z dookólnym tarasem widokowym i drzwiami z wszystkich czterech stron. Poniżej, według ryciny z 1859 roku, znajdował się drewniany, kryty dwuspadowym dachem budynek z niewielką przybudówką, nazwany Gasthaus, z kominem, z którego ulatuje dym. W książce czytamy, że jedna ze skał, która została kiedyś oderwana przez błyskawicę od głównego szczytu, nosi miano Gewitterstein. Po 1880 roku miejscowy schron turystyczny (dawniej Gasthaus) był zarządzany przez świerzawską sekcję Towarzystwa Karkonoskiego (Riesengebirgsverein). Pod koniec XIX wieku bardzo atrakcyjne wejście na szczyt wiodło ze wsi Lubiechowa, gdzie w miejscowej karczmie można było nabyć, za jedyne 15 fenigów, drukowaną panoramę roztaczającą się ze szczytu. Uroda tego miejsca zachwycała też poetów. Jeden z nich, Erach Sutener, tomik swoich utworów poświęconych Sudetom, wydany w 1888 roku, zatytułował właśnie „Hogolie”, nazywając górę „skarbem Sudetów”. Pod koniec XIX wieku (1897 rok) zaobserwowano znaczne zwiększenie się ruchu turystycznego w tym miejscu. Na przełomie XIX i XX wieku tutejsze skały uznano za pomnik przyrody. Na mapie WIG z 1947 roku szczyt występuje jako Ogule. Po 1945 znaczenie Okola jako punktu widokowego stopniowo słabło. Jeszcze w latach 50. XX wieku zawiązała się tutejsza wieża widokowa. W latach 60. Okole nie było już postrzegane jako punkt widokowy przez wydawnictwa przewodnikowe, które w latach 70. i 80. praktycznie nie poświęcały mu miejsca. Na szczycie znajduje się jedna ze skrytek geocachingu – „Geocaching dookoła Kotliny Jeleniogórskiej”.

Historický popis a zajímavosti: Okole je nejvyšší vrchol Severního hřebene Kačavských hor (Grzbiet Północny Gór Kaczawskich), který se rozkládá jako rovnoběžně orientovaný zalesněný masiv. Na svazích hory se nachází četné skály s ostrými hranami – zelené a jiné břidlice. Oficiální název – Hogolie – vrchol získal od pruských úřadů teprve v polovině 19. stol. Jako vyhlídka bylo místo známé již v 50. letech 19. stol., protože v roce 1859 byl vydán první průvodce, kde bylo popsáno. Podle něj tu stála menší, dřevěná rozhledna a také malý domek – chata pro turisty u skály popisované jako Adlerstein. Na této nejvyšší skále, na níž vedlo úzké, strmé schodiště, byla zastřešená vyhlídková plošina s obdélníkovou skloněnou střechou, pod níž byl postaven menší objekt, s vyhlídkovou terasou kolem a dveřmi z každé strany. Na kresbě z roku 1859 je vidět dřevěná budova se sedlovou střechou a malou přístavbou, nazvaná Gasthaus, s kouřícím kominem. V knížce se dočteme, že jedna ze skal, kterou kdysi blesk odtrhl od hlavního vrcholu, se jmenuje Gewitterstein. Po roce 1880 místní turistickou chatu (někdejší Gasthaus) spravovala sekce Krkonošského spolku (Riesengebirgsverein) z města Świerzawa. Koncem 19. stol. byl velmi vyhledávaný vstup na vrchol od vsi Lubiechowa, kde se v místní hospodě za pouhých 15 feníků dalo koupit tištěné panoráma z vrcholu. Krásu tohoto místa oceňovali i básníci. Jeden z nich, Erach Sutener, pojmenoval sbírku svých básní vydanou v roce 1888 a věnovanou Krkonošim a okolním horským pásmům Hogolie a horu nazval „pokladem Sudet“. Ke konci 19. stol. (r. 1897) bylo v tomto místě pozorováno zvýšení turistického ruchu. Na přelomu 19. a 20. stol. byly zdejší skály vyhlášeny přírodní památkou. Na mapě WIG z roku 1947 je vrchol uveden jako Ogule. Po roce 1945 význam Okole jako vyhlídky pomalu klesal. Ještě v 50. letech 20. stol. se zřítíla rozhledna. V 60. letech už Okole nebylo v turistických publikacích a průvodcích uváděno jako vyhlídkové místo a v 70. a 80. letech mu téměř nevěnovaly pozornost. Na vrcholu se nachází jedna ze schránek geocachingu – „Geocaching dookoła Kotliny Jeleniogórskiej“ (Kolem Jelenohorské kotliny).

Archiwalne fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: wymiana barierki zabezpieczających punkt widokowy oraz dojścia do niego; wytyczenie (wyznaczenie) dojściowego szlaku turystycznego na punkt widokowy z Lubiechowej; przycięcie części drzew ograniczających widok, zwłaszcza w kierunku północnym

Atrakcyjność turystyczna: Okole to jedno z niewielu miejsc pozwalających na oglądanie zarówno głównego grzbietu Karkonoszy od strony południowej, jak i całego Przedgórze Kaczawskiego oraz dużej części Niziny Dolnośląskiej od północy. Atrakcyjne może też być ustronne położenie, poza głównymi szlakami regionu, co zapewnia spokój i ciszę oraz odpoczynek. Bardzo interesujące są tutejsze skałki.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: przy rozwidleniu dróg prowadzących z Jeleniej Góry przez Kapelę do Świerzawy i Czernicy; w Lubiechowej (brak tu szlaku turystycznego na szczyt, więc należałoby go wytyczyć); w samej Czernicy, przy kościele (w miejscu, gdzie szlaki turystyczne odchodzą na północ od głównej drogi wodzącej przez wieś).

Opracował: Ivo Łaborewicz

Źródła/Prameny:

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, zespół nr 83/522: Komitet Ochrony Krajobrazu i Pomników Przyrody w Karkonoszach i Górach Izerskich, sygn. 160.

literatura

Auf der „Hogolie“, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1897, R. 17, nr 9, s. 141.

Siegfried Beck: Das Bober-Katzbach-Gebirge. Ein Handbüchlein für Geographen, Naturfreunde und Bergnütungsreisende, Hirschberg 1896.

Siegfried Beck: Zur „Kapelle“ und „Hogolie“, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1910, R. 30, nr 2, s. 28.

Janusz Czerwiński, Krzysztof R. Mazurski: Sudety, t. 3: Sudety Zachodnie, Warszawa 1983.

Janusz Czerwiński, Krzysztof R. Mazurski: Góry Kaczawskie, Warszawa 1990. Góry i Pogórze Kaczawskie. Mapa turystyczna, skala 1 : 40 000, Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2004.

Robert Sachsse: Auf der „Hogolie“. Landschaftlich-geschichtlich-geologische Rundschau von Gipfel derselben mit Total-Ausicht des Riesen-, Iser- und Bober-Katzbach-Gebirges, des übrigen Panorama's, Rundsichts-Karte und dem Bilde der Hogolie, Löwenberg 1859.

Curt Schumm: Die Hogolie, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1932, R. 52, nr 6, s. 95–96.

Emil Steiner: Hogolie. Ein Sudetenschatz. Rübenthal-Lieder von..., Berlin 1888, s. 93 + 3 nlb.

Archivní fotografie:

Navrhované technické řešení: Výměna zábradlí zabezpečujících vyhlídkové místo a přístup k němu; vytyčení (vyznačení) přístupové trasy k vyhlídce z Lubiechowy; prořezání části stromů bránících výhledu, zejména severním směrem.

Turistická atraktivita: Okole je jedním z mála míst umožňujících obdivovat jak hlavní hřeben Krkonoš z jihu, tak celé Kačavské předhůří (Przedgórze Kaczawskie) a velkou část Dolnoślązské nížiny ze severu. Atraktivní může být i okrajová poloha, mimo hlavní turistické trasy regionu, což zajišťuje klid, ticho a relaxaci. Velmi zajímavé jsou zdejší skały.

Projektované ukazatele a jejich umístění: u rozcestí komunikací vedoucích z Jeleniej Góry přes Kapelę do Świerzawy a Czernicy; v Lubiechowej (zde chybí turisticky značená trasa na vrchol, je třeba ji vytyčit a vyznačit); v samotné Czernicy u kostela (v místě, kde turistické trasy odbočují severně od hlavní silnice procházející vsí).

Zpracoval: Ivo Łaborewicz

Překlad: Helena Jankowska

Tadeusz Steć: Sudety Zachodnie, cz. 1, Warszawa 1965, s. 123–124.

Marek Staffa: Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 5: Rudawy Janowickie, Wrocław 1998, s. 265–267.

strony internetowe

http://pl.wikipedia.org/wiki/Okole_%28szczyt%29

<http://sudeckiedrogi.wordpress.com/tag/okole/>

<http://sudeckiedrogi.wordpress.com/2012/10/22/okole-718-m-n-p-m/>

[http://www.jezowusudecki.pl/index.php?option=com_content&view=](http://www.jezowusudecki.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=144:chronica&catid=42:historia-i-zabytki-&Itemid=62)

<http://www.dioblina.pl/attraction/132879/okole#ad-image-0>

<http://www.gorkipagorki.blogspot.com/2012/08/okole.html>

[http://www.mapywig.org/m/WIG_maps/series/500K_post-WW2/](http://www.mapywig.org/m/WIG_maps/series/500K_post-WW2/MAPA_POLSKI_1_500_000_WALBRZYCH_9.jpg)

[MAPA_POLSKI_1_500_000_WALBRZYCH_9.jpg](http://www.youtube.com/watch?v=1qFgPQGrtohttp://www.youtube.com/watch?v=BdLGGwkv13l)

<http://www.youtube.com/watch?v=1qFgPQGrtohttp://www.youtube.com/watch?v=BdLGGwkv13l>

<http://grzegorz78.blogspot.com/2012/05/okole-gory-kaczawskie.html>

<http://rozabazaltowa.blox.pl/2011/04/Rajd-na-Okole-3042011.html>

[http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/17493,lubiechowa-](http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/17493,lubiechowa-masyw-okola.html)

[masyw-okola.html](http://www.geocaching.com/geocache/Gc4W3ZX_gdkj-widok-na-okole)

http://www.geocaching.com/geocache/Gc4W3ZX_gdkj-widok-na-okole

<http://dk.bu.uni.wroc.pl/cymelia/displayDocumentFotos.htm?docId=8200038207>

<http://dk.bu.uni.wroc.pl/cymelia/displayDocumentFotos.htm?docId=8200038207>

<http://dk.bu.uni.wroc.pl/cymelia/displayDocumentFotos.htm?docId=8200038207>

[htm?docId=8200038207](http://dk.bu.uni.wroc.pl/cymelia/displayDocumentFotos.htm?docId=8200038207)

50°48'16.0"N
15°43'57.4"E

PATELنيا

15

Nazwa polska: Patelnia (skała)

Wysokość n.p.m.: 720 m

Współrzędne Google: 50.804449,15.732604

Przynależność administracyjna do gminy:

Podgórzyn, sołectwo Sosnówka

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Śnieżka w Kowarach
(Lasy Państwowe)

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: 120°

Potencjalny kąt widokowy: 160°

Aktualna dostępność dojściowa ścieżką lub drogą: Do skałki Patelnia wiodą drogi leśne, po których prowadzi czerwony szlak turystyczny. Najłatwiej dostać się tu od strony Domu Wypoczynkowego „Lubuszaniec” lub z Rozdroża pod Grabowcem. Można tutaj również dojść nieoznakowaną ścieżką, pnącą się stromym zboczem, od kaplicy św. Anny.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: szlak czerwony (Główny Szlak Sudecki) między Karpaczem i Głębokiem oraz niebieski między Miłkowem i Borowicami; w pobliżu przebiega również szlak żółty między Sosnówką a Karpaczem.

Opis aktualnego stanu: Skała Patelnia znajduje się ok. 10 m na zachód od ścieżki czerwonego szlaku turystycznego. Na jej szczycie można się dostać od strony północnej, gdzie w XIX wieku wykuto schody, które obecnie, w górnej partii, są częściowo zniszczone. Szczyt skały, wznoszącej się nad terenem 4–8 m od strony wschodniej do 25–35 m od strony zachodniej, stanowi płaska (blisko 100 m² powierzchni – 7 × 14 m), lecz mocno urozmaicona uskokami, pęknięciami i kociołkami powierzchnia granitowa.

Polský název: Patelnia (skalní útvar)

Nadmořská výška: 720 m

Google souřadnice: 50.804449,15.732604

Administrativní příslušnost k obci:

Podgórzyn, starostenství Sosnówka

Současný majitel: Nadlešnictví Śnieżka v Kowarech
(Lasy Państwowe – Státní lesy)

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: 120°

Potenciální úhel rozhledu: 160°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Ke skalnímu útvaru Patelnia vedou lesní cesty, jimiž je vedena červeně značená turistická trasa. Nejsnadnější přístup je od rekreačního zařízení Domu Wypoczynkowy „Lubuszaniec” nebo od rozcestí Rozdrože pod Grabowcem. Lze se sem dostat i neznacenou stezkou, která stoupá strmým svahem od kaple sv. Anny.

Turistické značené trasy poblíž: červeně značená trasa (Główny Szlak Sudecki) mezi Karpaczem a Głębokiem a modře značená trasa mezi Miłkowem a Borowicemi; v blízkosti prochází i žlutě značená trasa mezi Sosnówką a Karpaczem.

Popis aktuálního stavu: Skalní útvar Patelnia se nachází cca 10 metrů západně od červeně značené trasy. Na jeho vrchol se lze dostat od severu, kde byly v 19. stol. vytesány schody, které jsou nyní částečně zničené v horní části. Skalní útvar se na východě vypíná do výšky 4–8 metrů nad okolní terén, na západě pak do výšky 25–35 metrů. Vrchol je plochý, ale hodně zpeřtřený prasklinami a obřími hrnci. Má plochu téměř 100 m² (7 × 14 m) a je tvořený žulou.

Aktualne fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Według wielu publicystów oraz autorów przewodników wzgórze Grabowiec, na którego zachodnich zboczach wznosi się skałka Patelnia (Gräberstein), w „czasach pogańskich” było uważane za miejsce święte. Swoją obecną nazwę Patelnia zawdzięcza szerokiemu, płaskiemu szczytowi. Dawna, niemiecka nazwa – Gräberstein – oznacza „kamień nagrobkowy”, „grabowiec”, co też zapewne wzięło się od jej kształtu. Z czasem wszystkie okoliczne ostańce skalne (m.in. Patelnia Ostra i Mała) otrzymały wspólne miano: Grabowieckie Skały. Jak wspomniano, Grabowiec uznawany był za „góre czarownic i wiedźm”. Stąd też prowadząca tu z Sosnowki droga (szlak żółty) nazwana została Babią Ścieżką lub wręcz Ścieżką Czarownic. Z legendą o czarownicach wiąże się też pobliskie święte źródło przy kaplicy św. Anny, według legend mające być „magicznym źródłem czarownic”, odbywających swe sabaty na szczycie Grabowca. Dziś jest ono zwane Dobrym Źródłem lub Źródłem Miłości i wiąże się z nim wiele legend, podań oraz przesądów. Pierwszą drewnianą kaplicę przy źródle postawiono na początku XIII wieku (1212 rok?). Pierwotnie miał się tu podobno znajdować ośrodek kultu pogańskiego z czasów neolitu. Kaplicę zniszczono podczas wojen husyckich w XV wieku, po których została odbudowana przez Friedricha Liebhenthala z Sosnowki oraz braci Melkego i Konrada Schaffgotschów z Podgórzyna. Ponownie zniszczono ją w czasie wojny trzydziestoletniej (ok. 1742 roku). Dopiero w latach 1718–1719 nową budowlę, tym razem murowaną, ufundował tu Hans Anton Schaffgotsch z

Aktuální fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Podle mnoha publicistů a autorů turistických průvodců byl kopec Grabowiec, na jehož západních svazích se tyčí skalní útvar Patelnia (Gräberstein), v pohanských dobách posvátným místem. Za svůj současný název – Patelnia, tedy doslova Pánev – vděčí širokému a plochému vrcholu. Někdejší německý název – Gräberstein – znamenal „náhrobní kámen”, „hrobka”, což zřejmě také mělo svůj původ ve tvaru skály. Časem všechny okolní skalní útvary (mj. Patelnia Ostra a Mała) obdržely společný název – Grabowieckie Skały. Jak bylo zmíněno, Grabowiec se považoval za posvátné místo, horu čarodějnic a vědem. Proto také cesta, která sem vede ze Sosnowky (žlutě značená), byla pojmenována „Babí stezka” nebo dokonce „Stezka čarodějnic”. S legendou o čarodějnicích je spojena také nedaleká svatá studánka u kaple sv. Anny, podle pověsti „čarovný pramen čarodějnic”, které konaly své sabaty na vrcholu Grabowce. Dnes se mu říká „Dobrá studánka” (Dobré Źródło) nebo „Studánka lásky” (Źródło Miłości) a váže se k ní mnoho legend, pověstí a pověr. První dřevěná kaple u pramene byla postavena na začátku 13. stol. (r. 1212?). Původně se tu prý mělo nacházet místo pohanského kultu z dob neolitu. Kaple byla poničena během husitských válek v 15. stol., následně obnovena Friedrichem Liebhenthalem ze Sosnowky a bratry Melkem a Konradem Schaffgotschovými z Podgórzyna. Opět zničena byla během třicetileté války (cca r. 1742). Teprve v letech 1718–1719 zde nechal novou kapli,

Cieplic Śląskich, według projektu budowniczego Caspara Antona Jentscha z Jeleniej Góry. W 1812 roku w świątyni tej umieszczono barokowy ołtarz św. Wawrzyńca z kaplicy na Śnieżce, którą czasowo przekształcono w schronienie dla turystów. Po 1945 roku kaplica św. Anny uległa powolnej dewastacji. Dopiero w 1998 powstał Społeczny Komitet Odbudowy Kaplicy św. Anny, który wraz z parafią w Sosnowcu w 2000 roku przystąpił do remontu obiektu. Od tego czasu w kaplicy odbywają się lipcowe festyny z okazji odpustu jej patronki. Z 1849 roku pochodzi pierwszy polski opis tego miejsca, zamieszczony przez Rozalię Saulson w jej przewodniku po Karkonoszach pt. „Warmbrunn i okolice jego...”, wydanym w 1850 roku we Wrocławiu: „Gräbersteine. Od kaplicy Ś. Anny postępuje się wyżej w górę igłami sosen i świerków tak pokrytą, a przez to śliską ścieszką, że krajowcy tę ćwierćmilową drogę Rutschparthie czyli ślizgawką przezwali. Wreszcie zbliżamy się do Gräbersteine. Są to grupy skał granitowych, z których najwyższego skupienia niezbyt trudnego do wejścia, ogrodzeniem i ławami dookoła zaopatrzonego, widok jest obszerny i zachwycającej piękności. Stąd widzisz Śnieżkę, góry Kemnickie, Hohensteine, Biberstein, Kapellenberg, ruiny zamku Greifenstein, Gröditzberg, Warmbrunn, Hirschberg, Kupferberg, Fischbach, Voigtsdorf, Matzdorf, lasy, łąki i mnóstwo jeszcze pomniejszych gór i wiosek. Mimo cudności obrazu schodzimy ze skały, bo tu chłodno i wietrzno zawsze na niej”. Na przełomie XIX i XX wieku skałki uznawano za pomnik przyrody. Prawdopodobnie w latach 90. XX wieku rozpowszechniono informację, jakoby na szczycie Patelni znajdował się czakram ziemi, cudowne miejsce dające moc, regenerujące siły i witalność. Moc tę można czerpać, dotknąwszy żeliwnego preta osadzonego w skale, którego główka wystaje na zewnątrz. Tymczasem jest to zwykłe oznaczenie punktu wysokościowego.

Archiwalne fotografie:

tentokrát zděnou, postavít Hans Anton Schaffgotsch z Cieplic na základě projektu stavebního mistra Caspara Antona Jentsche z Jeleniej Góry. V roce 1812 byl v chrámu umístěn barokní oltář sv. Vavřince z kaple na Sněžce, která byla dočasně přeměněna v chatu pro turisty. Po roce 1945 kaple sv. Anny pomalu chátrala. Teprve roku 1998 vznikl výbor pro obnovu kaple sv. Anny, který společně s farností v Sosnowcu zahájil v r. 2000 renovaci objektu. Od této doby se v kapli konají červencové poutě při příležitosti svátku sv. Anny. Z roku 1849 pochází první polský popis tohoto místa v průvodci po Krkonoších od Rozalie Saulson „Warmbrunn i okolice jeho...“ („Warmbrunn a okolí jeho...“), vydaném v roce 1850 ve Vraťislavi: „Gräbersteine. Od kaple s. Anny se postupuje výše nahoru stezkou tak pokrytou jehličím borovic a smrků, že je kluzká a místní tuto čtvrtmilovou cestu Rutschparthie neboli skluzavkou nazvali. Nakonec se blížíme ke Gräbersteine. Je to skupina žulových skal, z jejichž nejvyššího seskupení nepřilíš těžkého k výstupu, oploceného a lavicemi vybaveného, výhled je obšírný a ohromující krásou. Odsud vidíš Sněžku, hory Kemnické, Hohensteine, Biberstein, Kapellenberg, zříceniny hradu Greifenstein, Gröditzberg, Warmbrunn, Hirschberg, Kupferberg, Fischbach, Voigtsdorf, Matzdorf, lesy, louky a množství jiných ještě menších hor a visek. Přes krásu obrazu scházíme ze skały, neboť tu vždy na ní chladno a větrno.“ Na přelomu 19. a 20. stol. byly skały vyhlášeny přírodní památkou. Prawděpodobně v 90. letech 20. stol. byla šířena informace, že se na vrcholu Patelně nachází čakra země, zázračné místo, které propůjčuje sílu a vitalitu. Tuto sílu lze čerpat dotknutím se litinové tyčky umístěné ve skále, jejíž hlavička trčí ven. Jedná se přitom o označení výškového bodu...

Archivní fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: Konieczne są: naprawa kamiennych stopni prowadzących na szczyt skałki (zwłaszcza gdy są mokre, na skałach tych jest bardzo ślisko); oznakowanie szlaku dojściowego od drogi, po której biegnie szlak czerwony; być może ustawienie barierek na samym szczycie, przynajmniej od strony zachodniej; przycięcie kilku świerków i modrzewi, zasłaniających widok w kierunku północno-zachodnim. Istnieje możliwość oznakowania ścieżki dojściowej biegnącej prosto spod kaplicy św. Anny, stromym podejściem od czerwonego szlaku nieco na południe od punktu widokowego.

Atrakcyjność turystyczna: Skałka, jako punkt widokowy, ma długą historię. Leży bardzo blisko dużej atrakcji turystycznej, jaką jest kaplica św. Anny i znajdujące się obok źródło cudownej wody (przy kaplicy czynna jest także gospoda), a z drugiej strony nieopodal bardzo popularnego ośrodka turystycznego Lubuszanie, posiadającego niewielki wyciąg narciarski, basen letni ze zjeżdżalnią, miejsce na ognisko, grilla (zadaszone), siłownię, zaplecze hotelowe i restauracyjne oraz parking. Na Patelnię prowadzą łatwe dojścia z Sosnowki, Miłkowa i Karpacza.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: przy Lubuszaniu; przy kaplicy św. Anny; na Rozdrożu pod Grabowcem; w Miłkowie przy głównym skrzyżowaniu koło kościoła, jak również przy szlaku niebieskim (w miejscu, w którym odbija z głównej drogi wiejskiej na zachód); w Karpaczu Górnym przy szlaku czerwonym; na skrzyżowaniu dróg w Raszkowie; na Przełęczy pod Czolem, przy żółtym szlaku turystycznym.

Opracował: Ivo Łaborewicz

Navrhované technické řešení: Nutné je: oprava kamenných schodů na vrchol skály (obzvlášť, když jsou mokré, je tu velmi kluzko); vyznačení příchozí trasy od cesty, již vede červeně značená trasa; možná instalace zábradlí nahoře, minimálně od západu; provzdušnění několika smrků a modřínů, které brání výhledu severozápadním směrem. Existuje možnost vyznačit stezku vedoucí přímo od kaple sv. Anny strmým stoupáním k červeně značené trase, o trochu jižněji od vyhlídkového místa.

Turistická atraktivita: Skála jako vyhlídkové místo má dlouhou tradici. Leží v přímé blízkosti velké turistické atrakce – kaple sv. Anny a zázračného pramene (u kaple v provozu i hostinec), na druhé straně nedaleko velmi vyhledávaného rekreačního zařízení Lubuszanie, kde najdete malý vlek, koupaliště s toboganem, ohniště, zastřešené místo na grilování, posilovnu, hotelové zázemí a restauraci a také parkoviště. Na Patelňu vedou snadné přístupové cesty ze Sosnowky, Miłkova a Karpacza.

Projektované ukazatele a jejich umístění: u střediska Lubuszanie; u kaple sv. Anny; na rozcestí Rozdrože pod Grabowcem; v Miłkově u hlavní křižovatky u kostela a také u modré trasy (v místě, kde odbočuje z hlavní silnice na západ); v Karpaczu Horní u červeně značené trasy; na křižovatce v Raszkově; v sedle Przełęcz pod Czolem, u křižovatky na žlutě značené trase.

Zpracoval: Ivo Łaborewicz

Préklad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, zespół nr 83/745: Zbiór ikonograficzny do 1945 roku, sygn. 22.

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, zespół nr 83/522: Komitet Ochrony Krajobrazu i Pomników Przyrody w Karkonoszach i Górach Izerskich, sygn. 46.

literatura

Stanisław Czaja: Sosnowka i okolice. Borowice, Głębock i Marczyce, Sosnowka–Wrocław 2001.

Zbigniew Garbaczewski, Główny Szlak Sudecki im. Mieczysława Orłowicza. Świeradów–Paczków. Przewodnik turystyczny, Warszawa–Kraków 1985.

Rozalia Saulson, „Warmbrunn i okolice jego...”. Przewodnik po Cieplicach Śląskich Źdroju i Karkonoszach z 1850 r., oprac. Ivo Łaborewicz, Jelenia Góra 2000.

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 3: Karkonosze, Warszawa–Kraków 1993, s. 150.

strony internetowe

<http://www.polskieszlaki.pl/patelnia-w-karkonoszach.htm>

http://fotopolska.eu/dolnoslaskie/b108790,Skala_Patelnia.html

<http://www.makbet.pl/artykul/1774/czakram-w-karkonoszach>

<http://www.naszesusdety.pl/?p=artykulyShow&iArtykul=9118>

<http://sudeckiedrogi.wordpress.com/tag/grabowiec/>

50°51'50.6"N
15°42'14.6"E

SOŁTYSIA

16

Nazwa polska: Sołtysia

Wysokość n.p.m.: 434 m

Współrzędne Google: 50.864052, 15.704044

Przynależność administracyjna do gminy: Jelenia Góra

Właściciel obecny: Jelenia Góra (lasy komunalne)

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: Widoczność jest zerowa ze względu na brak schodów na wieżę oraz zarośnięte otoczenie wieży.

Potencjalny kąt widokowy: 360°

Aktualna dostępność dojściowa ścieżką lub drogą: Dostępne jest dojście z Cieplic ul. Malinnik od ul. Wolności, dalej ulicami Kasprzaka lub Junaków i następnie Leśną. Odległość od cieplickiego Domu Źdrojowego wynosi 2300 m.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: w odległości ok. 700 m od pieszego zielonego szlaku z Cieplic do Stanisłowa.

Opis aktualnego stanu: Sołtysia to rozczłonkowane wzniesienie wchodzące w skład Wzgórz Łomnickich, usadowione na południowych obrzeżach Cieplic. Zbudowane jest z granitów porfirowatych ze skupiskami pegmatytów. W granitach występują rzadkie minerały, m.in.: oligoklaz, epigryn, kolumbit, tytanit, allanit i albit. Wierchołek Sołtysiej porośnięty jest lasem, a w najwyższym punkcie wzgórza stoją ruiny murowanej wieży widokowej o podstawie prostokąta.

Polský název: Sołtysia

Nadmořská výška: 434 m

Google souřadnice: 50.864052, 15.704044

Administrativní příslušnost k obci: Jelenia Góra

Současný majitel: Jelenia Góra (městské lesy)

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: Rozhled je nulový vzhledem k tomu, že chybí schodiště na věž a její okolí je porostlé vegetací.

Potenciální úhel rozhledu: 360°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Přístup z Cieplic ulicí Malinnik od ulice Wolności, dále ulicemi Kasprzaka nebo Junaków a pak Leśnou. Vzdálenost od cieplického Lázeňského domu (Dom Źdrojowy) činí 2300 m.

Turistické značené trasy poblíž: ve vzdálenosti cca 700 m od pěší zeleně značené trasy z Cieplic do Stanisłowa.

Popis aktuálního stavu: Sołtysia je rozsochatý kopec tvořící součást vysočiny Wzgórz Łomnickie, ležící na jižním okraji městské části Jeleni Góry Cieplic. Tvoří ho porfyrické žuly s klastry pegmatitů. V žulách se vyskytují vzácné minerály, mj. oligoklas, kolumbit, tytanit, allanit a albit. Vrcholek Sołtysy je porostlý lesem, v nejvyšším místě stojí pozůstatky zděné rozhledny na obdélníkovém půdorysu.

Aktualne fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Sołtysia (Scholzenberg, Wójtostwo, Strzelecka Góra, Wzgórze Strzeleckie) od dawna była popularnym celem spacerów kuracjuszy z pobliskiego uzdrowiska Cieplice. Na początku XIX wieku sołtys wsi Malinnik, do którego góra należała, wznosił na jej szczycie drewnianą wieżę widokową oraz gospodę. Kolejny sołtys w roku 1818 zbudował u północnego zbocza góry gospodę z tarasem widokowym, która prędko zyskała sporą sławę. To właśnie o tej gospodzie i tym tarasie pisała w swoim polskim przewodniku po Karkonoszach Rozalia Saulson (1850 rok – wydawnictwo Korna we Wrocławiu, wznowiony w roku 2008 przez Wydawnictwo Ad Rem), która pobliską górę nazwała Wójtostwem. Kolejną atrakcją najbliższej okolicy była terenowa strzelnica. W drugiej połowie XIX wieku na szczycie zbudowano nową wieżę widokową, a na zboczach urządzono park tarasowy, po którym jednak nie zachowały się żadne ślady, gdyż w późniejszym czasie park zlikwidowano, a w jego zastępstwie posadzono drzewa. W roku 1885, na miejscu starej wieży drewnianej, zbytej niskiej w otoczeniu wyrosłych drzew, zbudowano zupełnie nową mурowaną wieżę ceglana na kamiennej podmurówce, której korpus zachował się do dziś. Była to wówczas najwyższa wieża widokowa w Kotlinie Jeleniogórskiej; posiadała wewnętrzne metalowe schody i zewnętrzny taras stalowy umocowany na wspornikach. Powstała też nowa restauracja otoczona ogrodem. Na przełomie XIX i XX wieku na północno-zachodnim zboczu zbudowano ekskluzywnie osiedle willowe. W jednym z domów zamieszkał Otto Vorweg, pochodzący z Norwegii, który przeszedł do historii narciarstwa karkonoskiego jako propagator tego sportu. Na zboczach Sołtysiej wytyczył narciarską trasę zjazdową, a w roku 1920 zbudował niewielką drewnianą skocznię narciarską na północnym zboczu góry.

Archiwalne fotografie:

Aktuální fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Sołtysia (Scholzenberg, Wójtostwo, Strzelecka Góra, Wzgórze Strzeleckie) byla po léta vyhledávaným cílem procházek lázeňských hostů z nedalekých lázní Cieplice (nyní městská část Jelení Góry). Začátkem 19. stol. rychtář – polský sołtys – vsi Malinnik, kterému patřil kopec, postavil na jeho vrcholu dřevěnou rozhlednu a hostinec. Další rychtář roku 1818 postavil na severním úpatí hostinec s vyhlídkovou terasou, který se záhy stal celkem známým. Právě o tomto hostinci a terase ve svém polsky psaném průvodci Krkonošemi psala Rozalia Saulson (rok 1850, nakladatelství Korna ve Vratislavi, nové vydání v roce 2008 nakladatelství Wydawnictwo Ad Rem), která nedaleký kopec nazvala Wójtostwem – Starostenstvím. Dalším lákadlem v nejbližším okolí byla střelnice. Ve druhé polovině 19. stol. byla na vrcholu postavena nová rozhledna a na svazích kopce terasový park, po němž se však nedochovaly žádné stopy, protože později byl zrušen a místo bylo osázeno stromy. V roce 1885 byla na místě předchozí dřevěné rozhledny, příliš nízké kvůli stromům vyrostlým kolem, postavena nová, tentokrát zděná cihlová rozhledna na kamenné podezdívce, jejíž pozůstatky se dochovaly dodnes. Tehdy to byla nejvyšší rozhledna v Jelenohorské kotlině; měla uvnitř kovové schodiště a vnější kovovou terasu uloženou na operách. Vznikla i nová restaurace obklopená zahradou. Na přelomu 19. a 20. stol. byla na severozápadním svahu postavena exklusivní vilová čtvrť. V jednom z domů bydlel z Norska pocházející Otto Vorweg, který se zapsal do dějin krkonošského lyžování jako jeho obrovský propagátor. Na svazích Sołtysiej vytyčil sjezdovku a v roce 1920 postavil na severním svahu kopce menší dřevěný skokanský můstek.

Archivní fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: Jedynym rozwiązaniem wydaje się wyremontowanie wieży, uporządkowanie ścieżek leśnych oraz oznakowanie tras spacerowych i do nordic walking.

Atrakcyjność turystyczna: wysoka. Jest to jeden z najlepszych punktów zlokalizowanych na dnie Kotliny Jeleniogórskiej zapewniający dookólny widok. Po uruchomieniu wieży widokowej stanie się ona kolejną atrakcją dla kuracjuszy z uzdrowiska, ale także dla przyjezdnych turystów oraz mieszkańców miasta.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: ul. Wolności (1 km, 10 min), od Domu Zdrojowego (2,3 km, 27 min)

Opracował: Andrzej Mateusiak

Navrhované technické řešení: Jediným řešením je patrně obnova věže, úpravy lešních stezek a vyznačení procházkových tras a tras na nordic walking.

Turistická atraktivita: velká. Jedná se o jedno z nejlepších míst na dně Jelenohorské kotliny, které umožňuje kruhový rozhled: po uvedení do provozu se bude jednat o další atrakci pro lázeňské hosty, ale i pro další návštěvníky a obyvatele města.

Projektované ukazatele a jejich umístění: ulice Wolności (1 km, 10 min.), od Domu Zdrojového (2,3 km, 27 min.)

Zpracoval: Andrzej Mateusiak

Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 4: Kotlina Jeleniogórska. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 1999.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala (měřítko) 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

50°55'15.7"N
15°46'27.8"E

17

SOŚNIA

Nazwa polska: Sośnia – południowe zbocze

Wysokość n.p.m.: 420 m

Współrzędne Google: 50.921036, 15.774380

Przynależność administracyjna do gminy: Jelenia Góra

Właściciel obecny: Jelenia Góra

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: nie

Obecny kąat widokowy: ok. 150°

Potencjalny kąat widokowy: ok. 150°

Aktualna dostępność dojazdowa ścieżką lub drogą: Punkt dostępny jest poprzez wyasfaltowaną, wąską drogę polną, łączącą się z szosą (ul. Konstytucji 3 Maja) będącą jednocześnie drogą krajową nr 3, wiodącą z Jeleniej Góry do Bolkowa.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: W pobliżu nie poprowadzono żadnych szlaków turystycznych, ale teren ten jest licznie odwiedzany przez mieszkańców osiedla Zabobrze jako cel spacerów, marszów z kijkami (nordic walking), biegów rekreacyjnych czy wycieczek rowerowych i pikników. Planuje się wytyczenie nowego szlaku turystycznego z Zabobrza przez zbocze Sośni, obok Grobu Wandala, Dziwiszów na Szybowisko. Przy szosie urządzony jest trakt pieszo-rowerowy, powszechnie wykorzystywany jako trasa rowerowa wyprowadzająca turystów w kierunku zachodnim.

Opis aktualnego stanu: Sośnia (Kiefernberg) wchodzi w skład Wzniesień Dziwiszowskich, okalających Jelenią Górę od strony północnej, i stanowi jedną z ich kulminacji. Wzgórze porośnięte jest lasami świerkowo-sosnowymi oraz łąkami. Na południowym zboczu – na którym planowany jest punkt widokowy – usadowione są dwa krzyże: większy, ażurowy, wykonany z kształtoników stalowych, nocą podświetlony (Krzyż Milenijny) i mniejszy, drewniany, posadowiony na płaskim tarasie (postawiony na pamiątkę wizyty w Polsce Jana Pawła II

Polský název: Sośnia – jižní svahy

Nadmořská výška: 420 m

Google souřadnice: 50.921036, 15.774380

Administrativní příslušnost k obci: Jelenia Góra

Současný majitel: Jelenia Góra

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ne

Aktuální úhel rozhledu: cca 150°

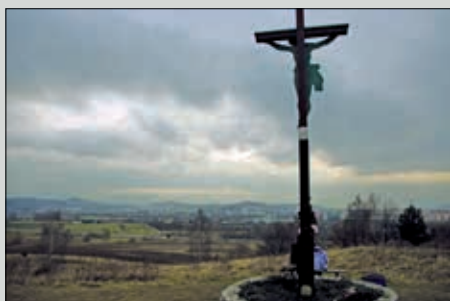
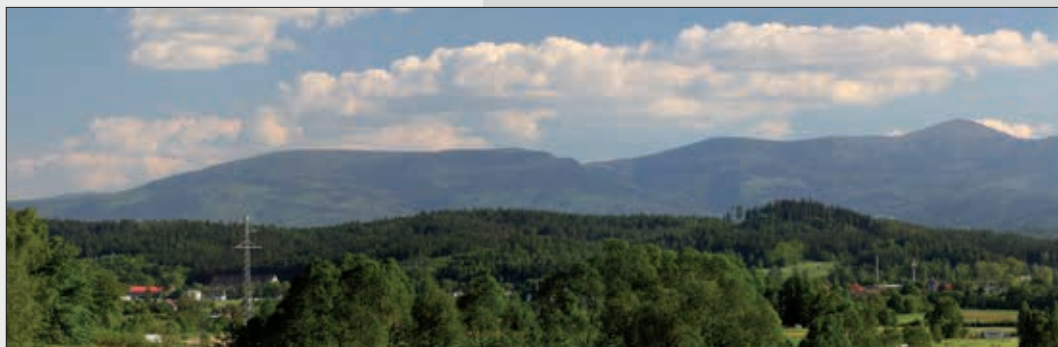
Potenciální úhel rozhledu: cca 150°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Místo přístupné úzkou asfaltkou uprostřed polí, která se spojuje se silnicí (ulice Konstytucji 3 Maja), jež je zároveň státní silnicí č. 3 z Jeleni Góry do Bolkowa.

Turistické značené trasy poblíž: V blízkosti nevedou žádné turistické trasy, oblast je ale hojně navštěvována obyvateli sídliště Zabobrze jako cíl procházek včetně procházek s hůlkami (nordic walking), využívána pro rekreační běhání, cyklistické výlety či pikniky. Plánuje se vytyčení nové turistické trasy ze Zabobrze přes svahy Sośni, kolem Vandalova hrobu (Grób Wandala), Dziwiszów na Větroňový kopec (Szybowisko). Podél silnice je pěší a cyklistická stezka, kterou využívají turisté a která vede západním směrem.

Popis aktuálního stavu: Sośnia (Kiefernberg) je součástí vysočiny Wzniesienia Dziwiszowskie, která obklopuje Jelenohorskou kotlinu od severu. Je jedním z jejich vrcholů. Kopec je porostlý smrkovým a borovým lesem a loukami. Na jižním svahu – kde se plánuje umístění vyhlídkového místa – jsou dva kříže: větší příhradový, který je v noci osvětlený (Kříž milénia – Krzyż Milenijny) a menší dřevěný, umístěný na ploché terase (na památku návštěvy Jana Pavla II. v Polsku v r. 1983). Jižní svahy Sośni jsou dobrým vyhlídkovým místem na Janovické Rudohoří (Rudawy Janowickie), Jelenohorskou kotlinu a Krkonoše.

w 1983 roku). Południowe zbocze Sośni jest dobrym punktem widokowym na Rudawy Janowickie, Kotlinę Jeleniogórską i Karkonosze.

Opis historyczny i ciekawostki: Pobliskie wzniesienia zbudowane są z granitów porfirowatych, w których występują skalenie i kwarc. Pobliski teren był eksploatowany w średniowieczu przez poszukiwaczy złota. Jeszcze dziś można wyplukać drobinki tego kruszcu z pobliskich potoków Jeleniak i Złotucha. Na wschodnim zboczu Sośni znajduje się ciekawy obiekt geomorfologiczny powszechnie nazywany Grobem Wandala. Jest to garniec podlodowcowy (marmit) w formie walcowego zagłębienia w skale. Jego ściany mają wysokość 125–190 cm, a średnica wynosi ok. 170 cm. Powstał 260–300 tys. lat temu.

Proponowane rozwiązanie techniczne: Proponuje się ustawienie płaskiego kamiennego pulpitu z wygrawerowaną panoramą i opisami widocznych obiektów; ponadto zamontowanie masywnych, wandaloodpornych ławek oraz koszy na śmieci, a także stworzenie obmurowanego miejsca na ognisko.

Atrakcyjność turystyczna: Ze względu na to, że teren ten jest licznie odwiedzany przez mieszkańców osiedla Zabobrze w celach rekreacyjnych, lokalizacja punktu widokowego wydaje się dodatkową atrakcją okolicy.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Drogowskazy należałoby umieścić przy trakcie rowerowo-pieszym obok ul. Konstytucji 3 Maja, przy przejściu dla pieszych (450 m, 4 min.), oraz przy skrzyżowaniu ulic Różyckiego i Ogińskiego (3,5 km, 43 min.).

Opracował: Andrzej Mateusiak

Historyczny opis a ciekawostki: Niedalekie kopce jsou z porfyrických žul s výskytem živců a křemene. Ve středověku zkoumali tato místa hledači zlata. Ještě dnes se drobné kousky zlata dají vyrýžovat v potocích Jeleniak a Złotucha. Na východním svahu Sośni je zajímavý geomorfologický objekt, jemuž se populárně říká Vandalův hrob (Grób Wandala). Jedná se o obří hrnc ledovcového původu ve tvaru válcové prohlubně ve skále. Jeho stěny jsou 125–190 cm vysoké, průměr činí cca 170 cm. Vznikl před 260–300 tisíci lety.

Navrhované technické řešení: Navrhuje se postavit plochý kamenný stůl s vyřtým panoramatem a popisy objektů; dále instalace masivních, proti vandalům odolných lavic a košů na odpadky a také zřízení ohniště obklopeného zídrou.

Turistická atraktivita: Vzhledem ke skutečnosti, že je toto místo hojně navštěvováno obyvateli sídliště Zabobrze za rekreačními účely, bude zřízení vyhlídkového místa dodatečnou atrakcí v okolí.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Ukazatele je třeba umístit u pěší a cyklistické stezky vedle ulice Konstytucji 3 Maja, u přechodu pro pěší (450 m, 4 min.) a u křižovatky ulic Różyckiego a Ogińskiego (3,5 km, 43 min.).

Zpracoval: Andrzej Mateusiak
Překlad: Helena Jankowska

Žródla/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 4: Kotlina Jeleniogórska. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 1999.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala (měřítko) 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

50°57'05.6"N
15°38'01.5"E

STANEK

★ 18 ★

Nazwa polska: Stanek (potocznie: Kapitański Mostek)

Wysokość n.p.m.: 350 m

Współrzędne Google: 50.951550, 15.633740

Przynależność administracyjna do gminy: Lubomierz (obszar Parku Krajobrazowego Doliny Bobru)

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Lwówek Śląski

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak – co najmniej od II połowy XIX wieku

Obecny kąt widokowy: ok. 250° (przy czym widok jest „poprzerywany” pojedynczymi drzewami)

Potencjalny kąt widokowy: ok. 250°

Aktualna dostępność dojsćciowa ścieżką lub drogą: Dojście:

(1) szlakiem żółtym, z Pokrzywnika (lub z Maciejowca), polną drogą – ok. 50 min, 4 km; (2) szlakiem niebieskim, z Pilchowic, po polnej i leśnej drodze – ok. 50 min, 4 km; (3) szlakiem żółtym i niebieskim, z Wrzeszczyna, leśną drogą – ok. 40 min, 3 km lub częściowo szlakiem rowerowym (wzdłuż lewego brzegu Bobru) – ok. 30 min, 2 km. Można też dostać się z Barcinka (byłe sanatorium MSW), drogą leśną wzdłuż prawego brzegu rzeki Kamienicy (Przełomem Kamienicy) – ok. 50 min, 4 km.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Do punktu widokowego wiedzie szlak dojsćciowy (ok. 50 m) odchodzący od biegnących w pobliżu szlaków turystycznych: żółtego z Wrzeszczyna do Pokrzywnika oraz niebieskiego z Wrzeszczyna do Pilchowic. Ponadto prowadzi tędy jeden z wariantów pielgrzymkowego szlaku św. Jakuba. W pobliżu (ok. 400 m) przebiega euroregionalny szlak rowerowy ER-6.

Opis aktualnego stanu: Punkt widokowy zlokalizowany jest na szczyście skalistego cyplu, położonego u zbiegu Kamienicy i Bobru (wypiętrzenie nad wodą od 50 m). Na sam szczyt wiodą wykute

Polský název: Stanek (populárně: Kapitánský můstek)

Nadmořská výška: 350 m

Google a souřadnice: 50.951550, 15.633740

Administrativní příslušnost k obci: Lubomierz (oblast Krajinného parku Údolí Bobru – Park Krajobrazowy Doliny Bobru)

Současný majitel: Nadlešnictví Lwówek Śląski

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano – minimálně od 2. poloviny 19. stol.

Aktuální úhel rozhledu: cca 250°

(výhled narušují jednotlivé stromy)

Potenciální úhel rozhledu: cca 250°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Přístup: (1) žlutě značenou trasou z Pokrzywnika (nebo z Maciejowce) polní cestou – cca 50 min., 4 km; (2) modře značenou trasou z Pilchowic polní a lesní cestou – cca 50 min., 4 km; (3) žlutě a modře značenou trasou z Wrzeszczyna lesní cestou – cca 40 min., 3 km nebo částečně cyklotrasou (podél levého břehu Bobru) – cca 30 min., 2 km. Lze se tam dostat i z Barcinka (bývalé lázně ministerstva vnitra) lesní cestou podél pravého břehu řeky Kamienica (Przełomem Kamienicy) – cca 50 min., 4 km.

Turistické značené trasy poblíž: K vyhlídkovému místu vede spojovací cesta (cca 50 m) odbočující od turisticky značených tras vedoucích poblíž: žlutě značené trasy z Wrzeszczyna do Pokrzywniku a modře značené trasy z Wrzeszczyna do Pilchowic. Dále tudy vede jedna z variant poutní Svatojakubské cesty. Nedaleko (cca 400 m) prochází euroregionální cyklotrasa ER-6.

Popis aktuálního stavu: Vyhlídkové místo je na vrcholu skalního výběžku ležícího u soutoku řek Kamienica a Bobr (nejméně 50 m nad

w kamieniu wąskie schody, w dwóch miejscach uzupełnione metalowymi stopniami, zabezpieczone z obu stron metalowymi barierkami. Sam punkt widokowy to niewielka platforma skalna o rozmiarach ok. 2 m długości i 1–1,5 m szerokości. Poniżej głównego wypiętrzenia (od południa) biegnie wąska, ślepa ścieżka wiodąca na skraj skalnego występu, pomiędzy skarpą a skalnymi ścianami, zabezpieczona metalową barierką, z której rozciąga się widok na zbieg Bobru i Kamienną

Aktualne fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Wznosząc się nad Bobrem stromą skalną ścianą wzniesienie co najmniej od XVIII wieku przyciągało uwagę okolicznych mieszkańców, którzy łączyli je z legendami o dobrych skrzatach, mających tu jakoby swoją siedzibę, ale i z miejscem dawnych pogańskich kultów. Nie prowadzono w okolicy badań archeologicznych, a więc nie da się temu ostatniemu stwierdzeniu zdecydowanie zaprzeczyć. Niemiecka nazwa skały – Bernskenstein (choć zwano ją też czasem Zwergburg – Karlim Zamkiem) – najprawdopodobniej pochodzi od nazwiska, lecz nie udało się dotąd ustalić, kim był ów Bernsken. Nazwa funkcjonuje co najmniej od 1870 roku, gdyż z tego okresu pochodzi przedstawiający skałę stalortw autorstwa wybitnego śląskiego rysownika i malarza Theodora Blätterbauera (1823–1906), zatytułowany właśnie „Der Bernskenstein”. Fakt, iż artysta poświęcił temu tematowi swoją pracę, świadczy o popularności tego miejsca, które musiało być już dość często odwiedzane w czasie pieszych wędrowek. Ilość przybywających tu osób uległa zwiększeniu po otwarciu w Barcinku (Berthelsdorf) sanatorium. Wybudował je w latach 1877–1878 Ernst Berger, wykorzystując znakomite warunki klimatyczne tego miejsca, sprzyjające łagodzeniu objawów chorób górnych dróg oddechowych. Większość z kilkuset przybywających tu corocznie kuracjuszy odbywała wycieczki po okolicy, w tym zwłaszcza na opisywany punkt widokowy. Nic więc dziwnego, że gdy w 1880 roku w Jeleniej Górze powołano do życia Towarzystwo Karkonoskie (Riesengebirgsverein) oraz utworzono jego oddział w Barcinku (zrzeszający również mieszkańców Wrzeszczyna), jego członkowie, do których należała miejscowa elita intelektualna i finansowa, w tym właściciel tutejszej odlewni żeliwa, sfinansowali uprzęstnienie punktu widokowego, poprzez wykucie stopni oraz zamontowanie barierek. Z punktu widokowego na Bernskenstein wiodł szlak turystyczny oznaczony czerwono-białymi znakami – do zapory we Wrzeszczynie przez Adolarweg. Na szczycie skały znajdował się maszt, na który wciągana była flaga, mająca „zabić” turystów. Pod koniec XIX wieku miejsce to stało się nawet inspi-

rowod). Nahoru vedou úzké schody vytesané do kamene, ve dvou místech doplněné kovovými schůdky, zabezpečené kovovým zábradlím z obou stran. Samotné vyhlídkové místo je menší skalní plošina cca 2 m dlouhá a 1–1,5 m široká. Pod hlavním vrcholem (na jihu) vede mezi svahem a skalními stěnami úzká, slepá stezka na kraj skalního výběžku, zabezpečena kovovým zábradlím, která skýtá výhledy na místo, kde se sbíhají Bobr a Kamienna.

Aktuální fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Strmá skalní stěna kopce vypínající se nad Bobrem přitahovala minimálně od 18. stol. pozornost obyvatel, u kterých se pojila s legendami o hodných skřítčích, kteří tu prý sídlili a také s místem dávných pohanských kultů. Protože se zde neprováděly archeologické výzkumy, nelze tedy poslední tvrzení s jistotou odmítnout. Německý název skály – Bernskenstein (občas také Zwergburg – Trpasličí hrad) – pochází patrně od jména, nepodařilo se však zjistit, kdo byl onen Bernsken. Název se používá minimálně od r. 1870, z toho roku totiž pochází ocelový zobrazující skálu od významného slezského kreslíře a malíře Theodora Blätterbauera (1823–1906), nazvaný právě „Der Bernskenstein”. Skutečnost, že autor věnoval tomuto tématu své dílo, svědčí o popularitě místa, které už v této době muselo být hojně navštěvováno při pěších túrách. Počet lidí ještě stoupl, když bylo v obci Barcinek (Berthelsdorf) otevřeno sanatorium. Postavil je v letech 1877–1878 Ernst Berger, který využil zdejší skvělé klimatické podmínky, umožňující zmírnit příznaky nemoci horních cest dýchacích. Většina z několika stovek lázeňských hostů, kteří sem každoročně proudili, dělala výlety po okolí, včetně právě zmíněného vyhlídkového místa. Není tedy divu, že když v roce 1880 vznikl v Jelení Góře Krkonoský spolek (Riesengebirgsverein) a v Barcinku jeho pobočka (sdružující i obyvatel Wrzeszczyna), jeho členové, ke kterým patřila místní intelektuální a finanční elita, bez ním také majitel zdejší slévárny, financovali zpřístupnění vyhlídkového místa, nechali vytesat schody a instalovat zábradlí. Z vyhlídkového místa na Bernskensteinu vedla turistická trasa – značená červeno-bílými znaky – k přehradě ve Wrzeszczynu přes Adolarweg. Na vrcholu skály se nacházel stožár, na kterém byla umístována vlajka, aby přilákala turisty. Koncem 19. stol. se toto místo stalo dokonce inspiro-

racją dla amatorskiej twórczości poetyckiej (1897). Na początku XX wieku skałki te uznane zostały za pomnik przyrody. Obecnie również planuje się objęcie ich ochroną. Po 1945 roku skały Bernskenstein otrzymały nazwę Stanek, ale miejscowa ludność zaczęła używać też określenia „Mostek Kapitański”, gdyż ostro zakończony, wydłużony cypel skalny kojarzył się z pokładem statku, a wyniesiona najwyżej wąska skała nasuwała skojarzenia z miejscem, z którego dowodzi się okrętem.

Archiwalne fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: Dla bezpieczeństwa turystów prawdopodobnie należałoby nieco podnieść wysokość barierok zabezpieczających na głównym punkcie widokowym. Niezbędne wydają się przycięcie kilku drzew, częściowo ograniczających widok.

Atrakcyjność turystyczna: Punkt widokowy jest bardzo pięknie położony, dostępny w ramach pieszej wędrowki, nieprzekraczającej 1 godz., aż z czterech miejscowości. Wycieczki te, zwłaszcza z Wrzeszczyna, Barcinka, ale i z Pilchowic, prowadzące wzdłuż przełomu rzek lub jezior zaporowych, zapewniają wiele wrażeń estetycznych.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Barcinek przy sanatorium; Barcinek przy zakładach AFR; Wrzeszczyn przy zaporze; Pilchowice przy zaporze; Maciejowice przy Górze Zamkowej; Pokrzywnik przy ostatnich zabudowaniach w kierunku południowym

Opracował: Ivo Łaborewicz

Źródła/Prameny:

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, zespół nr 83/522: Komitet Ochrony Krajobrazu i Pomników Przyrody w Karkonoszach i Górach Izerskich, sygn. 7.

literatura

Ausflug der Ortsgruppe Hirschberg nach Berthelsdorf, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1897, R. 17, nr 10, s. 157.

Der Bernskenstein, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1897, R. 17, nr 9, s. 140–141.

Romuald M. Łuczynski: Barcinek był kiedyś sanatorium. W: tenże:

Tropami śląskiego dziedzictwa, Wrocław 2000, s. 102–104.

Wilhelm Patschowsky: Führer durch das Riesen- und Isergebirge..., Schweidnitz 1923.

Marek Staffa: Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 2: Pogórze Izerskie, cz. 2, Wrocław 2003, s. 329.

amaterskou básnickou tvorbu (1897). Na začátku 20. stol. byly skály vyhlášeny přírodní památkou. I v současnosti se plánuje jejich ochrana. Po roce 1945 skály Bernskenstein získaly název Stanek, ale místní obyvatelé začali používat i název Kapitánský mostek – Mostek Kapitański, protože ostře zakončený, podlouhlý skalní výběžek připomínal tvarem loď a nejvyšší úzká skála místo, odkud se loď řídí.

Archiwalne fotografie:

Navrhované technické řešení: Pro bezpečnost turistů by bylo dobré zvýšit zábradlí na hlavní vyhlídce. Nezbytné se zdá zkrácení několika stromů, které brání výhledu.

Turistická atraktivita: Vyhlídkové místo je velmi krásně situované, přístupné pěšky za méně než jednu hodinu až ze čtyř obcí. Tyto výlety, zejména ty z Wrzeszczyna, Barcinka, ale i z Pilchowic, podél průlomových úseků řek či podél přehradních jezer, zajišťují mnoho krásných estetických zážitků.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Barcinek u sanatoria; Barcinek u podniku AFR; Wrzeszczyn u přehrady; Pilchowice u přehrady; Maciejowice u Hradního kopce (Góra Zamkowa); Pokrzywnik u posledních budov jižním směrem.

Zpracoval: Ivo Łaborewicz

Překlad: Helena Jankowska

Tadeusz Steć, Sudety Zachodnie, cz. 1, Warszawa 1965, s. 120.

Wanderbuch für das Riesengebirge. Handbuch für Touristen und Sommergäste im Riesen-, Iser-, Bober-Katzbach- und Waldenburger Gebirge..., Warmbrunn 1888.

strony internetowe

<http://forum.sudety.it/viewtopic.php?t=1396&sid=7a338858f28ea6d14f683c8a603406c2>

<https://plus.google.com/photos/113281642705287928793/albums/5224791755730361441?banner=pwa>

<http://www.youtube.com/watch?v=iZQLSqcUloA>

<http://www.panoramio.com/photo/37737955>

<http://www.tramp.waw.pl/wycieczki/2005/bobry.php>

<http://www.traseo.pl/trasa/stanek>

<http://en.wikiloc.com/wikiloc/imgServer.do?id=329871>

STAROŚCIŃSKIE SKAŁY

50°50'41.1"N
15°54'19.4"E

Nazwa polska: Starościńskie Skały

Wysokość n.p.m.: 718 m

Współrzędne Google: 50.844760, 15.905380

przynależność administracyjna do gminy: Janowice Wielkie (od 1989 roku skały leżą na terenie Rudawskiego Parku Krajobrazowego)

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Śnieżka w Kowarach (Lasy Państwowe)

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak, co najmniej od początków XIX wieku

Obecny kąt widokowy: 360°

(z drobnymi przerwami na pojedyncze drzewa)

Potencjalny kąt widokowy: 360°

Aktualna dostępność dojściowa ścieżką lub drogą: Bezpośrednio do Starościńskich Skał dochodzi niebieski szlak turystyczny (patrz niżej), wiodący leśną drogą, dostępną nawet dla samochodów terenowych. Do „wnętrza” Skał oraz na punkt widokowy wiedzie ścieżka oznaczona niebieskim szlakiem dojściowym (biały trójkąt równoramienny z niebieskim środkiem), prowadząca najpierw do tzw. Lwiej Skały, a następnie do podnóża wejścia na punkt widokowy. Dojść tu można najszybciej ze Strużnicy (ok. 1,20 godz.) bądź Janowic Wielkich przez zamek Bolczów (ok. 2 godz.) oraz Przelęczę Karpnickiej (ok. 1,5 godz.).

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: W pobliżu przebiegają: niebieski szlak turystyczny, odcinek Europejskiego Szlaku E-3, prowadzący z Trzcianka na Skalnik przez Wołek. Na północ od punktu widokowego, w odległości ok. 1 km, biegnie fragment zielonego Szlaku Zamków Piastowskich – na odcinku od Janowic Wielkich poprzez zamek Bolczów, schronisko Szwajcarka do Wojanowa. Na wschód, w odległości ok. 800 m, prowadzi żółty szlak turystyczny, łączący Kamienną Górę i Janowice Wielkie poprzez Wołek i skały Ścianki. Na zachód, w odległości ok. 500 m od Międzynar-

Polský název: Starościńskie Skały

Nadmořská výška: 718 m

Google souřadnice: 50.844760, 15.905380

Administrativní příslušnost k obci: Janowice Wielkie (od roku 1989 leží skały na území krajinného parku Rudawski Park Krajobrazowy)

Současný majitel: Nadleśnictví Śnieżka w Kowarach (Státní lesy)

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano, minimálně od počátku 19. stol.

Aktuální úhel rozhledu: 360°

(vyhled občas narušují jednotlivé stromy)

Potenciální úhel rozhledu: 360°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Přímou ke skalnímu útvaru Starościńskie Skały vede modře značená turistická trasa (viz níže). Ta vede lesní cestou dostupnou i pro terénní auta. Do nitra skalního útvaru a na vyhlídkové místo vede modrá stezka označená jako přístupová (bílý rovnoramenný trojúhelník s modrým středem), která nejdříve vede k tzv. Lví skále (Lwia Skała) a následně na úpatí vyhlídkového místa. Ke skalnímu útvaru Starościńskie Skały se nejrychleji dostaneme ze Strużnice (cca 1,20 hod.) nebo obce Janowice Wielkie přes hrad Bolczów (cca 2 hod.) a od sedla Przelęcz Karpnicka (cca 1,5 hod.).

Turistické značení trasy poblíž: V blízkosti prochází modře značená turistická trasa, úsek evropské trasy E-3 vedoucí z Trzcianka na Skalnik přes Wołek. Severně od vyhlídkového místa ve vzdálenosti cca 1 km prochází úsek zeleně značené turistické trasy Szlak Zamków Piastowskich (Cesta piastovských hradů) – v úseku od Janowic Wielkich přes Bolczów, turistickou chatu Szwajcarka do Wojanowa. Východně ve vzdálenosti cca 800 m vede žlutě značená turistická trasa spojující Kamiennou Górę a Janowice Wielkie přes Wołek a skalní útvar Ścianki. Západně ve vzdálenosti cca 500 m od evrop-

dowego Szlaku E-3 (niebieskiego), przy Strużnickich Skałach, rozpoczyna się żółty szlak turystyczny, wiodący do Strużnicy, a potem przez Rozdroże pod Bielcem do Czarnowa. Obok skałek przebiega również szlak rowerowy Janowicka Włóczęga, na odcinku od Przełęczy Karpnickiej na Dziczą Górę. Biegnie tędy również Rudawski Szlak Konny.

Opis aktualnego stanu: Grupa Starościńskich Skał stanowi najbardziej charakterystyczną kulminację Janowickiego Grzbietu. Składa się z kilku skałek tworzących rozmaite formy i kształty. Na najwyższej z nich – nazywanej też Widokowa, czasem określanej mylnie jako Lwia Skała – znajduje się punkt widokowy, na który wiodą wykute w skale stopnie (dwa „zabiegi” – każdy po ok. 17 schodów), zabezpieczone metalowymi barierkami; takie same barierki stanowią zabezpieczenie platformy widokowej. Sama platforma zajmuje szczyt najwyższej skały, mającej kształt nieforemnego (trapezoidalnego) prostokąta (ok. 2–3 × 4 m), o bardzo nierównym podłożu, na którym występują różne formy wietrzeńcowe (np. różne stadia tzw. kociołków wietrzeńcowych). Na Skałkach zlokalizowana jest jedna ze skrytek geocachingowych (Mariannenfels – Starościńskie Skały – OP738A).

Aktualne fotografie:

skę trasy E-3 (modré) u skalního útvaru Strużnickie Skały začíná žlutě značená turistická trasa vedoucí do Strużnice a následně přes Rozdroże pod Bielcem do Czarnowa. Vedle skalního útvaru prochází i cyklistická trasa Janowicka Włóczęga (Janowické toulání), v úseku od sedla Przełęcz Karpnicka na Dziczou Górę. Prochází tudy i koňská trasa Rudawski Szlak Konny.

Popis aktuálního stavu: Skupina skal Starościńskie Skały je nejcharakterističtějším vrcholem hřebene Janowicki Grzbiet. Sestává z několika skal různého tvaru. Na nejvyšší – jež se přezdívá i „Vyhlídkovou” – Widokowa – a občas chybně Lwia Skała – se nachází vyhlídkové místo, na které vedou schody vytesané do skály (mají dvě ramena, každé o 17 stupních), zabezpečené kovovým zábradlím; stejné zábradlí zajišťuje vyhlídkovou plošinu. Samotná plošina je umístěna na vrcholu nejvyšší skály, která má obrys nepravidelného (lichoběžnikového) obdélníka (cca 2–3 × 4 m) s velmi nepravidelnou spodní částí, v níž dochází k různým formám zvětřování (např. různá stadia tzv. obřích hrců). Najdeme tu jednu geocachingovou schránku (Mariannenfels – Starościńskie Skały – OP738A).

Aktuální fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Starościńskie Skały zbudowane są z granitów wartyjskich z żyłami apłitów; występują w nich m.in. skalenie i zinnwaldit. W czasie wojny trzydziestoletniej (1618–1648), zwłaszcza po 1632 roku, okolice te stanowiły miejsce schronienia dla pobliskiej ludności przed wojskami plądrującymi wsie. W kolejnych latach (po 1654 roku) były wykorzystywane przez ewangelików do odprawiania nabożeństw, które zgodnie z dekrétami władz cesarskich w Wiedniu były nielegalne. W najpopularniejszym tego typu miejscu, położonym ok. 400 m na południe od głównego punktu widokowego, zwanym dziś Piekliko (Teufelskirche), znajdował się kamieniołom granitu (kamieniołom Diabliści Kościół – Steinbruch Teufelskirche), którego pozostałością są m.in. dwa jeziora: Żółte i Brunatne, jak również okolice drogi leśne, częściowo utwardzone. Ślady eksploatacji granitu można do dziś zaobserwować także w pobliżu punktu widokowego, poniżej, ok. 100–150 m na południe, na ostrym zakręcie szlaku niebieskiego – w gruzowisku skalnym. Na krawędziach bloków są wyraźnie widoczne, umieszczone w regularnych odstępach, ślady po „wkuciach”, przypominające niewielkie zęby. Kamieniołom działał w tym miejscu najwcześniej od II połowy XIX wieku (w 1845 roku nie wymienia go słownik Kniego). W okresie międzywojennym (przynajmniej od 1926 roku) kamieniołom stał nieczynny, a jego właścicielem była spółka ze Strzegomia – Carl Paeschke Werksteinindustrie G.m.b.H. in Striegau. Tuż obok, ok. 50 m na zachód, po północnej stronie drogi (szlak niebieski), widoczne są ślady kamiennej budowli, najprawdopodobniej związanej z kamieniołomem, a nie z utworzonym na początku trzeciego dziesięciolecia XIX wieku punktem widokowym. Geneza turystycznego zagospodarowania tych skał wiąże się z zakupem w 1822 roku przez księżką parę – Wilhelma Hohenzollerna, brata króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III, oraz jego małżonkę Mariannę (Maria Anna Amalia z domu von Hessen-Homburg – ur. 1785, zm. 1846) – pałacu i dóbr w Karpnikach (Fischbach), gdzie stworzyli romantyczny park krajobrazowy, którego częścią stały się Starościńskie Skały, zwane wówczas Backofenstein (skała Piec Piekarski) – uwaga: taką samą nazwę nosiła i nosi do dziś skała położona ok. 500 m na północ. W okolicy wykonano liczne ścieżki spacerowe, a na szczyt najwyższej ze skał wykuto schody i urządzono tam platformę widokową, zabezpieczoną poręczami. Miejsce to na cześć żony księcia Wilhelma dnia 15 maja 1822 roku nazwano Mariannenfels (Skały Marianny). Ustawiono pod nim ławkę, a na skale została umieszczona jej nazwa z międzianych liter. Tego dnia książe Wilhelm nazwał jeszcze dwie sąsiednie skały – jedna z nich otrzymała imię Stół św. Wojciecha (Adalbertisch), zaś druga, nazwana na cześć księcia Antoniego Radziwiłła – Kamień Antoniego (Antonienstein). W 1824 roku

Historický popis a zajímavosti: Starościńskie Skały jsou z variské žuly protnuté žilami apłitů; vyskytují se v nich mj. živce a zinnwaldit. Během třicetileté války (1618–1648), zejména po roce 1632, se tato lokalita stala pro nedaleké obyvatelé útočištěm před vojsky, která drancovala jejich vesnice. V dalších letech (po r. 1654) byly skały využívány evangelíky k bohoslužbám, které byly na základě dekretů císaře ilegální. V nejnámějším takovém místě, které leží cca 400 m jižně od hlavního vyhlídkového místa a kterému se dnes přezdívá Piekliko (Teufelskirche, Dáblův kostel), se nacházel žulový lom (Steinbruch Teufelskirche), jehož pozůstatkem jsou mj. dvě jezírka: Žółte i Brunatne (Žluté a Hnědé), a také okolní lesní, částečně zpevněné komunikace. Stopy po těžebních pracích můžeme dnes pozorovat i poblíž vyhlídkového místa, cca 100–150 m jižně pod ním v ostré zatáčce modře značené trasy ve skalních sutích. Na okrajích skalních bloků jsou dobře vidět v pravidelných odstupech projevy těžby připomínající drobné zuby. Kamenný lom zde fungoval nejdřív od druhé poloviny 19. stol. (geografický slovník Knieso se o něm v roce 1845 nezmiňuje). V meziválečném období (minimálně od roku 1926) byl lom odstavený a jeho majitelem byla společnost ze Strzegomi (Strzegom) – Carl Paeschke Werksteinindustrie G.m.b.H. in Striegau. Hned vedle, cca 50 m západně na severní straně cesty (modře značená trasa) jsou zřetelné zbytky kamenné stavby, patrně spojené s lomem, nikoliv s vyhlídkovým místem založeným na začátku 30. let 19. stol. Počátky turistického využití tohoto skalního útvaru jsou spojeny se zakoupením zámku se zahradou v Karpnikách (Fischbach) v roce 1822 knížecím párem Vilémem Hohenzollernem, bratrem pruského krále Fridricha Viléma III., a jeho manželkou Mariannou (Marie Anna Amalie rozená von Hessen-Homburg – narozená r. 1785, zemřelá r. 1846). Založili romantický krajinný park, jehož součástí se staly Starościńskie Skały, tedy zvané Backofenstein (skála Pekařská pec). Pozor! Stejný název měla a dodnes má skála vzdálená cca 500 m severním směrem. V okolí bylo vytvořeno mnoho procházkových stezek a na vrchol nejvyšší skały byly vytesány schody a zřízena tam vyhlídková plošina zabezpečená zábradlím. 15. května 1822 bylo toto místo na počest Vilémovy manželky pojmenováno Mariannenfels (Marianniny skały). Umístila se tu lavička a na skálu osadil její název z měděných písmen. Téhož dne kníže Vilém pojmenoval ještě dvě sousední skały – jedna z nich obdržela jméno Stůl sv. Vojtěcha (Adalbertisch), druhá byla nazvána na počest knížete Antona Radziwiłła – Antonův kámen (Antonienstein). V roce 1824 byly

wykuto stopnie prowadzące na najwyższą skałę i umieszczono na jej szczycie punkt widokowy. W 1830, z okazji srebrnego jubileuszu małżeństwa, książe Wilhelm kazał ustawić posąg żelwnego, czuwającego lwa, ważyący 40 cetnarów (1 cetnar to ok. 50 kg, tak więc waga rzeźby dochodziłaby do 2 ton, jednak niektóre źródła podają, iż lew ważył tylko 300 kg). Wykonano go na podstawie modelu leżącego lwa zaprojektowanego przez Theodora Erdmanna Kalidiego (1801–1863), w pracowni prof. Christiana Daniela Raucha z Berlina. Sześć takich lwów odlanych zostało w Gliwicach i ustawiono je w różnych miejscach. Od początku XX wieku Starościńskie Skały były uważane za pomnik przyrody. Na początku lat 80. lwa zdemontowano w bliżej nieznanych okolicznościach (w skale pozostała jedynie żelwna kotwa, przytrzymująca niegdyś jego podstawę od strony ogona), a po kilku latach postawiono go nad tunelem przy zaporze złotnickiej, co może wskazywać, że inicjatorem „przeniesienia” był ktoś z kręgu ówczesnego Zakładu Energetycznego.

Archiwalne fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: lepsze oznakowanie ścieżki dojskowej; przycięcie kilku drzew, które w niektórych miejscach, m.in. od południa, ograniczają widok, zwłaszcza latem, gdy drzewa mają liście (głównie brzozy); naprawa barierek lub zamontowanie nowych, zarówno na podejściu, jak i na samej platformie widokowej (odpowiadających dzisiejszym wymogom bhp). Pod skałą widokową można ustawić ławki i stół oraz niewielki schron (zadaszenie), chroniące przed kaprysmi pogody.

Atrakcyjność turystyczna: Miejsce to stanowi wybitny (jeden z najlepszych, najbardziej interesujących w regionie) punkt wido-

vytesány schody na nejvyšší skálu a na jejím vrcholu byla zřízena vyhlídka. V roce 1830 u příležitosti stříbrného manželského jubilea nechal kníže Vilém postavit sochu litinového lva, která vážila 40 centů (1 cent byl cca 50 kg, takže socha vážila téměř 2 tuny, některé prameny ale hovoří o pouhých 300 kg). Byla zhotovena na základě modelu ležícího lva vytvořeného Theodorem Erdmannem Kalidem (1801–1863) v ateliéru prof. Christiana Daniela Raucha z Berlína. Šest takových lvů bylo odlito v Hlivicích (Gliwice) a umístěno na různých místech. Od počátku 20. stol. byly Starościńskie Skały považovány za přírodní památku. Na počátku 80. let byl lev za bližší neznámých okolností demontován (ve skále zbyla litinová kotva, která kdysi přidržovala podstavec u ocasu) a po několika letech byl postaven nad tunelem u přehrázy Zaporaz Złotnicka, což může naznačovat, že iniciátorem onoho stěhování byl někdo z okruhu tehdejšího energetického podniku.

Archivní fotografie:

Navrhané technické řešení: lepší vyznačení přístupové stezky; prořez několika stromů, které omezují výhled na některých místech, např. na jihu a zejména v létě, když mají stromy listí (hlavně brzozy); oprava, resp. instalace, nového zábradlí jak u přístupové stezky, tak na samotné plošině (dle dnešních požadavků na bezpečnost). Na úpatí skalního útvaru lze umístit lavice a stůl a malý přístřešek, který by chránil před rozmary počasí.

Turistická atraktivita: Místo je významným, jedním z nejlepších a nejzajímavějších vyhlídkových míst regionu, s krásnými výhledy na Krkonoše a Jelenohorskou kotlinu a na okolní kopce (skvělý výhled

kowy, z piękną panoramą Karkonoszy i Kotliny Jeleniogórskiej oraz okolicznych gór (doskonale widok np. na Sokoliki oraz Wielką Kopę); samo w sobie jest bardzo atrakcyjne, o wybitnych walorach przyrodniczych i estetycznych. Tutejsze skały, o fantastycznych kształtach, z tunelami, grotami, tworzą niekiedy prawdziwy minilabyrinth; umożliwiają też uprawianie wspinaczki oraz tzw. buldering. W pobliżu znajdują się bardzo atrakcyjne turystyczne miejsca, jak zamek Bolców oraz Góry Sokole ze schroniskiem Szwajcarka. Także pobliskie Karpniki, z odbudowywanym się zamkiem – dawną własnością pruskiej rodziny królewskiej, stanowią o atrakcyjności tego obszaru. **Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja:** w Strużnicy, przy wylocie żółtego szlaku turystycznego na Strużnickie Skały; przy samych Starościńskich Skałach, w miejscu rozpoczęcia się ścieżki dojściowej do punktu widokowego od niebieskiego szlaku turystycznego; na Przełęczy Karpnickiej; na zamku Bolców; w Janowicach Wielkich, przy żółtym szlaku turystycznym.

Opracował: Ivo Łaborewicz

Źródła/Prameny:

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, zespół nr 83/522: Komitet Ochrony Krajobrazu i Pomników Przyrody w Karkonoszach i Górach Izerskich, sygn. 31.

literatura

Siegfried Beck: Am Mariannenfels, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1916, R. 36, nr 7, s. 56.

Konrad Burzawa, Artur Sobczyk: Rudawy Janowickie. Przewodnik wspinaczkowy, Wrocław 2006.

Michał Kajca: Starościńskie Skały, „Góry” 2009, nr 6 (181), s. 70–73.

Michał Kajca: Rudawy Janowickie. Przewodnik wspinaczkowy, Kraków 2011.

Johann G. Knie, Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht aller Dörfer, Flecken, Städte und anderen Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien. . . , Breslau 1845.

Romułd M. Łuczynski: Rezydencje magnackie w Kotlinie Jeleniogórskiej w XIX wieku, Wrocław 2007, s. 117.

Tadeusz Stec: Sudety Zachodnie, cz. 1, Warszawa 1965, s. 294–295.

Marek Staffa: Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 5: Rudawy Janowickie, Wrocław 1998, s. 265–267.

Marcin Papaj, Rafał Fronia (oprac.): Rudawy Janowickie: mapa turystyczna, skala (męřitko) 1 : 25 000, Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2011.

Wanderbuch für das Riesengebirge. Handbuch für Touristen und Sommergäste im Riesen-, Iser-, Bober-Katzbach- und Waldenburger Gebirge. . . , Warmbrunn 1888.

strony internetowe

http://pl.wikipedia.org/wiki/Staro%259Bci%2584skie_Ska%2582y

<http://rudawyjanowickie.pl/pl/co-zobaczyc/ciekawe-skały/421-staroscinskie-skały.html>

http://www.goryonline.com/Staroscinskie_Skały_w_Rudawach_Janowickich,6616,i.html

<http://www.traseo.pl/trasa/staroscinskie-skały>

<https://sites.google.com/site/gpsdolnyslask/rudawy-janowickie-artykuly/staroscinskie-skały>

http://www.nietoperek.boo.pl/downloads/topo_staroscinskie.pdf

mj. na Sokolik a Wielkou Kopu); místo je samo o sobě velmi atraktivní, významné přírodní a esteticky. Zdejší skály s fantastními tvary, tunele, skalními jeskyněmi připomínají místy malé bludiště; je zde možné provozování lezeckých sportů a tzv. boulderingu. Poblíž se nacházejí turisticky velmi atraktivní místa, jako je hrad Bolcůw a Góry Sokole s turistickou chatou Szwajcarka. Rovněž nedaleká ves Karpniki se zámkem, který právě prochází rekonstrukcí – kdysi v majetku pruské královské rodiny – přispívají k zajímavosti tohoto místa.

Projektované ukazatele a jejich umístění: ve Strużnici, kde ústí žlutě značená turistická trasa na Strużnické Skały; u samotného skalního útvaru Starościńskie Skały v místě, kde začíná přístupová stezka od modře značené trasy; v sedle Przełęcz Karpnicka; na hradě Bolcůw; ve vsi Janowice Wielkie u žlutě značené trasy.

Zpracoval: Ivo Łaborewicz
Překlad: Helena Jankowska

<http://www.youtube.com/watch?v=2aDAbf1Gy4>

http://www.myslakowice.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=192:7-mysakowice--karpniki--staroscinskie-skały&catid=26&Itemid=34

http://fotopolska.eu/dolnolaskie/b26262,Staroscinskie_Skały.html

<http://w-droge.pl/miejscowosci/35-miejsc/204-staroscinskie-skały-rudawy-janowickie.html>

<http://www.polskieszlaki.pl/wycieczki/relacja,5515,staroscinskie-skały---magia-skal.html>

<https://sites.google.com/site/gpsdolnyslask/galerie-zdjec/staroscinskie-skały>

http://chomikuj.pl/artur.lorenc/g*c3*b3ry/wspinaczka/TOPO/polska/Rudawy/%28TOPO%29+Staro*c5*9bci*c5*84skie+Ska*c5*82y++Rudawy,578728744.doc

<http://piaskowykon.pl/pl/mniszkow-miedzianka-opis-historia/mniszkow-opis-i-historia/116-pl/atrakcje-turystyczne-interesujace-miejscja-jak-spedzac-czas/ogolne/144-staroscinskie-skały-punkt-widokowy>

<http://fakty.interia.pl/raport-najladniejsze-miejscja-w-polsce/galerie/rudawy-janowickie-zdjecie,ild,1163885,iAld,85356>

http://pl.cyclopaedia.net/wiki/Staro%259Bci%2584skie_Ska%2582y

<http://www.polskieszlaki.pl/wycieczki/relacja,3562,staroscinskie-skały--na-szczycie-lwiej-gory.html>

<http://karkonoszetraper.keed.pl/rudawy/Star-skieSkały/opis.htm>

<http://sudeckiedrogi.wordpress.com/2011/06/25/staroscinskie-skały/>

http://www.karkonosze.ws/staroscinskie_skały_w_rudawach_janowickich_artykul_761.html

http://spacernik.pl/index.php/component/phocagallery/category/13-lwia_gora.html

http://pl.wikipedia.org/wiki/Lwia_G%C3%B3ra

<http://opencaching.pl/viewcache.php?cacheid=29583>

http://www.kulturwerk-schlesien.de/kulturlandschaftschlesien/burgensundschloesser/portraits-der-burgen-und-schloesser/316.Fischbach_Karpniki.html

<http://db-sandsteinklattern.gipfelbuch.de/weg.php?gipfelid=13759>

50°57'15.5"N
15°44'24.5"E

STROMIEC

20

Nazwa polska: Stromiec

Wysokość n.p.m.: 551 m

Współrzędne Google: 50.954314, 15.740151

Przynależność administracyjna do gminy: Jeżów Sudecki

Właściciel obecný: Nadleśnictwo Lwówek Śląski

Czy pełnił w przeszłości funkcję punktu widokowego:

tak – na szczycie stała drewniana wieża widokowa

Obecný kąt widokowy: Brak widoczności – widok zastaniają rzadko rosnące drzewa.

Potencjalný kąt widokowy: 360°

Aktualna dostępność dojściowa ścieżką lub drogą: Szczyt dostępny jest ścieżką leśną od strony południowej od Jeżowa Sudeckiego, od drogi asfaltowej przy budynku na ul. Długiej 151. Dojście zajmuje 16 min (ok. 125 m).

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: W okolicy nie ma szlaków turystycznych, poza niebieskim szlakiem rowerowym, biegnącym nieodległą drogą asfaltową z Jeżowa Sudeckiego na Szybowisko. Planowane jest poprowadzenie w bezpośredniej bliskości szczytu nowego szlaku pieszego wiodącego z Cieplic przez Stanisów, Perłę Zachodu, Gapy, Jeżów Sudecki, Stromiec, Szybowisko, Łysą Górę na przełęcz Widok.

Opis aktualnego stanu: Stromiec to wyniosły, zalesiony szczyt na Grzbiecie Małym Gór Kaczawskich. Sam wierzchołek jest płaską skalną grzędą, tworzącą plateau o długości ok. 80 m i szerokości 3–5 m. Od północy i południa widoczne są wychodne skały piaskowcowe w postaci urwisk o wysokości 10–15 m i długości do 200 m. U ich podnóża znajdują się wyrobiska po wydobyciu piaskowców. Na płaskiej szczytowej grzędzie stoją kamienne wsporniki po dwóch ławkach z czasów, gdy można było z nich podziwiać widok na Kotlinę Jeleniogórską z Karkonoszami w tle.

Polský název: Stromiec

Nadmořská výška: 551 m

Google souřadnice: 50.954314, 15.740151

Administrativní příslušnost k obci: Jeżów Sudecki

Současný majitel: Nadleśnictví Lwówek Śląski

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano – na vrcholu stála dřevěná rozhledna

Aktuální úhel rozhledu: Není výhled – výhledům brání řídké rostoucí stromy.

Potenciální úhel rozhledu: 360°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Vrchol je přístupný po lesní stezce z jihu od vsi Jeżów Sudecki od asfaltky u budovy v ulici Długiej 151. Pěšky je to 16 min. (cca 125 m).

Turistické značení trasy poblíž: V okolí nejsou turistické trasy kromě modře značené cyklotrasy, která vede souběžně s nedalekou asfaltovou silnicí z Jeżowa Sudeckého na Szybowisko. Plánuje se vytvoření nové trasy v přímé blízkosti vrcholu z Cieplic přes Stanisów, turistickou chatu Perla Zachodu, Gapy, Jeżów Sudecki, Stromiec, Szybowisko, Łysou Górę na sedlo Przełęcz Widok.

Popis aktuálního stavu: Stromiec je vysoký zalesněný vrchol v Malém hřebeni Kačavských hor (Grzbiet Mały Gór Kaczawskich). Samotný vrchol tvoří plochý skalní hřeben – plošina o délce cca 80 m a šířce 3–5 m. Od severu a jihu jsou vidět výchozy pískovcových skal v podobě 10–15 m vysokých a až 200 m dlouhých útesů. Na jejich úpatí se nachází pozůstatky po těžbě pískovce. Na plochem vrcholu stojí kamenné opěry zbylé po dvou lavicích z dob, kdy zde bylo vyhlídkové místo a lidé odbovali výhledy na Jelenohorskou kotlinu s Krkonošemi v pozadí.

Aktualne fotografie:

Aktuální fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Pod koniec XIX wieku Towarzystwo Karkonoskie (RGV – Riesengebirgsverein) wzniosło na szczytce Stromca (Spitzberg, Grünaer Spitz-Berg) drewnianą wieżę widokową. Czynna była tu także sezonowa gospoda. Stromiec był jedną z najważniejszych atrakcji turystycznych Gór Kaczawskich. Na szczyt wiodły dwie ścieżki: od strony północnej z Płoszczyny i od południowej z Jeżowa Sudeckiego – ta zachowała się do dziś. Wzniesienie zbudowane jest z margli ilastych, wapieni i iłowców marglistych oraz piaskowców, powstałych w karbonie (ok. 350–300 mln lat temu), gdy teren ten znajdował się na dnie morskim. Już w XIV wieku na wierchołku i zboczach Stromca prowadzono górnicze prace poszukiwawcze złota. Z dokumentu z 1479 roku dowiadujemy się, że w okolicy Płoszczyny istniały dwie kopalnie złota o nazwach „Zmartwychwstanie” i „Święta Elżbieta”, będące własnością Krzysztofa i Hansa Ruprechtów. W roku 1993 podczas prac archeologicznych w okolicy odnaleziono pozostałości szybów górniczych oraz kilkanaście kamieni granicznych działek górniczych. Na zboczach Stromca w XIII i XIV wieku eksploatowano także bloki piaskowca, z którego zbudowane są fragmenty jeleniogórskiej bazyliki św. św. Erazma i Pankracego. W szczelinach piaskowcowych ekipa eksploracyjna portalu „Dzikie Karkonosze” odkryła niedawno (w 2014 roku) jaskinie skalne o długości kilku metrów oraz jedną aż 42-metrową. Niestety nie nadają się one do wykorzystania turystycznego.

Historický popis a zajímavosti: Koncem 19. stol. Krkonošský spolek (RGV – Riesengebirgsverein) postavil na vrcholu Stromce (Spitzberg, Grünaer Spitz-Berg) dřevěnou rozhlednu. Byl zde v provozu i sezonní hostinec. Stromiec byl jednou z nejdůležitějších turistických atrakcí Kačavských hor. Na vrchol vedly dvě stezky: od severu z Płoszczyny a od jihu z Jeżowa Sudeckého – tato se dochovala dodnes. Kopec je z jílovitých slínů, vápenců a slinovitých jílovců a pískovců vzniklých v karbonu (před cca 350–300 mil. lety), kdy tu bylo dno moře. Již ve 14. stol. byly na vrcholu a svazích Stromce prováděny důlní práce – hledalo se zlato. Z dokumentu z roku 1479 se dozvídáme, že v okolí Płoszczyny existovaly dva zlaté doly: „Zmrtvýchvstání” a „Svatá Alžběta”, které patřily Kryštofovi a Hansovi Ruprechtovým. V roce 1993 během archeologických výzkumů byly v okolí nalezeny pozůstatky šachet a více než desítky hraničních kamenů hornických pozemků. Na svazích Stromce se ve 13. a 14. stol. těžily rovněž pískovcové bloky, z nichž je částečně postavena jelenohorská bazilika sv. Erazima a Pankráce. V pískovcových prasklinách průzkumný tým portálu „Dzikie Karkonosze” (Divoké Krkonoše) objevil před nedávnem (v roce 2014) jeskyně v délce několika metrů a jednu až 42metrovou. Bohužel se nehodí pro turistické využití.

Proponowane rozwiązanie techniczne: Proponuje się budowę kilkumetrowej drewnianej wieży widokowej. Alternatywą jest wycięcie kilkudziesięciu drzew w kierunku widokowym na południe.

Atrakcyjność turystyczna: średnia. Jednak atrakcyjność tego miejsca wzrośnie po wyznaczeniu niebieskiego szlaku pieszego z Cieplic przez Perłę Zachodu, Gapy, Stromiec, Szybowisko, Łysą Górę do przełęczy Widok.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: drogowskaz usytuowany na drodze asfaltowej z Jeżowa Sudeckiego na Szybowisko, przy posesji na ul. Długiej 151 – odległość: 1250 m (16 min.).

Opracował: Andrzej Mateusiak

Navrhované technické řešení: Navrhuje se výstavba několikametrové dřevěné rozhledny. Další možností je pokácení několika desítek stromů na jižní straně.

Turistická atraktivita: střední. Atraktivita tohoto místa však stoupne po vyznačení modré pěší trasy z Cieplic přes turistickou chatu Perla Zachodu, Gapy, Stromiec, Szybowisko, Łysou Górę do sedla Przełęcz Widok.

Projektované ukazatele a jejich umístění: ukazatel umístěný na asfaltce ze vsi Jeżów Sudecki na Szybowisko u domu v ulici Długiej 151 – vzdálenost: 1250 m (16 min.).

Zpracoval: Andrzej Mateusiak

Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

<http://dzikiesudety.blogspot.com/2014/03/kopalnie-zota-i-tajemnicze-jaskinie-na.html>

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 6: Góry Kaczawskie. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 2000.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala (měřítko) 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

21

WIELKA KOPA

50°48'45.7"N
15°57'28.0"E

Nazwa polska: Wielka Kopa

Wysokość n.p.m.: 871 m

Współrzędne Google: 50.812690, 15.957790

Przynależność administracyjna do gminy: Marciszów, sołectwo Wieściszowice

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Kamienna Góra (Lasy Państwowe; od 1989 roku teren objęty jest ochroną Rudawskiego Parku Krajobrazowego)

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: od 80° do ok. 130°, w zależności od części tego wydłużonego szczytu

Potencjalny kąt widokowy: 360°

Aktualna dostępność dojsiowa ścieżką lub drogą: Na szczyt Wielkiej Kopy można się dostać z Wieściszowic (od północy) poprzez Kolorowe Jeziorka (zielonym szlakiem) – ścieżką turystyczną, potem drogą leśną, a następnie ścieżką górską. Z Raszowa (od wschodu) wiodą tu dwie drogi: pierwsza szlakiem żółtym drogą leśną, która spotyka się z wymienionym szlakiem zielonym i na szczyt prowadzi razem górską ścieżką; druga leśną drogą na zachodnią stronę szczytu, szlakiem rowerowym (niebieskim), z którego tuż pod szczytem trzeba skręcić na wschód ścieżką górską (szlak zielony). Z Rędzin (od zachodu) na szczyt wiedzie ścieżka oznaczona zielonym kolorem szlaku turystycznego. Można tu też dotrzeć z Rędzinek (od północnego zachodu) – nieoznakowaną ścieżką, która w okolicy góry Stróżnik (808 m n.p.m.) łączy się z żółtym szlakiem turystycznym na drodze leśnej, prowadzącej pod sam szczyt do wspomnianego szlaku zielonego. Tenże żółty szlak turystyczny prowadzi z kolei z Hali Krzyżowej, położonej pod Wołkiem (878 m n.p.m.) i Dziczou Górą (881 m n.p.m.).

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Przez sam szczyt prowadzą dwa piesze szlaki turystyczne: zielony z Wieściszowic do Rędzin oraz żółty z Raszowa do Janowic Wielkich. Ponadto wiodą tędy szlaki rowerowe.

Polský název: Wielka Kopa

Nadmořská výška: 871 m

Google souřadnice: 50.812690, 15.957790

Administrativní příslušnost k obci: Marciszów, starostenství Wieściszowice

Současný majitel: Nadleśnictví Kamienna Góra (Státní lesy – Lasy Państwowe; od roku 1989 je místo chráněno v rámci Rudohorského krajinného parku – Rudawski Park Krajobrazowy)

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: 80° až cca 130°, podle toho, ze kterého místa na tomto podlouhlém vrcholu

Potenciální úhel rozhledu: 360°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Na vrchol Wielkiej Kopy se lze dostat z Wieściszowic (od severu) přes Kolorowe Jeziorka (Barevná jezírka) zeleně značenou turistickou stezkou, následně lesní cestou a posléze horskou stezkou. Z Raszowa (od východu) sem vedou dvě trasy: první žlutě značenou lesní cestou, která se potkává se zmíněnou zeleně značenou trasou, a na vrchol vedou v souběhu horskou stezkou; druhá lesní cesta na západní stranu vrcholu modře značenou cyklotrasou, z níž přímo pod vrcholem je třeba odbočit směrem na východ horskou stezkou (zeleně značená). Z Rędzin (od západu) na vrchol vede stezka označená zelenou barvou. Lze se sem dostat i z Rędzinek (od severozápadu) neoznačenou stezkou, která se v okolí hory Stróżnik (808 m n. m.) napojuje na žlutě značenou turistickou trasu (lesní cesta), která vede ke zmíněné zeleně značené trase na vrchol. Stejná žlutě značená trasa vede z Hali Krzyżowej, ležící pod Wołkiem (878 m n. m.) a Dziczou Górą (881 m n. m.).

Turistické značené trasy poblíž: Samotným vrcholem prochází dvě pěší trasy: zelená z Wieściszowic do Rędzin a žlutá z Raszowa do Janowic Wielkich. Kromě toho tudy prochází cyklotrasy.

Opis aktualnego stanu: dość rozległe, rozciągnięte wzniesienie, usiane skałkami i niską roślinnością.

Aktualne fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Wielka Kopa (dawniej: Scharlachberg, po 1945 roku krótko Szarlach lub Wielka Góra) to najwyższy szczyt wschodniej części Rudaw Janowickich. Zbudowany jest ze staropaleozoicznych łupków serycytowo-chlorytowo-kwarcowych z pyrytem, tufitów i amfibolitów. Skały okolic Wielkiej Kopy zawierają liczne minerały, jak: chalkopiryt, fluoryt, galen, jamesonit, piryt, piryton, sfalerit, syderyt. Właśnie tutejsze złoża łupków serycytowo-chlorytowych i pirytu stały się powodem ich intensywnej eksploatacji już w XVIII wieku. Najpierw w pobliżu Wieściszowic w 1785 roku uruchomiono kopalnię łupków pirytonośnych Hoffnung, w 1793 kolejną, położoną znacznie wyżej, kopalnię Neue Glücke, zaś w 1796 kopalnię Gustav, znajdującą się najwyżej. Pozyskiwano tu surowiec w latach 1852–1902 przerabiano w pobliskim Płoszowie w tzw. witrioletni na kwas siarkowy. Potem wytwarzano tu jedynie farbę olejną, opartą na siarczanych, ale w 1925 roku produkcję zamknięto. Nieczynne kopalnie z czasem zalała woda, tworząc dziś bardzo znane Kolorowe Jeziora. Niemiecką nazwę góry – Scharlach – można przetłumaczyć dosłownie jako „szkarłat”, „purpura”, „płonica”. Na początku XX wieku dr Schrimmer nazwę tę wywodził od koloru liści rosnących tu starych buków, które jesienią przybierają purpurową/szkarłatną barwę, ale zastrzegł, że słowo to może pochodzić z języka słowiańskiego. W tym przypadku może jednak mieć to samo znaczenie, gdyż np. czeskie „šarlach” to stara, potoczna nazwa szkarlatyny, a wywodzące się z tego samego rdzenia słowo „šarlat” oznacza właśnie kolor purpurowy, szkarlatny. Polskie „szarłat” to przecież nic innego jak kolor amarantowy. W 1955 roku ogromna wichura zniszczyła większość tutejszego bukowego lasu, stanowiącego niegdyś rezerwat przyrody. W połowie XIX wieku Wielka Kopa stała się miejscem bardzo popularnych wycieczek, głównie z uwa-

Historický popis a zajímavosti: Wielka Kopa (kdysi: Scharlachberg, po roce 1945 krátce Szarlach nebo Wielka Góra) je nejvyšší vrchol východní části Janovického Rudohoří (Rudawy Janowickie). Je tvořen staropaleozoickými sericito-chloritovými břidlicemi s pyritem, tufity a amfibolity. Horniny v okolí Wielké Kopy obsahují mnohé minerály, jako je chalkopiryt, fluorit, galen, jamesonit, pyrit, piryton, sfalerit, siderit. Právě zdejší ložiska sericito-chloritových břidlic a pirytu se začala těžit již v 18. stol. Nejprve byl v blízkosti Wieściszowic v roce 1785 zprovozněn důl pirytonosné břidlice Hoffnung, v roce 1793 další, mnohem výše položený důl s názvem Neue Glücke a v roce 1796 důl Gustav, umístěný nejvyš. Vytěžený materiál byl v letech 1852–1902 zpracováván v nedalekém Płoszowě, kde se vyráběla kyselina sírová. Později se tady vyráběla už jen olejová barva na bázi síranů a v roce 1925 byla výroba ukončena. Zavržené doly časem zaplavila voda, a vznikla tak velmi známá Barevná jezírka – Kolorowe Jeziora. Německý název kopce – Scharlach – je možné přeložit doslova jako „šarlat”, „purpur”. Na začátku 20. stol. odvodil dr. Schrimmer tento název od podzemní barvy listů starych buků, které tu rostly. Zároveň si však vyhradil možnost, že slovo pochází ze slovanských jazyků, kde by však mělo stejný význam. I polské „szarłat” (laskavec) je šarlatové barvy. V roce 1955 obrovská vichřice zničila většinu bukového lesa, který byl přírodní rezervací. V polovině 19. stol. se Wielka Kopa stala vyhledávaným cílem výletů, hlavně jako krásná vyhlídka. Pravděpodobně tehdy na ní byly instalovány lavičky a postaven přístřešek poblíž pramene (na jedné ze skal byl vytesán letopočet 1854), který existoval jistě už

gi na swoje walory jako punkt widokowy. Prawdopodobnie wówczas ustawiono na niej ławki, jak również wybudowano niewielki schron w pobliżu źródelka (na jednej ze skał wyryto datę 1854), istniejący już na pewno w 1890 roku (na północ od głównego wzniesienia). Gdy okoliczne drzewa zaczęły zasłaniać widok, na szczycie zbudowano ażurową, drewnianą wieżę o wysokości ok. 12 m. Na balustradach jej najwyższego punktu umieszczone zostały tablice orientacyjne, lecz w 1899 roku turyści narzekali, iż są one nieczytelne (zwietrzałe), a ponadto pomazane, gdyż wiele osób ryło na nich bezmyślnie swoje imiona. Zniszczone były już również stoly i ławy w sąsiednim schro-

nie turystycznym. Dnia 11 września 1904 roku, staraniem Towarzystwa Karkonoskiego (Riesengebirgsverein), postawiono i uroczyście otwarto nową wieżę, gdyż stara się rozpadła. Nadal funkcjonował też pobliski schron, lecz na mapach z 1936 roku nie ma już po nim śladu. Dnia 25 lutego 1942 roku, późnym popołudniem, w gęstej mgle, o zbocza Wielkiej Kopy, na wysokości ok. 800 m n.p.m., rozbił się niemiecki samolot Ju-52, wiozący żołnierzy niemieckich z Afryki na urlop do Legnicy. Zginęła cała trzyosobowa załoga oraz ośmiu pasażerów (niektóre źródła podają, że ofiar w sumie było 23; według jeszcze innej wersji jedna z osób przeżyła). Po 1945 roku niekonserwowana wieża zawałiła się. Wielka Kopa straciła wiele swych walorów widokowych. Od kilku lat, w wyniku przerzedzania się drzewostanu, odzyskuje jednak

v r. 1890 (sewerne od hlavního kopce). Když okolní stromy začaly bránit výhledům, byla na vrcholu postavena cca 12 metrů vysoká dřevěná rozhledna. Na zábradlí nejvyššího místa byly instalovány panely pro snadnější orientaci, ale v roce 1899 si turisté stěžovali, že nejsou vlivem povětrnostních podmínek čitelné a navíc jsou počmárané, protože do nich často turisté vyškrabávali svá jména. Poničené byly i stoly a lavice pod sousedním přístřeškem. 11. září 1904 byla zásluhou Krkonošského spolku (Riesengebirgsverein) postavena a slavnostně otevřena nová rozhledna, protože stará zchátrala a rozpadla se. Stále byl v provozu nedaleký přístřešek, ale

na mapách z roku 1936 už po něm není ani stopy. Pozdního odpoledne 25. února 1942 do svahů Velké Kopy ve výšce zhruba 800 m n. m. v husté mlze narazilo a rozbito se německé letadlo Ju-52, které přepravovalo německé vojáky z Afriky na dovolenou do Legnice. Zahynula celá tříčlenná posádka a osm pasažerů (některé zdroje uvádějí, že obětí bylo celkem 23; podle jiné verze jedna osoba nehodu přežila). Po roce 1945 se rozhledna, která nebyla náležitě udržována, zřítla. Wielka Kopa tak ztratila hodně na atraktivitě. V posledních několika letech díky řídnoucímu lesnímu porostu začíná získávat zpět svou někdejší pozici. Navíc ředitelství Krajiného parku a Nadlesnictví zde plánují postavit, možná už v roce 2015, menší rozhlednu.

Navrhované technické řešení:

Navrhuje se prořez stromů, které

swą dawną pozycję. W dodatku dyrekcje Parku Krajobrazowego oraz Nadleśnictwa planują wybudowanie tutaj, być może już w 2015 roku, niewielkiej wieży widokowej.

proponowane rozwiązanie techniczne: Proponuje się przyciąć część okolicznych drzew, które zasłaniają widok. Jest też możliwość wzniesienia niewielkiej wieży widokowej, o konstrukcji drewnianej lub metalowej (np. takiej jak na Baraniej Górze), a także schronu bądź innego zadaszonego miejsca, chroniącego turystów przed zmianami pogody, zwłaszcza opadami, ale i dającego wytchnienie w upalne dni.

Atrakcyjność turystyczna: Obecnie największą atrakcją tego rejonu są Kolorowe Jeziora, przyciągające coraz większą liczbę turystów. Wyprawa na pobliską Wielką Kopę mogłaby być znakomitym zwieńczeniem wycieczki w tę okolicę. Niewątpliwie kuszący jest widok na Rudawy Janowickie, znajdujące się za nimi Karkonosze, jak również na Kotlinę Kamiennogórską i w stronę Marciszowa. Położony bardzo blisko Wielkiej Kopy Raszów przyciąga turystów swoimi zabytkami, zwłaszcza zaś cennym renesansowym mauzoleum Schaffgotschów z Grodzta w miejscowym kościele.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Drogowskazy należy ustawić na wszystkich szlakach turystycznych, a więc w Wieściszowicach – na skrzyżowaniu głównej drogi z odbiciem na Kolorowe Jeziora, a potem na skrzyżowaniu zielonego szlaku ze szlakiem żółtym pod szczytem; w Raszowie – przy kościele z mauzoleum Schaffgotschów; w Rzędzinach – na przecięciu głównej szosy z zielonym szlakiem turystycznym.

Opracował: Ivo Łaborewicz

bráni výhledu. Je zde i možnost postavit menší rozhlednu s dřevěnou nebo kovovou konstrukcí (jako např. na Baraní Góře) a také nějaký přístřešek, který by chránil návštěvníky proti nepřizní počasí, zejména srážkám, ale v horkých dnech i proti slunci.

Turistická atraktivita: v současnosti jsou největší atrakcí této oblasti Barevná jezírka – Kolorowe Jeziora, která přitahují stále větší počty turistů. Výstup na nedalekou Wielkou Kopy by se mohl stát krásným zakončením výletu. Bezpochyby je krásný výhled na Janovické Rudohoří a dále na Krkonoše a také Jelenohorskou kotlinu a směrem na Marciszów. Raszów ležící v přímé blízkosti Wielké Kopy přitahuje turisty díky svým historickým památkám, zejména cennému renesančnímu mauzoleu Schaffgotschů z Grodzta v místním kostele.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Ukazatele je třeba umístit na všech turistických trasách, to znamená: ve Wieściszowicach – na křižovatce hlavní silnice s odbočkou na Kolorowe Jeziora a následně na křižovatce zeleně značené a žlutě značené trasy pod vrcholem; v Raszówě u kostela s mauzoleem Schaffgotschů; v Rzędzinách na křižovatce hlavní silnice se zeleně značenou turistickou trasou.

Zpracoval: Ivo Łaborewicz

Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

literatura

Siegfried Beck: Ein Ausflug über den Scharlach, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1899, R. 19, nr 8, s. 121–123.

Tadeusz Dziekoński: Wydobyć i metalurgia kruszców na Dolnym Śląsku od XIII do połowy XX wieku, Wrocław 1972.

Hanna Gaczyńska: Działalność Komisji Nomenklatury Sudetów (1947–1950), „Rocznik Jeleniogórski” 2006, t. 37, s. 125–132.

Rafał Fronia (oprac.): Rudawy Janowickie: mapa turystyczna, skala 1: 25 000, Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 1998.

Schirmer: Der Scharlach, „Der Wanderer im Riesengebirge” 1904, R. 24, nr 10, s. 150–151.

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 5: Rudawy Janowickie, Wrocław 1998, s. 289–290.

Tadeusz Stec: Sudety Zachodnie, cz. 1, Warszawa 1965, s. 299–303. strony internetowe

http://pl.wikipedia.org/wiki/Wielka_Kopa_%28Sudety%29

<http://www.zobaczarkonosze.pl/rudawy-janowickie-rekreacja/>

[wielka-kopa-w-rudawach-janowickich](http://www.wielka-kopa-w-rudawach-janowickich)

<http://rudawyjanowickie.pl/pl/co-zobaczyc/punkty-widokowe/491-wielka-kopa-871-m-n-p-m.html>

<http://www.naszესudety.pl/?p=artykuly>Show&iArtykul=172>

<http://pttk.strzelin.pl/galeria/rudawy/kolorowe/>

<http://wycieczki.natemat.eu/czytaj/kolorowe-jeziorka---wielka-kopa.html>

http://fotopolska.eu/dolnoslaskie/b20028,Wielka_Kopa.html

http://dolny-slask.org.pl/344294,Wielka_Kopa.html

<http://www.mbpost.com/map-of-our-circuit-to-wielka-kopa-rudawy-janowickie/271298>

http://gdziebylec.pl/obiekt/pokaz/Wielka_Kopa_871_m_n_p_m_/20752

<http://www.youtube.com/watch?v=5hFy8Qp0ELk>

<http://waypoint-manager.herokuapp.com/areas/5/waypoints/110>

<http://www.crashplace.de/new.php>

22

WITOSZA

50°51'09.2"N
15°44'10.0"E**Nazwa polska:** Witosza**Wysokość n.p.m.:** 483 m**Współrzędne Google:** 50.852565, 15.73612**Przynależność administracyjna do gminy:** Podgórzyn, sołectwo Staniszków**Właściciel obecny:** Nadleśnictwo Śnieżka w Kowarach (Lasy Państwowe)**Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.:** tak – co najmniej od XVIII wieku**Obecny kąť widokowy:** ok. 120° (w kierunku południowo-zachodnim)**Potencjalny kąť widokowy:** ok. 210° (po wycięciu drzew – na południe i zachód) lub 360° (przy ewentualnym zbudowaniu platformy widokowej na resztkach pomnika i niewielkim prześwietleniu drzew)**Aktualna dostępność dojściowa ścieżką lub drogą:** ścieżką i schodami od Staniszówa, czyli od zachodu (szlak żółty), bądź tą samą ścieżką od wschodu, szlakiem żółtym z Jeleniej Góry – Czarnego albo szlakiem zielonym z Mysłakowic.**Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych:** Przez szczyt Witoszy prowadzi żółty szlak turystyczny z Sosnowki do Jeleniej Góry, jak również ścieżka przyrodnicza „Wzgórze Łomnickie”. W pobliżu przebiega także zielony szlak turystyczny z Jeleniej Góry – Cieplic do Mysłakowic. U podnóży góry, główną drogą biegnącą przez Staniszków, wiedzie szlak rowerowy Jelenia Góra–Borowice.**Opis aktualnego stanu:** Od strony Staniszówa wejście na szczyt wiedzie ścieżką oraz kamiennymi schodami – jest ono dobrze oznakowane i zabezpieczone barierkami. Na samym szczycie, poniżej resztek byłego pomnika, od strony południowo-zachodniej, znajduje się platforma widokowa, zabezpieczona metalową barierką. Na platformie stoją drewniany stół z ławami oraz kolejne cztery drewniane ławy, wyznaczono tam także miejsce na ognisko. Na południe od głównej platformy widokowej znajduje się druga, mniejsza, z której rozciąga się widok na południe (Karkonosze) o promieniu ok. 90°.**Polský název:** Witosza**Nadmořská výška:** 483 m**Google souřadnice:** 50.852565, 15.73612**Administrativní příslušnost k obci:**

Podgórzyn, starostenství Staniszków

Současný majitel: Nadleśnictví Śnieżka v Kowarach (Lasy Państwowe – Státní lesy)**Bylo místo vyhlídkou už v minulosti:**

ano – minimálně od 18. stol.

Aktuální úhel rozhledu: cca 120° (jihozápadním směrem)**Potenciální úhel rozhledu:** cca 210° (po pokácení stromů – jižně a západně), resp. 360° (po případném postavení vyhlídkové plošiny na pozůstatcích pomníku a malém prořezání stromů)**Aktuální přístup stezkou nebo komunikací:** stezkou a schody od Staniszówa, tj. od západu (žlutě značená trasa), nebo stejnou stezkou od východu (žlutou značkou z Jelení Góry-Czarného nebo zeleně značenou trasou z Mysłakowic).**Turistické značené trasy poblíž:** Vrcholem kopce Witosza prochází žlutě značená turistická trasa ze Sosnowky do Jelení Góry a také přírodní stezka „Wzgórze Łomnickie”. V blízkosti prochází i zeleně značená stezka z Jelení Góry-Cieplic do Mysłakowic. Na úpatí kopce po hlavní silnici vedoucí Staniszóvem vede cyklotrasa Jelenia Góra – Borowice.**Popis aktuálního stavu:** Od Staniszówa nahoru se lze dostat stezkou a po kamenných schůdkách – cesta je dobře označena a zajištěna zábradlím. Na samotném vrcholu pod pozůstatky pomníku se na jihozápadě nachází vyhlídková plošina zajištěná zábradlím. Na plošině stojí dřevěný stůl s lavicemi a další čtyři dřevěné lavice, je tam i místo na taborák. Jižně od hlavní plošiny se nachází druhá, menší, z níž je rozhled jižním směrem (Karkonosze) s úhlem cca 90°.

Aktualne fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Wzgórze Witosza (Prudelberg) przeszło do historii regionu już w XVII wieku, za sprawą przebywającego tu proroka, który od 13. roku życia przepowiadał przyszłość. Był nim niejaki Hans Rischmann, znany też jako Hans Georg Rischer, urodzony w 1590 roku w Łomnicy, gdzie też zmarł w 1642. Był robotnikiem w miejscowej bielarni płótna, a potem chałupnikiem w Głębocku. Od urodzenia cierpiał na epilepsję, a w dodatku był niemową. W 1617 roku odzyskał nagle głos i zaczął wygłaszać prorocтва. Zamieszkał w pieczarze na górze Witosza, gdzie głosił przepowiednie, które połączone z epileptycznymi konwulsjami robiły wielkie wrażenie na obecnych i przyniosły mu szeroki rozgłos. W obliczu trwającej wojny trzydziestoletniej każdą przepowiednię przyjmowano chętnie i z wielkim zainteresowaniem. Już w XVII i XVIII wieku kolportowano na Śląsku druki ulotne, zawierające jakoby treści przepowiedni Rischmanna. Również w XIX stuleciu publikowano na jego temat liczne broszurki, jednak zawarte w nich słowa proroka wydają się mistyfikacją, obliczoną na zysk i ściągnięcie do Kotliny Jeleniogórskiej turystów. Wzgórze już w XVIII wieku było chętnie odwiedzanym miejscem turystycznym oraz punktem widokowym; stopniowo je zagospodarowywano, wytyczając ścieżki i stawiając ławki. Było też chętnie umieszczane na różnego rodzaju rycinach. Z 1849 roku pochodzi pierwszy polski opis tego miejsca, autorstwa Rozalii Saulson, pochodzący z jej przewodnika po Karkonoszach pt. „Warmbrunn i okolice jego...”, wydane w 1850 roku we Wrocławiu: „Prudelberg. Która przedstawia na pozór wielkie trudności wejścia aż na szczyt jej. Skąły olbrzymiej wielkości niepojętą siłą przyrodzenia ciśnięte w tem skupieniu, jakby groziły rujaniem. Te ogromy centralnego granitu w kilku częściach góry w kształcie grot są ułożone, pomiędzy którymi na szczególniejszą zasługuje uwagę tak zwana grota Ryszmana proroka siedemnastego wieku, który w niej przyszłość trzech następnych wieków przepowiadał. – Hans Ryszman podług pisma w r. 1630 wydanego, urodził się we wsi Łomnicy, i w r. 1617, gdy skończył lat dwadzieścia siedem, oniemiał na dziewięć tygodni; potem odzyskawszy mowę, rozpoczął proroki swój zawód, i tak odtąd życie jego dzieliło się na niemotę zupełną i natchnienia. Lud okoliczny schodził się słuchać przepowiedni jego poprzędzonych krzykiem i konwulsjami. Przepowiednie te, po większej części, były treści politycznej; i dotąd jeszcze przy każdym ważniejszym zdarzeniu lud tych okolic utrzymuje, że to Ryszman przepowiadał. Grota jego składa się z dwóch ścian, i na-

Aktuální fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Kopec Witosza (Prudelberg) se do dějin regionu zapsal již v 17. stol. díky zde pobývajícimu prorokovi, který od 13 let věštil budoucnost. Jmenoval se Hans Rischmann, byl známý i jako Hans Georg Rischer. Narodil se v roce 1590 v Łomnici, kde zemřel v roce 1642. Byl dělníkem v místním bělidle a následně chalupníkem v Głębocku. Od narození trpěl epileptickými záchvaty, navíc byl němý. V roce 1617 začal najednou mluvit a začal věštit. Usadil se v jeskyni na kopci Witosza, kde hlásal prorocství, která ve spojení s epileptickými konvulzemi dělaly na přítomné velkým dojem a přinesly mu slávu. Vzhledem k trvajícím třicetiletým válkám byla každá věštba přijímána ochotně a s velkým zájmem. Již v 17. a 18. stol. byly ve Slezsku distribuovány tiskoviny, které obsahovaly údajně Rischmannovy věštby. I v 19. stol. se o něm zveřejňovaly četné brožurky, avšak slova proroka v nich obsažená se zdají mystifikací, jejímž cílem bylo patrně přitáhnout turisty do Jelenohorské kotliny a získat finance. Už v 18. stol. byl kopec často navštěvován turisty a stal se vyhlídkovým místem. Postupně byl upravován, byly vytyčeny stezky a instalovány lavičky. Witoszu často zobrazovali na kresbách různého druhu. Z roku 1849 pochází první polský popis tohoto místa od Rozalie Saulson, která sepsala průvodce Krkonošemi s názvem „Warmbrunn i okolice jeho...“ (Warmbrunn a okolí jeho...), vydaný v roce 1850 ve Vratislavi: „Prudelberg. Zdánlivě představuje velké problémy výstup až na její vrchol. Skály obří velikosti hozené na tu hromadu nepochopitelnou silou přírody, jako by hrozily zřícením. To obrovské množství žuly je v několika částech hory uspořádáno ve formě jeskyní, mezi nimiž si obzvláštní pozornost zaslouží takzvaná Řišmanova jeskyně, proroka sedmnáctého století, který v ní budoucnost tří dalších věků předpověděl. – Hans Řišman podle psaní v roce 1630 vydaného, narodil se ve vsi Łomnici a v r. 1617, kdy ukončil dvacet sedm let, oněměl na devět týdnů; načež získavše zpět řeč začal věšteckou svou profesí, a tak od této chvíle se jeho život dělil na úplnou němotu a vnučnutí. Okolní lid scházel se, aby poslouchal jeho prorocství, jimž předcházely křik a konvulze. Tato prorocství byla z větší části politického obsahu; i dosud ještě při každé větší události lid v tomto okolí tvrdí, že to Řišman předpověděl. Jeho jeskyně se skládá ze dvou stěn, jež překrývá plochá

krywającej ją płaskiej skały. Całe to szczególne kształcenie tej góry silne na dostrzegaczku czyni wrażenie: ogromnej długości skalne ściany spoczywają na wątej podstawie, granity olbrzymie zawieszane nad przepaścią, zaledwie dotykając się słabego punktu oparcia. Granit kolosalny pęknięty uderzeniem piorunu nie ruszył się z miejsca; drzewa ocieniają grotty; przez każdą szczelinę przedziska się vegetacja żywa i silna. Szczyt Prudelberga pokrywa płaski gład? Na przełomie XIX i XX wieku tutejsze skały, jaskinie i nisze skalne uznane zostały za pomniki przyrody. Na początku XX stulecia na szczytcie wzgórzca postawiono monumentalną wieżę, jako pomnik kanclerza Prus, a od 1871 roku Niemiec – Ottona von Bismarcka. Dzieje budowy tego monumentu sięgają 1895 roku, kiedy to na Małym Szyszaku stanął inny pomnik tego polityka, wzniesiony jednak samowolnie przez tamtejszych mieszkańców, nakazano więc go rozebrać. Wówczas ksiączę Heinrich XXVIII Reuss zu Köstritz (1859–1924) postanowił oddać na rzecz budowy kolejnego pomnika teren w swoich włościach. Powołano społeczny Komitet Budowy Pomnika, na którego czele stanął radca sądowy Hugo Seydel, przewodniczącym honorowym został zaś ksiączę Reuss. W czerwcu 1899 roku wybrano na miejsce budowy wzgórze Witosza. Zaczęto zbierać fundusze. W czerwcu 1900 roku zlecono jeleniogórskiemu architektowi i przedsiębiorcy budowlanemu Alfredowi Daehmelowi z Jeleniej Góry wykonanie pomnika, według jego projektu, który miał już dawno przygotowany, a który wzorował na modelu kolumny Bismarcka „Zmiercz bogów” autorstwa Wilhelma Kreisa. Dnia 25 czerwca 1900 roku na szczytcie wzgórzca ustawiono 13-metrowy maszt, na którym zawisła flaga państwowa, zwiastująca lokalizację monumentu. W sierpniu 1900 roku położono kamień węgielny. Uroczyste odsłonięcie zaplanowano na 6 sierpnia 1901 roku, ale z uwagi na to, że w przeddzień zmarła brytyjska księżna Wiktorja, a jednocześnie żona cesarza Fryderyka III, ceremonię przesunięto na czas po zakończeniu sześciotygodniowej żałoby. Pomnik poświęcono w sobotę 22 września 1901 roku. Miał postać kwadratowej wieży o wysokości 14 m, osadzonej na kwadratowym cokole, na którym umieszczono cztery potężne kolumny romańskie, obramowane masywnym architravem. Na szczytcie zamontowano głowicę w formie piramidy, ozdobioną cesarską koroną o średnicy 0,5 m. Na gzymsie frontowym wykuto napis „BISMARCK”, którego pozłacane litery miały po 80 cm. Całość wykonano z granitowych bloków. Budowa kosztowała 9 tys. marek. W 1915 roku piorun uderzył w pomnik i zniszczył jego zwieńczenie w postaci kuli, korony oraz krzyża, które spadły aż na teren posesji znajdującej się u stóp wzgórzca. Naprawy tego uszkodzenia dokonano dopiero w 1933 roku. W 1947 roku pomnik Bismarcka został wysadzony przez żołnierzy Korpusu Bezpieczeństwa Publicznego. Jednak przed wieżą, na skalach Witoszy, umieszczona była jeszcze marmurowa tablica upamiętniająca śmierć Henryka XIII Reussa dnia 17 lipca 1843 roku.

Archiwalne fotografie:

skála. Celé to zvláštní tvarování této hory silný na pozorovatele dělá dojem: obrovské délky skalní stěny leží na chabém základu, obří žuly visí nad propastí, sotva se dotýkající slabé opěry. Kolosalní žula prasklá úderem blesku se nepohnula z místa; stromy zastíňují jeskyně; každou prasklinou ve skalách se probourává vegetace živá a silná. Vrchol Prudelbergu pokrývá plochý balvan.“ Na přelomu 19. a 20. stol. byly zdejší skály, jeskyně a skalní prohlubně vyhlášeny přírodními památkami. Na začátku 20. stol. byla na vrcholu postavena monumentální věž jako pomník pruského a od roku 1871 německého kancléře Otto von Bismarcka. Příběh jeho výstavby sahá do roku 1895, kdy byl na Malém Šišáku vztyčen jiný pomník tohoto politika. Ten byl však postaven tamějšími obyvateli bez příslušných povolení, musel být tedy rozebrán. Tehdy se kníže Heinrich XXVIII. Reuss zu Köstritz (1859–1924) rozhodl věnovat pozemek ke stavbě dalšího pomníku. Byl ustanoven výbor pro jeho vybudování, v čele stanul soudní rada Hugo Seydel, čestným předsedou byl pak kníže Reuss. V červnu r. 1899 byl pro umístění pomníku vybrán kopec Witosza a byla započata veřejná sbírka. V červnu r. 1900 se u jelenohorského architekta a stavebního podnikatele Alfreda Daehmela objednal pomník dle jeho návrhu, který měl již dlouho připravený a který vycházel z modelu Bismarckova sloupu „Soumrak bohů“ od Wilhelma Kreise. Dne 25. června 1900 byl na vrcholu kopce postaven 13 metrů vysoký stožár, na němž byla umístěna státní vlajka, která naznačovala umístění monumentu. V srpnu r. 1900 byl položen základní kámen. Slavnostní odhalení pomníku bylo naplánováno na 6. srpna 1901, ale vzhledem ke skutečnosti, že o den dříve zemřela britská kněžna Viktorie, která byla manželkou císaře Fridricha III., slavnost byla posunuta na dobu po ukončení šestitýdenního smutku. Pomník byl vysvěcen v sobotu 22. září 1901. Měl tvar čtvercové 14 m vysoké věže, uložené na čtvercovém podstavci, na kterém jsou umístěné čtyři mohutné románské sloupy, orámované masivním architravem. Na vrcholu byla umístěna hlava v podobě pyramidy, ozdobená císařskou korunou o průměru 0,5 m. Na průčelní římsě byl vytesán nápis „BISMARCK“, jehož zlacená písmena měřila 80 cm. Celek byl proveden ze žulových bloků. Budova pomníku stála 9 tisíc marek. V roce 1915 uhořel do pomníku blesk a poničil horní část v podobě koule, koruny a kříže, které spadly až na zemek na úpatí kopce. Obnova byla provedena až roku 1933. V roce 1947 byl Bismarckův pomník vyhozen do vzduchu vojáky Korpusu Bezpečnosti Publicznego. Před věží, na skalách Witoszi, byla ještě umístěna mramorová deska připomínající úmrtí Heinricha XIII. Reusse dne 17. července 1843.

Archivní fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: Proponuje się przeprowadzić prześwietlenie wśród drzew zasłaniających widok na południe i zachód. Zachowane resztki pomnika, w postaci kamiennego podwyższenia o wysokości ok. 2–2,5 m i równych bokach o długości ok. 3 m, dają możliwość zbudowania tu odrębnej platformy widokowej, zabezpieczonej barierkami, wraz z prowadzącymi na nią schodami – dzięki temu możliwy byłby widok dookoła na całą Kotlinę Jeleniogórską.

Atrakcyjność turystyczna: Wzgórze posiada duży potencjał turystyczny, związany z ciekawą historią (latający prorok, pomnik Bismarcka); łatwością dostępu (od podnóża 15 minut na szczyt); bliskością Jeleniej Góry, Cieplic i innych miejscowości turystycznych; łatwym dojazdem w pobliżu samochodem, komunikacją publiczną (komunikacja miejska), jak i rowerem, a także pieszo; atrakcyjnością przyrodniczą (ścieżka przyrodnicza, różnorodność roślin, a przede wszystkim interesujące skały o rozmaitych formach oraz ciekawe jaskinie). Witosza leży niemal w centrum Kotliny Jeleniogórskiej.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Drogowskaz należałoby postawić pod samą górą w Stanisławowie; ponadto w Sosnowcu (przy drodze na Stanisławów), Cieplicach (na początku złotego szlaku); w Mysłakowicach (w miejscu przecięcia przez zielony szlak szosy na Karpacz); w Jeleniej Górze – Czarnym (przy końcu ul. Mickiewicza).

Opracował: Ivo Łaborewicz

Źródła/Prameny:

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, zespół nr 83/3: Akta miasta Jeleniej Góry, sygn. 3589.

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, zespół nr 83/522: Komitet Ochrony Krajobrazu i Pomników Przyrody w Karkonoszach i Górach Iżerskich, sygn. 48. literatura

Baer: Der Prudelberg, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1899, R. 19, nr 8, s. 114–115.

Siegfried Beck: Bezüglich des Denksteins am Prudelberg, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1900, R. 20, nr 2, s. 24.

Für das Bismarckdenkmal auf dem Prudelberge, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1900, R. 20, nr 5, s. 72.

Wojciech Grzelak: Rewelacje latającego proroka: (1) „... i proszę Boga aby pozwolił mi ujrzeć tego człowieka“; (2) Gdy Kamienna bieg swój wstrzyma; (3) Podcięte skrzydła złotego orła; (4) Adwokaci do lasu! „Karkonosze“ 1985, nr 6, s. 23–27; nr 7, s. 25–26; nr 8, s. 11–14; nr 9, s. 31–33.

Marek Hachulski: Stonsdorf – Stanisławów, Stanisławów 2013.

Tadeusz Kałkowski: Medal Jeleniogórskiego jasnovidza, „Rocznik Jeleniogórski“ 1968, t. 6, s. 115–118.

Ivo Łaborewicz: Legendy i podania Jeleniej Góry, Jelenia Góra 2002.

Prox: Mittheilungen über die evangelische kirchengemeinde Stonsdorf 1844–1894 bei Gelegenheit ihres 50 jährigen Jubiläum am 16.

December 1894, Hirschberg 1894.

Prox: Hans Rischmann, der Prophet des Prudelberges, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1905, R. 25, nr 2.

Rosenberg: Der Prudelberg mit dem Bismarckdenkmal, „Der Wanderer

Navrhované technické řešení: Navrhuje se provést prosvětlení stromů, které brání výhledu jižním a západním směrem. Dochované zbytky pomníku, v podobě cca 2–2,5 metru vysokého kamenného vyvýšení se stranami délky cca 3 metrů, umožňují postavit tu vyhlídkovou plošinu zabezpečenou zábradlím se schodištěm – to by umožnilo kruhový výhled na celou Jelenohorskou kotlinu.

Turistická atraktivita: Kopec má velký turistický potenciál spojený se zajímavými dějinami (levitující prorok, Bismarckův pomník); snadným přístupem (od úpatí to je 15 minut na vrchol); blízkostí Jelení Góry, Cieplic a dalších turistických míst; snadným příjezdem autem, veřejnou dopravou (MHD) a na kole, v neposlední řadě i pěšky; přírodní atraktivita (přírodní stezka, rozmanitost rostlin a především zajímavé skály rozmanitých tvarů a jeskyně). Witosza leží téměř ve středu Jelenohorské kotliny.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Ukazatel by měl být umístěn na úpatí kopce ve Stanisławově; dále v Sosnowcu (u silnice na Stanisławów), Cieplicích (na začátku žluté značené turistické trasy); v Mysłakowicích (v místě, kde zeleně značená trasa kříží silnici na Karpacz); v Jelení Góře–Czarném (u konce ulice Mickiewicza).

Zpracoval: Ivo Łaborewicz

Překlád: Helena Jankowska

im Riesengebirge“ 1901, R. 21, nr 11, s. 171.

Rozalia Saulson: „Warmbrunn i okolice jego...“. Przewodnik po Cieplicach Śląskich Zdroju i Karkonoszach z 1850 r., oprac. Ivo Łaborewicz, Jelenia Góra 2000.

Verkehr mit den Lesern: Eine Inschrift auf den Prudelberg, „Der Wanderer im Riesengebirge“ 1900, R. 20, nr 1, s. 8.

strony internetowe

<http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/16789,staniszow-gora-witosza.html>

http://dolny-slask.org.pl/524287,Staniszow,Gora_Witosza.html

<http://podgorzyn.eu/index.php?link=30>

<http://thory.blox.pl/2008/02/Hans-Rischmann.html>

<http://dolny-slask.miemiiec.eu/gora-witosza-w-stanislawowie>

<http://www.youtube.com/watch?v=EKJblnE2zhM>

<http://www.youtube.com/watch?v=mCBrJt0hg-o>

http://fotopolska.eu/Staniszow/b35585,Gora_Witosza.html

<http://www.zobaczarkonosze.pl/stanisz%C3%B3w-rekreacja/g%C3%B3ra-witosza>

http://polskanaweekend.tv/klip71,gora_witosza_stanislawow.html#klip71,26,gora_witosza_stanislawow.html

http://www.jelenia.pl/Panorama_1586_Gora_Witosza_Stanislawow_Szlak_grota_pustelnika.html#1586,undefined,undefined,undefined,Gora_Witosza_Stanislawow_Szlak_grota_pustelnika

http://www.bismarcktuerme.de/ebene4/polen/stonsdorf_pl.html

<http://de.wikipedia.org/wiki/Stanisz%C3%B3w>

<http://www.nasz-stanislawow.pl/files/tajemnica-gory-witosza.pdf>

ZAKRĘT ŚMIERCI

50°50'56.8"N
15°32'09.7"E

Nazwa polska: Zakręt Śmierci

Wysokość n.p.m.: 775 m

Współrzędne Google: 50.849104, 15.536038

Przynależność administracyjna do gminy: Szklarska Poręba

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Szklarska Poręba

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: 270° (widok częściowo zasłonięty wierzchołkami drzew)

Potencjalny kąt widokowy: 270°

Aktualna dostępność dojeżdżalności lub drogi: Punkt znajduje się tuż przy drodze wojewódzkiej nr 358, prowadzącej ze Szklarskiej Poręby do Świeradowa-Zdroju; obok parking samochodowy.

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Nieopodal przebiega czarny szlak turystyczny – obwodnica Szklarskiej Poręby – oraz żółty z Wysokiego Kamienia (1058 m) do Piechowic, a także lokalne szlaki rowerowe i trasa spacerowa im. Jana Sztaudyngera.

Opis aktualnego stanu: Miejsce nazwane Zakręt Śmierci to pełny (360°) zakręt na Drodze Sudeckiej. Droga okrąży skałki o wysokości ok. 15 m, zbudowane z gnejsów. Drogę łączącą Świeradow-Zdrój i Szklar-

Polský název: Zakręt Śmierci

Nadmořská výška: 775 m

Google souřadnice: 50.849104, 15.536038

Administrativní příslušnost k obci: Szklarska Poręba

Současný majitel: Nadleśnictví Szklarska Poręba

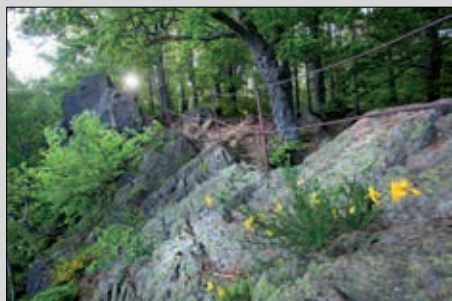
Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: 270° (výhledu částečně brání koruny vzrostlých stromů)

Potenciální úhel rozhledu: 270°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: Místo se nachází hned při vojvodské silnici č. 358, vedoucí ze Szklarské Poręby do Świeradowa-Zdroje; vedle parkoviště pro auta.

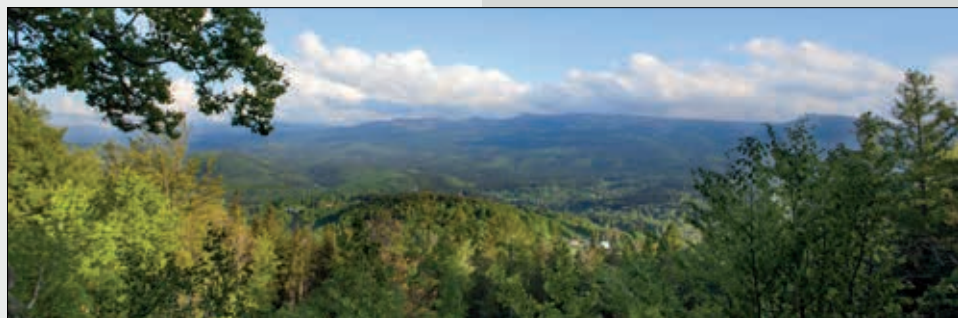
Turistické značené trasy poblíž: Nedaleko prochází černě značená turistická trasa – obchvat Szklarské Poręby – a žlutě značená trasa z vrcholu Wysokiego Kamienia (1058 m n. m.) do Piechowic, a také místní cyklotrasy a procházková trasa J. Sztaudyngera (Trasa spacerowa im. Jana Sztaudyngera).

Popis aktuálního stavu: Místo, jemuž se říká Zatačka smrti – Zakręt Śmierci – je kruhová (360°) zatačka na silnici Droga Sudecka. Silnice zde obíhá cca 15 metrů vysoký skalní útvar tvořený rulami. Silnice spojující

ską Porębę zbudowano w latach 1935–1937 na półce skalnej, wzmocnionej murem oporowych od strony wschodniej. Na skałkach usytuowane są dwa punkty widokowe: pierwszy z widokiem w kierunku południowym, wyposażony w barierki metalowe; drugi na wschodnim skraju zakrętu, z widokiem od północy przez wschód aż na południe.

Aktualne fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Nazwa Zakręt Śmierci wprowadzona została po roku 1945 z powodu licznych wypadków, do jakich dochodziło w tym miejscu. Nieopodal zakrętu znajdują się wyrobiska starej kopalni, w której wydobywano pyrit do produkcji kwasu siarkowego w tzw. wiotrolejni w Szklarskiej Porębie Dolnej. Zakręt Śmierci był jednym z ulubionych motywów fotograficznych umieszczanych na widokówkach.

Archiwalne fotografie:

Proponowane rozwiązania techniczne: Proponuje się wycięcie kilkunastu drzew przy punkcie widokowym na południe oraz kilkunastu drzew przy punkcie wschodnim, co stworzy widoczność z tego punktu o kącie ok. 270°. Punkt wschodni wymaga zamontowania barierek oraz mostku nad szczeliną pomiędzy głazami.

Atrakcyjność turystyczna: wielka. Punkt jest odwiedzany przez większość wycieczek szkolnych przyjeżdżających do Szklarskiej Poręby.

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Proponuje się ustawić drogowskaz kierunkowy w centrum Szklarskiej Poręby Górnej (3,2 km, 35 min).

Opracował: Andrzej Mateusiak

Świeradów-Zdrój a Szklarską Porębą była postawiona w latach 1935–1937 na skalni policy, podepnięte na wschodzie oporną zdi. Na skalnim útvaru se nacházejí dvě vyhlídková místa: první s výhledem jižním směrem je zajištěné kovovým zábradlím; druhé je na východním okraji zatáčky a nabízí výhled od severu přes východ až na jih.

Aktuální fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Název „Zatáčka smrti“ byl zaveden po roce 1945 z důvodu mnoha nehod, ke kterým docházelo na tomto místě. Nedaleko zatáčky se nacházejí důlní díla někdejšího dolu, kde se těžil pyrit k výrobě kyseliny sírové – tzv. vitriol – v závodě ve Szklarské Porębě Dolní. Zatáčka smrti byla jedním z oblíbených fotografických motivů na pohlednice.

Archivní fotografie:

Navrhované technické řešení: Navrhuje se pokácení více než deseti stromů u vyhlídky směrem na jih a podobného počtu stromů u východního vyhlídkového místa, čímž vznikne úhel rozhledu cca 270°. Východní vyhlídka vyžaduje instalaci zábradlí a mostku nad skalní rozsedlinou mezi balvany.

Turistická atraktivita: velká. Místo je navštěvované většinou školních zájezdů, které přijíždějí do Szklarské Poręby.

Projektované ukazatele a jejich umístění: Navrhuje se umístění směrového ukazatele v centru Szklarské Poręby Horní (3,2 km, 35 min.).

Zpracoval: Andrzej Mateusiak

Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 1: Góry Izerskie. Wydawnictwo PTTK Kraj, Warszawa–Kraków 1989.

Karkonosze, mapa turystyczna, skala 1 : 30 000. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2013.

24

ZAMKOWA GÓRA

50°53'20.2"N
15°46'19.8"E

Nazwa polska: Zamkowa Góra

Wysokość n.p.m.: 449 m

Współrzędne Google: 50.888945, 15.772161

Przynależność administracyjna do gminy: Jelenia Góra

Właściciel obecny: Nadleśnictwo Kowary

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: nie

Obecny kąt widokowy: 90°

Potencjalny kąt widokowy: 360°

Aktualna dostępność dojsiowa ścieżką lub drogą: od ul. Sudeckiej przy nowym cmentarzu (1,8 km, 25 min), od strony os. Łomnickiego – od ul. Łomnickiej ścieżkami leśnymi (1,4 km, 18 min), od Łomnicy ul. Lipową i drogą leśną (3,6 km, 50 min.).

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Aktualnie w pobliżu nie ma znakowanych szlaków turystycznych.

Opis aktualnego stanu: Zamkowa Góra to porośnięty lasem świerkowo-sosnowym kilkuwierzchołkowy masyw zbudowany z granitów porfirowatych z gniazdami apłitów i pegmatytów. Na zachodnim zboczu widoczne jest wyrobisko po dawnym kamieniołomie, w którym występują minerały: albit, brookit, anataz, mikroklin, kwarc. Tu znaleziono ogromny kryształ kwarcu o wymiarach 75 × 20 cm, uznawany za rekordowy. W roku 2009 na wypłaszczonej wierzchołku o wymiarach ok. 4 × 15 m archeolodzy odkryli fragment owalnego, kamiennego muru o grubości 100–120 cm. Przypuszcza się, że pochodzi on z okresu wojen husyckich, co świadczyłoby o istnieniu tu jakiejś strażnicy. Być może, wraz z posadowioną na prawym brzegu Bobru strażnicą Koziniec, mogły one bronić dostępu do miasta od strony wschodniej. Odkrycie archeologiczne uzasadnia nazwę tego wzgórza – Góra Zamkowa.

Opis historyczny i ciekawostki: Zamkowa Góra (Schloss Berg) wraz z nieopodal zbudowaną gospodą Grünbuschbaude były ulubionym miejscem spacerów mieszkańców Jeleniej Góry. Na wschodnim zboczu, przy skrzyżowaniu dróg, wybijało Zimne Źródło (der kalte Brunnen). Sąsiedni, północny wierzchołek nosił nazwę Panduren Platz (Plac Pandurów), a jedna z pobliskich skałek, nazywana Waldsteine, do roku 1945

Polský název: Zamkowa Góra

Nadmořská výška: 449 m

Google souřadnice: 50.888945, 15.772161

Administrativní příslušnost k obci: Jelenia Góra

Současný majitel: Nadlešnictví Kowary

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ne

Aktuální úhel rozhledu: 90°

Potenciální úhel rozhledu: 360°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: od ulice Sudecké u nového hřbitova (1,8 km, 25 min.), od sídliště Osiedle Łomnickie – od ulice Łomnické po leśních stezkách (1,4 km, 18 min.), od Łomnice ulic Lipowou a leśní cestou (3,6 km, 50 min.).

Turistické značení trasy poblíž: V současnosti poblíž nejsou značené turistické trasy.

Popis aktuálního stavu: Zamkowa Góra – Hradní kopec – je masiv porostlý smrkovými a borovicovými lesem s několika vrcholy, tvořeny porfiřickou žulou s hnízdy apłitů a pegmatitů. Na západním svahu je vidět důlní dílo zbylé po někdejších kamenném lomu, kde se vyskytují minerały: albit, brookit, anataz, mikroklin, křemén. Zde byl nalezen obrovský krystal křemene o velikosti 75 × 20 cm, který se považuje za rekordní. V roce 2009 na plochém vrcholu měřícím cca 4 × 15 m archeologové odhalili fragment oválné kamenné zdi silné 100–120 cm. Předpokládá se, že zeď pochází z období husitských válek, což by poukazyvalo na existenci jakéhosi strážního hrádku na tomto místě. Možná společně se strážním hrádkem Koziniec na pravém břehu řeky Bobru bránili přístup do města od východu. Archeologický název vysvětluje jméno kopce – Góra Zamkowa.

Historický popis a zajímavosti: Zamkowa Góra (Schloss Berg) včetně nedalekého hostince Grünbuschbaude byly oblíbeným cílem procházek obyvatel Jelení Góry. Na východním svahu u křižovatky cest pramenil Sudebný pramen (Zimne Źródło, der kalte Brunnen). Sousední severní vrchol se jmenoval Panduren Platz (náměstí Pandurů) a jedna z nedalekých skal –Waldsteine – byla

była pomnikiem przyrody. W roku 1800 we wspomnianej gospodarce, a być może też na szczycie Zamkowej Góry, przebywał podróżnik, ambasador USA w Berlinie – John Quincy Adams, późniejszy prezydent Stanów Zjednoczonych, który opisał tujejszy pobyt w listach, opublikowanych po kilku latach. Różne źródła podają, że na szczycie mogła znajdować się jedna ze strażnic okalających miasto, która została zniszczona podczas najazdów husyckich w XV wieku. Badania archeologiczne ujawniły ślady obiektu o owalnym, grubym murze obwodowym, potwierdzając istnienie jakiegś małej budowli obronnej o średnicy ok. 14 m.

Archiwalne fotografie:

Proponowane rozwiązanie techniczne: Ze względu na ogromną ilość drzew porastających wzniesienie słuszną wydaje się budowa drewnianej wieży widokowej. Alternatywą jest wycięcie ok. 50 drzew, a następnie co kilka lat podcinanie wierzchołków pozostałych, aby zachować dookólny widok.

Atrakcyjność turystyczna: niewielka – z uwagi na bardzo słaby ruch turystyczny oraz prywatną własność dość znacznego obszaru, dawnego poligonu, i trudności związane z dotarciem do punktu

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: Celowe będzie umieszczenie drogowskazów dojezdziowych w trzech punktach: przy ul. Sudeckiej obok nowego cmentarza (1,8 km, 25 min), od os. Łomnickiego (1,4 km, 18 min) i od Łomnicy (3,6 km, 50 min).

Opracował: Andrzej Mateusik

do roku 1945 przyrodni památkou. V roce 1800 ve zmíněném hostinci a možná i na vrcholu kopce pobýval cestovatel, velvyslanec USA v Berlíně John Quincy Adams, pozdější prezident Spojených států amerických, který pobyt popsal v dopisech zveřejněných po několika letech. Různé prameny udávají, že se na vrcholu mohl nacházet jeden ze strážních hrádků, které byly umístěné kolem města. Ten byl zničen během husitských vpádů v 15. stol. Archeologické výzkumy objevily stopy objektu s oválnou silnou zdí, což potvrzuje existenci nějaké malé obranné budovy o průměru cca 14 m.

Archivní fotografie:

Navrhované technické řešení: Vzhledem k velkému počtu stromů rostoucích na kopci se zdá účelná výstavba dřevěné rozhledny. Další možností je pokácení cca 50 stromů a následné krácení korun ostatních stromů vždy po několika letech, tak aby byl uchován kruhový rozhled.

Turistická atraktivita: malá – vzhledem k velmi malému turistickému ruchu a soukromému vlastnictví dost velké oblasti (bývalého vojenského prostoru) a těžkostem spojeným s přístupem k tomuto místu

Projektované ukazatele a jejich umístění: Účelné bude umístění ukazatelů na třech místech: v ulici Sudecké vedle nového hřbitova (1,8 km, 25 min.), od sídliště Osiedle Łomnickie (1,4 km, 18 min.) a od Łomnice (3,6 km, 50 min.).

Zpracoval: Andrzej Mateusik
Překlad: Helena Jankowska

Žródla/Prameny:

Marek Staffa (red.): Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 4: Kotlina Jeleniogórska. Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 1999.

Tomasz Wojtasik (oprac.): Jelenia Góra – miasto i powiat, atlas, skala 1 : 12 500. Wydawnictwo Turystyczne Plan, Jelenia Góra 2005.

ZŁOTY WIDOK

50°49'56.3"N
15°33'10.3"E

Nazwa polska: Złoty Widok

Wysokość n.p.m.: 590 m

Współrzędne Google: 50.832314,15.552867

Przynależność administracyjna do gminy: Szklarska Poręba

Właściciel obecny: Szklarska Poręba

Czy pełnił w przeszłości funkcję p.w.: tak

Obecny kąt widokowy: ok. 170°

Potencjalny kąt widokowy: ok. 170°

Aktualna dostępność dojeźdźców ścieżką lub drogą: Do punktu widokowego można się dostać bardzo łatwo i bez żadnych utrudnień z ul. Jana Matejki leśną ścieżką (ok. 150 m od ulicy). Ponadto wiedzie tu stroma ścieżka od parkingu przy wodospadzie Szklarki – Trasa Sztaudyngera. Istnieje też możliwość dojeźdźcia od strony Szklarskiej Poręby Dolnej, dobrą drogą, obok skałki Chybotek (niebieski szlak).

Obecność w pobliżu znakowanych szlaków turystycznych: Tuż przy punkcie widokowym przebiega niebieski szlak turystyczny, wiodący wzdłuż Szklarskiej Poręby od Białej Doliny poprzez centrum Sowie Skały do Szklarskiej Poręby Dolnej, gdzie na stacji PKP kończy swój bieg. W pobliżu (ok. 400 m na wschód) prowadzi też czarny szlak turystyczny, zwany „szlakiem dookoła Szklarskiej Poręby”. Ponadto biegną tędy trzy tematyczne szlaki piesze: Szlak Waloński (na odcinku od skrzyżowania ul. Jeleniogórskiej z ul. Hofmana do

Polský název: Złoty Widok

Nadmořská výška: 590 m

Google souřadnice: 50.832314,15.552867

Administrativní příslušnost k obci: Szklarska Poręba

Současný majitel: Szklarska Poręba

Bylo místo vyhlídkou už v minulosti: ano

Aktuální úhel rozhledu: cca 170°

Potenciální úhel rozhledu: cca 170°

Aktuální přístup stezkou nebo komunikací: K vyhlídce se lze dostat velmi snadno a bez problémů z ulice Jana Matejki lešní stezkou (cca 150 m od ulice). Kromě toho sem vede strmá stezka od parkoviště u vodopádu Szklarki – Trasa Sztaudyngera. Existuje i možnost se sem dostat od Szklarské Poręby Dolní kvalitní cestou vedle skalní formace Chybotek (Viklan; modře značená trasa).

Turistické značení trasy poblíž: Těsně u vyhlídkového místa prochází modře značená turistická trasa, která vede podél Szklarské Poręby od Białej Doliny přes centrum Sowie Skały do Szklarské Poręby Dolní, kde končí na nádraží. V blízkosti (cca 400 m východně) vede i černě značená turistická trasa, takřečená „trasa kolem Szklarské Poręby”. Kromě toho tudy prochází tři tematické stezky: Szlak Waloński (Valonská stezka, v úseku od křižovatky ulice Jeleniogórské s ulicí Hofmana do Szklarské Poręby Dolní), Szlak Ducha Gór (Krakonošova

Szklarskiej Poręby Dolnej), Szlak Ducha Gór (na odcinku od Sowich Skał do Szklarskiej Poręby Dolnej), Trasa Sztaudyngera (na odcinku wodospadu Szklarki do Szklarskiej Poręby Dolnej).

Opis aktualnego stanu: Złoty Widok to okazały próg skalny, wznoszący się ok. 20 m nad doliną rzeki Kamiennej. Sam punkt widokowy to nieforemna płaszczyna, częściowo ukryta wśród drzew, zabezpieczona od strony skarpy metalową balustradą, wyposażona w drewniane ławy, oznakowana specjalnym kamieniem z nazwą miejsca (na Szlaku Walońskim).

Aktualne fotografie:

Opis historyczny i ciekawostki: Miejsce to znane jest co najmniej od końca XVIII wieku, ale odwiedzane głównie z uwagi na położoną w pobliżu skałkę, zwaną dziś Chybotkiem. Skała ta była popularna już od średniowiecza; wiązano z nią działalność Walonów, czyli poszukiwaczy skarbów i szlachetnych kamieni, którzy z tego miejsca mieli podobno, po odbyciu stosownych obrzędów, wyruszać na swoje górskie wyprawy. Niewątpliwie wstępowali wówczas również na dzisiejszy punkt widokowy, choćby dla wytyczenia w terenie planowanej przez siebie trasy. Na przełomie XVIII i XIX wieku Chybotek, ze względu na swój kształt, nazywany był Misą Cukru (Zuckerschale) lub też Kamieniem Siedmiokątnym. Na przełomie XIX i XX wieku tutejsze skały (m.in. Baszty i Chybotek) uznawane były za pomniki przyrody. Jako wybitny punkt Złoty Widok zaczął być traktowany

cesta, w úseku od Sowich Skał do Szklarské Poręby Dolní), Trasa Sztaudyngera (w úseku od wodopádu Szklarky do Szklarské Poręby Dolní).

Popis aktuálního stavu: Zlatý Widok (Zlatá vyhlídka) je velký skalní práh tyčící se do výšky zhruba 20 metrů nad údolím řeky Kamienné. Samotná vyhlídka je nepravidelná plošina částečně schovaná mezi stromy, u svahu zajištěná kovovým zábradlím a vybavená dřevěnými lavicemi, je označena speciálním kamenem s názvem místa (na Valonské stezce – Szlak Waloński).

Aktuální fotografie:

Historický popis a zajímavosti: Místo je známo minimálně od konce 18. stol., ale navštěvováno je hlavně v souvislosti s nedalekým skalním útvarem Chybotek. Jedná se o skálu, která byla známá už ve středověku. Je s ní spojována činnost vláských hledačů pokladů a drahých kamenů, jimž se zde říká „Valoni“. Ti si prý vybrali právě toto místo jako východisko pro své horské výpravy. Bezpochyby vystupovali i na dnešní vyhlídce, pravděpodobně aby z ní pozorovali a plánovali trasy cest. Na přelomu 18. a 19. stol. se Chyboteku, vzhledem k jeho tvaru, říkalo Mísa cukru (Zuckerschale) nebo Sedmiboký kámen. Na přelomu 19. a 20. stol. byly zdejší skály (mj. Baszty a Chybotek) přírodními památkami. Za významnou vyhlídku se Zlatý Widok začal považovat až po roce 1945. Místo bylo patrně často navštěvované významným malířem polsko-českého původu Wlasti-

dopiero po 1945 roku. Miejsce to było zapewne często odwiedzane przez wybitnego malarza pochodzenia czeskiego Wlastimila Hofmana (1881–1970), który w latach 1947–1970 mieszkał w pobliskim domu zwanym Wlastimilówką – dziś jest to m.in. muzeum jego malarstwa. Punkt widokowy zyskał na znaczeniu pod względem turystycznym po otwarciu przebiegającego przezeń Szlaku Walońskiego, co nastąpiło 9 maja 2010 roku.

Proponowane rozwiązanie techniczne: ustawienie tablicy orientacyjnej z widokiem Karkonoszy i nazwami szczytów oraz charakterystycznych miejsc, dostrzegalnych z punktu widokowego

Atrakcyjność turystyczna: Bardzo ładna panorama zachodniej części grzbietu Karkonoszy (zwłaszcza Śnieżnych Kotłów i Szrenicy) już sama w sobie stanowi atrakcję turystyczną. Dodatkowo w pobliżu znajdują się inne ciekawe obiekty, jak: dom Wlastimila Hofmana (ok. 250 m na północny zachód), Muzeum Energetyki (ok. 1,2 km na południowy zachód), Muzeum Ziemi „Juna” (ok. 1 km na południowy zachód), baza namiotowa Pod Ponurą Małą (ok. 1,1 km na południowy zachód), wodospad Szklarki (ok. 600 m na południe), pomnik Grób Karkonosza/Liczrzepy (ok. 100 m na północ), skałka Chybotek (ok. 500 m na północny wschód).

Zaprojektowane drogowskazy i ich lokalizacja: przy parkingu obok wodospadu Szklarki; przy muzeum-domu Wlastimila Hofmana; przy skrzyżowaniu ulic Piastowskiej i Tadeusza Kościuszki.

Opracował: Ivo Łaborewicz

milem Hofmanem (1881–1970), który w latach 1947–1970 był w niedalekim domu, jemuż se po něm říká Wlastimilůvka – dnes je zde muzeum jeho obrazů. Vyhledka se pro turistiku začala využívat častěji po otevření Valonské stezky 9. května 2010.

Navrhované technické řešení: umístění panelu s výhledem na Krkonoše s názvy vrcholů a charakteristických míst viditelných z vyhlídkového místa

Turistická atraktivita: Velmi krásné panoráma západní části Krkonoše (zejména Sněžných jam a Szrenice) je již samo o sobě turistickou atrakcí. Kromě toho se v blízkosti nacházejí další zajímavé objekty, jako je: dům Wlastimila Hofmana (cca 250 m severozápadně), Muzeum energetiky (cca 1,2 km jihozápadním směrem), Muzeum Země „Juna” (cca 1 km severozápadně), camping Pod Ponurą Małą (cca 1,1 km jihozápadně), vodopád Szklarky (cca 600 m jižním směrem), pomník Krkonošův hrob (Grób Karkonosza/Liczrzepy, cca 100 m severně), Chybotek (cca 500 m severovýchodně).

Projektované ukazatele a jejich umístění: u parkoviště vedle vodopádu Szklarky; u muzea – domu Wlastimila Hofmana; u křižovatky ulic Piastowské a Tadeusza Kościuszki.

Zpracoval: Ivo Łaborewicz

Překlad: Helena Jankowska

Źródła/Prameny:

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, zespół nr 83/522: Komitet Ochrony Krajobrazu i Pomników Przyrody w Karkonoszach i Górach Izerskich, sygn. 40.

literatura

Ivo Łaborewicz, Przemysław Wiater: Szklarska Poręba. Monografia historyczna, Szklarska Poręba 2011.

Tadeusz Stec: Szklarska Poręba i okolice: Michałowice, Jagniątków, Sobieszów, Warszawa 1963.

Marek Wikorejczyk: Szklarska Poręba i okolice, Warszawa 1997.

Wilhelm Winkler, Schreiberbau, seine Geschichte, Natur und Beschreibung, nebst sienne Kolonien und Parteien. Von . . . , Schreiberbau 1894.

Szklarska Poręba. Plan miasta, skala 1 : 7500, Warszawa 1994.

Szklarska Poręba. Plan miasta, skala 1 : 12 000, Wrocław 1994.

Szklarska Poręba. Plan miasta. Sezon 2010/2011, skala 1 : 10 000, Szklarska Poręba 2010.

strony internetowe

<http://dolnyślask360.pl/miejsce.php?q=32>

<http://www.szklarskaporeba.pl/pl/o-szklarskiej-porebie/atrakcje-i-zabytki/227-zloty-widok.html>

<http://www.e-szklarska.com/zloty-widok.php>

<http://www.szklarskaporeba.com.pl/?dzial=atrakcje&id=115>

<http://www.szklarska-poreba.pl/w-gorach-1528/zloty-widok-440/>

<http://www.pttk-jg.pl/archiwum/204-otwarcie-szlaku-walonskiego.html>

OPIS UWARUNKOWAŃ PRAWNYCH

Opis uwarunkowań prawnych, organizacyjnych, jakie należy spełnić, aby odtworzyć zapomniane punkty widokowe na terenie Kotliny Jeleniogórskiej, Rudaw Janowickich, Gór Kaczawskich, Gór Izerskich – 25 punktów

W ramach realizacji projektu „Zapomniane punkty widokowe” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz środków budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Nysa

Opracowali:
Magdalena Kowalczyk
Jacek Osliźłok

Jelenia Góra, 2014 r.

I. WPROWADZENIE

1. Cel i zakres opracowania

Przedmiotem niniejszego opracowania jest opis uwarunkowań prawno-organizacyjnych, jakie należy spełnić aby odtworzyć zapomniane punkty widokowe na terenie Kotliny Jeleniogórskiej, Rudaw Janowickich, Gór Kaczawskich oraz Gór Izerskich. Opracowanie wykonano w ramach realizacji projektu „Zapomniane punkty widokowe”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz środków budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Nysa.

2. Akty prawne i dokumenty

Analiza uwarunkowań prawno – organizacyjnych w ramach projektu „Zapomniane punkty widokowe” została przeprowadzona na podstawie następujących aktów prawa powszechnie obowiązującego:

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.), zwana dalej u.p.o.ś.,
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późn. zm), zwana dalej u.o.p.,
- ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2011 r., nr 12, poz. 59 z późn. zm.), zwana dalej u.l.,
- ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 z późn. zm.), zwana dalej u.u.i.ś.,
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 z późn. zm.), zwana dalej u.p.b.,
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r., poz. 647 z późn. zm.), zwana dalej u.p.z.p.,
- ustawa z 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r., poz. 21 z późn. zm.), zwana dalej u.o.,
- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2014, poz. 518),
- ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks Cywilny (Dz. U. z 1964 r., nr 16, poz. 93 z późn. zm.), zwana dalej k.c.,
- ustawą z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. z 2012 r., poz. 1282 z późn. zm.),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2010, Nr 2013., poz. 1397 z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego (Dz. U. z 2012 r., poz. 462 z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie wzorów: wniosku o pozwolenie na budowę, oświadczenia o posiadaniu praw do dysponowania nieruchomościami na cele budowlane i decyzji o pozwoleniu na budowę (Dz. U. z 2003 r., Nr 120, poz. 1127 z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2002 r., Nr 75, poz. 690 z późn. zm.),

- rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (Dz. U. z 2010 r., Nr 109, poz. 719),
- rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 czerwca 2003 r. w sprawie uzgadniania projektu budowlanego pod względem ochrony przeciwpożarowej (Dz. U. z 2003 r., Nr 121, poz. 1137 z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z 2011 r., Nr 165, poz. 987).

II. Zagadnienia ogólne dotyczące regulacji prawnych znajdujących zastosowanie w planowanym przedsięwzięciu projektowym

1. Stan prawny nieruchomości objętych projektem

Podstawowym zagadnieniem wymagającym rozpatrzenia jest dopuszczalność prowadzenia działań planowanych w ramach projektu „Zapomniane punkty widokowe” w odniesieniu do kwestii własności nieruchomości, na których znajdują się planowane punkty widokowe. Uregulowanie stosunków pomiędzy właścicielami poszczególnych gruntów a podmiotem zarządzającym punkty widokowe, ma fundamentalne znaczenie dla ich prawidłowego funkcjonowania. Na podstawie zakresu uprawnień właścicielskich gwarantowanych przepisami Konstytucji RP oraz kodeksu cywilnego należy jednoznacznie stwierdzić, iż wszelkie prace, podejmowane na danej nieruchomości wymagają zgody jej właściciela. Do wykonywania zamierzeń projektowych na cudzym gruncie konieczne jest zatem uzyskanie skutecznego uprawnienia.

Stosowny tytuł prawny organizowania punktów widokowych powstanie przede wszystkim na podstawie stosunku obligacyjnego, tj. umowy zawartej pomiędzy wykonawcą a właścicielem nieruchomości. Zgodnie z zasadą swobody umów (art. 3531 kc) strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Umowa taka może mieć charakter odpłatny i nieodpłatny, może być zawarta na czas oznaczony lub nieoznaczony, zakładać możliwość wypowiedzenia w określonym terminie, określać warunki rozwiązania bez zachowania terminu wypowiedzenia oraz zawierać wszelkie inne postanowienia, uzgodnione przez strony i mieszczące się w ramach swobody umów.

Inną możliwość uzyskania uprawnień do gruntu jest ustanowienie na nim ograniczonego prawa rzeczowego na korzyść organizatora punktów widokowych. Zastosowanie może tu znaleźć w szczególności instytucja użytkowania, tj. obciążenia nieruchomości prawem do jej użycia i pobierania pożytków (art. 252 i nast. kc). Z punktu widzenia omawianego projektu najbardziej odpowiednią formą wydaje się być umowa dzierżawy terenu objętego planowanymi działaniami. W praktyce umowa ta pozwoli na najsprawniejsze wykonywanie czynności niezbędnych dla proponowanego zagospodarowania terenu. Dzierżawca będzie mógł wówczas występować we wszystkich postępowaniach jako podmiot posiadający tytuł prawny do danego gruntu. Mając jednak na uwadze fakt, iż grunty, na których planowane jest otwieranie punktów widokowych należą bądź to do Skarbu Państwa (Lasy Państwowe), bądź do jednostek samorządu terytorialnego (tylko jedna lokalizacja stanowi teren prywatny), należy zaznaczyć, iż uzyskanie niezbędного tytułu prawnego może wiązać się z koniecznością zastosowania przez te podmioty przepisów ujętych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2014 r., poz. 518) lub też ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2011 r., Nr 12, poz. 59).

2. Zgodność planowanych działań projektowych z zasadami zagospodarowania przestrzennego na szczeblu gminnym

Przedsięwzięcie objęte projektem „Zapomniane punkty widokowe” musi zostać rozpatrzone także pod kątem jego zgodności z przeznaczeniem gruntów, na których ma być realizowane, założonym w ramach planowania przestrzennego na poziomie gminy.

W myśl przepisu art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ustalenie przeznaczenia terenu, rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy terenu następuje w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Ustawodawca jednoznacznie stwierdził, iż sposób wykonywania prawa własności nieruchomości kształtowany jest ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz innymi przepisami. Każdy ma prawo, w granicach określonych ustawą, do zagospodarowania terenu, do którego ma tytuł prawnym zgodnie z warunkami ustalonymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jeżeli nie narusza to chronionego prawem interesu publicznego oraz osób trzecich oraz do ochrony własnego interesu prawnego przy zagospodarowaniu terenów należących do innych osób (art. 6 u.p.z.p.). Tak przyjęta koncepcja wynika przede wszystkim z tego, iż miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego mają stanowić odzwierciedlenie i realizację szeregu regulacji dotyczących różnych zadań własnych i zleconych gminy, a wśród nich między innymi przepisów związanych z ochroną środowiska i przyrody. Zgodność danego przedsięwzięcia z obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego stanowi zatem gwarancję spełnienia wymogów wprowadzanych tymi przepisami.

Wytoczne miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego są jawne i każdy ma do nich prawo wglądu oraz otrzymania z nich wypisów i wrysów (art. 30 u.p.z.p.). Stosowny wniosek w tym zakresie należy złożyć we właściwym urzędzie miasta lub gminy. W niektórych sytuacjach wypis

z miejscowego planu stanowi wymagany prawem załącznik do wniosku o wydanie decyzji, jak np. w przypadku starania się o pozwolenie na budowę. W razie braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego koniecznym jest uzyskanie bądź to decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego (art. 50 i nast. u.p.z.p.), bądź decyzji o warunkach zabudowy (art. 60 i nast. u.p.z.p.).

3. Ocena planowanych działań z punktu widzenia regulacji dotyczących ochrony środowiska oraz ochrony przyrody

Każda z podejmowanych inwestycji, które pod jakimkolwiek względem ulokowana ma być w środowisku naturalnym, musi zostać przygotowana i prowadzona z zachowaniem zasad ochrony środowiska oraz oceniona pod kątem stopnia spodziewanego oddziaływania na środowisko. W dużej mierze spełnienie tych założeń wiąże się z uzgodnieniem celów planowanej inwestycji z koncepcją przeznaczenia gruntów zawartą w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Te bowiem, zgodnie z postanowieniami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, powinny zostać sporządzone w sposób zapewniający koordynację między innymi walorów architektonicznych i krajobrazowych danego terenu oraz wymagań ochrony środowiska, w tym gospodarowania wodami i ochrony gruntów rolnych i leśnych z potrzebami interesu publicznego (art. 1 ust. 2 pkt 3 u. p. z. p.). Ponadto według założeń ustawy – Prawo ochrony środowiska w planach tych należy w szczególności określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń, zapewnienia ochrony przed powstającymi zanieczyszczeniami, przywracania środowiska do właściwego stanu, jak również ustalić warunki realizacji przedsięwzięć, umożliwiające uzyskanie optymalnych efektów w zakresie ochrony środowiska (art. 71 ust. 2 u.p.o.ś.). W planach tych konieczne jest też zapewnienie warunków utrzymania równowagi przyrodniczej i racjonalnej gospodarki zasobami środowiska (art. 72 ust. 1 u.p.o.ś.).

Opócz tego jednak ustawa – Prawo ochrony środowiska wprowadza dodatkowe założenia, których adresatem jest podmiot prowadzący daną inwestycję (inwestor). W trakcie przygotowania i realizacji inwestycji należy zapewnić oszczędne korzystanie z terenu (art. 74 u.p.o.ś.). Przy realizacji prac budowlanych na inwestorze spoczywa obowiązek uwzględnienia ochrony środowiska na obszarze ich prowadzenia, w szczególności mając na względzie ochronę gleby, zieleni, naturalnego ukształtowania terenu i stosunków wodnych. Przy prowadzeniu prac budowlanych dopuszcza się wykorzystywanie i przekształcanie elementów przyrodniczych wyłącznie w takim zakresie, w jakim jest to konieczne w związku z realizacją konkretnej inwestycji, a jeżeli ochrona elementów przyrodniczych nie jest możliwa, należy podejmować działania mające na celu naprawienie wyrządzonych szkód, w szczególności przez kompensację przyrodniczą. Zakres obowiązków wynikających z tych wymogów określany jest szczegółowo między innymi w pozwoleniu na budowę (art. 75 ust. 1-4 u.p.o.ś.).

Nowo zbudowany lub przebudowany obiekt budowlany, zespół obiektów lub instalacja nie mogą być oddane do użytkowania, jeżeli nie spełniają wymagań ochrony środowiska (art. 76 ust. 1 u.p.o.ś.). Powyższe wymogi, konkretyzowane szeregiem przepisów technicznych zawartych w rozporządzeniach dotyczących przede wszystkim procesów budowlanych, muszą być każdorazowo brane pod uwagę przy realizacji poszczególnych założeń związanych z odtwarzaniem punktów widokowych.

Przedsięwzięcie projektowe wymaga także oceny w kontekście przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 z późn. zm.). Ustawa ta zakłada bowiem dla pewnych rodzajów przedsięwzięć obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, sporządzenia raportu o jego oddziaływaniu na środowisko, i w końcu też uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach jego realizacji. Wymogi te dotyczą dwóch kategorii przedsięwzięć wprowadzonych cytowaną ustawą:

- planowanego przedsięwzięcia mogącego zawsze znacząco oddziaływać na środowisko,
- planowanego przedsięwzięcia mogącego potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko (art. 59 ust. 1 u.u.i.ś.).

Klasyfikacja poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w zakresie dwóch powyższych kategorii została określona rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2010, Nr 2013, poz. 1397 z późn. zm.). Analiza rozporządzenia pozwala uznać, iż planowane działania projektowe, będące przedmiotem niniejszego opracowania nie zaliczają się do wymienionych w rozporządzeniu przedsięwzięć, w związku z czym procedura związana z uzyskaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach i związanej z nią oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko nie znajduje tu zastosowania. Wskazać jednak należy, iż w odniesieniu do przedsięwzięć, które nie zaliczają się do powyższych dwóch kategorii wprowadzono w art. 59 ust. 2 u.u.i.ś. obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000. Wymóg taki istnieje w stosunku do:

- 1) przedsięwzięcia, które może znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a nie jest bezpośrednio związane z ochroną tego obszaru lub nie wynika z tej ochrony;
- 2) przedsięwzięcia, wobec którego obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania na obszar Natura 2000 został stwierdzony przez organ właściwy do wydania decyzji wymaganej przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia.

Przytoczony punkt 2 wynika z art. 96 ust. 1 u.p.o.ś. Przepis ten stanowi, że organ właściwy do wydania decyzji wymaganej przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia, innego niż przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie jest bezpośrednio związane z ochroną

obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony, jest obowiązany do rozważenia, przed wydaniem tej decyzji, czy przedsięwzięcie może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000. Decyzje, o których mowa w tym przypadku to m.in. decyzje inwestycyjne, koncesje geologiczne, pozwolenia wodnoprawne, zezwolenia na usuwanie drzew i krzewów, pozwolenia na wznoszenie i wykorzystywanie sztucznych wysp, konstrukcji i urządzeń w polskich obszarach morskich. Oceny najczęściej będą jednak przeprowadzane dla planowanych przedsięwzięć na etapie postępowania w sprawie pozwolenia na budowę.

Natura 2000 jest programem utworzenia w krajach Unii Europejskiej wspólnego systemu obszarów objętych ochroną przyrody, który na gruncie polskiego ustawodawstwa został określony jako jedna z form ochrony przyrody obejmująca obszary specjalnej ochrony ptaków, specjalne obszary ochrony siedlisk oraz obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (art. 25 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody). Specyfika tej formy ochrony przyrody polega na tym, iż każde przedsięwzięcie, w stosunku do którego istnieje potencjalna możliwość negatywnego oddziaływania na obszar objęty Natura 2000 musi zostać pod tym kątem ocenione (co uregulowano w cytowanym wyżej art. 96 u.p.o.ś.).

Biorąc pod uwagę, iż obszary objęte programem Natura 2000 znajdują się w okolicach zaplanowanych do odtworzenia punktów widokowych, istnieje duże prawdopodobieństwo konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania działań podejmowanych w poszczególnych lokalizacjach. Procedura z tym związana zostanie przedstawiona na przykładzie wniosku o pozwolenie na budowę:

- 1) Inwestor występuje do starosty z wnioskiem o pozwolenie na budowę.
- 2) Starosta, uznając, że przedsięwzięcie, które nie jest bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony, może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, wydaje postanowienie nakładające na inwestora obowiązek przedłożenia dokumentacji, w tym karty informacyjnej przedsięwzięcia, regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska.
- 3) Inwestor składa dokumentację regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska.
- 4) Regionalny dyrektor ochrony środowiska po przeanalizowaniu dokumentacji stwierdza, czy przedsięwzięcie może znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000.
- 5) Regionalny dyrektor ochrony środowiska wydaje postanowienie:
  - nakładające obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, nakazujące przedłożenie raportu oraz określające jego zakres (na postanowienie przysługuje zażalenie)
  - stwierdzające brak potrzeby przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 (na postanowienie nie przysługuje zażalenie).
- 6) Regionalny dyrektor ochrony środowiska występuje do starosty o zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa.
- 7) Starosta przeprowadza postępowanie z udziałem społeczeństwa (21 dni), albo przeprowadza rozprawę administracyjną, otwartą dla społeczeństwa, a następnie przekazuje regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska zgłoszone przez społeczeństwo uwagi i wnioski oraz protokół z rozprawy, jeśli została przeprowadzona.
- 8) Regionalny dyrektor ochrony środowiska po przeanalizowaniu materiału dowodowego wydaje postanowienie uzgadniające warunki realizacji przedsięwzięcia bądź odmawia uzgodnienia, jeżeli z oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 wynika, że może ono znacząco negatywnie oddziaływać na ten teren, a nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 34 ustawy o ochronie przyrody (45 dni) (na postanowienie nie przysługuje zażalenie).
- 9) Starosta wydaje pozwolenie na budowę, uwzględniając warunki realizacji przedsięwzięcia określone w uzgodnieniu RDOŚ, bądź w przypadku odmowy uzgodnienia nie udziela zgody na realizację przedsięwzięcia (od decyzji można się odwołać).
- 10) W przypadku przeprowadzenia oceny starosta podaje informację o wydaniu decyzji i możliwości zapoznania się z jej treścią do wiadomości publicznej.

Rozpatrując uwarunkowania prawne planowanego przedsięwzięcia należy także wskazać na inne formy ochrony przyrody określone w art. 6 ust. 1 u.p.o., w szczególności takie jak parki narodowe, rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu.

Zgodnie z art. 8 ust. 1 u.p.o. park narodowy obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Jest to państwowa osoba prawna, której organem jest dyrektor parku narodowego, kierujący działalnością parku i reprezentujący park na zewnątrz (art. 8a ust. 1, art. 8c ust. 1, art. 8d u.p.o.). Obszar parku narodowego może być udostępniany w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę w parku narodowym (art. 12 ust. 1 u.p.o.). Natomiast dokonanie rozporządzenia gruntem należącym do parku narodowego, w tym oddanie nieruchomości do korzystania innym podmiotom na podstawie umów prawa cywilnego, wymaga zgody ministra właściwego do spraw środowiska, wyrażonej w drodze decyzji administracyjnej, z wyjątkiem umów dzierżawy, najmu czy użyczenia zawieranych na czas nie dłuższy niż 5 lat. Udostępnienie gruntu w drodze dzierżawy wymaga jednak przeprowadzenia postępowania przetargowego (art. 10 a ust. 1 i 8 u.p.o.).

Kolejną formą ochrony jest rezerwat przyrody, który zgodnie z art. 13 ust. 1 u.p.o. obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Uznanie za rezerwat przyrody danych obszarów następuje w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska,

które określa nazwę rezerwatu, położenie lub przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, cele ochrony oraz rodzaj, typ i podtyp rezerwatu przyrody, a także podmiot sprawujący nadzór nad rezerwatem (art. 13 ust. 3 u.o.p.).

W myśl art. 15 ust. 1 u.o.p. zarówno w parkach narodowych jak i w rezerwach przyrody zabrania się między innymi:

- budowy lub przebudowy obiektów budowlanych i urządzeń technicznych, z wyjątkiem obiektów i urządzeń służących celom parku narodowego albo rezerwatu przyrody (pkt 1),
- pozyskiwania, niszczenia lub umyślnego uszkodzenia roślin oraz grzybów (pkt 5),
- ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej wierzchem, z wyjątkiem szlaków i tras narciarskich wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody – przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska (pkt 15),
- ruchu pojazdów poza drogami publicznymi oraz poza drogami położonymi na nieruchomościach stanowiących własność parków narodowych lub będących w użytkowaniu wieczystym parków narodowych, wskazanymi przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska (pkt 18),
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształkających rzeźbę terenu (pkt 22).

Na odstępstwa od powyższych zakazów może zezwolić na obszarze parku narodowego minister właściwy do spraw środowiska, po zasięgnięciu opinii dyrektora parku narodowego, a na obszarze rezerwatu przyrody – regionalny dyrektor ochrony środowiska, jeżeli jest to uzasadnione między innymi celami turystycznymi i nie spowoduje to negatywnego oddziaływania na cele ochrony przyrody rezerwatu przyrody. Zezwolenie na odstępstwo od zakazów, wydaje się, w drodze decyzji administracyjnej, na czas określony, nie dłuższy niż 5 lat (art. 15 ust. 3, 5 i 6 u.o.p.). Szczegółowe wymagania dotyczące wniosku o wydanie zezwolenia na odstępstwo od zakazów określone zostały w art. 15 ust. 7 u.o.p. W zezwoleniu takim wskazuje się warunki realizacji tego odstępstwa wynikające z potrzeb ochrony przyrody (art. 15 ust. 8 u.o.p.).

Omawiana ustawa przewiduje także możliwość tworzenia parków krajobrazowych. Obejmują one obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju (art. 16 ust. 1 u.o.p.). Parkiem krajobrazowym kieruje dyrektor parku krajobrazowego (art. 105 ust. 1 u.o.p.). Zgodnie z art. 17 ust. 1 u.o.p. w parku krajobrazowym mogą być wprowadzone między innymi następujące zakazy:

- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych (pkt 3),
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształkających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych (pkt 5).

Dla powyższych form ochrony przyrody sporządza się i realizuje plan ochrony (art. 18 ust. 1 u.o.p.). Plan ochrony dla parku narodowego oraz rezerwatu przyrody zawiera przede wszystkim wskazanie obszarów i miejsc udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, oraz określenie sposobów ich udostępniania, a także wskazanie miejsc, w których może być prowadzona działalność wytwórcza, handlowa i rolnicza (art. 20 ust. 3 pkt 5 i 6 u.o.p.). Wskazanie obszarów udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, amatorskiego połowu ryb i dla innych form gospodarowania oraz określenie sposobów korzystania z tych obszarów określa także plan ochrony dla parku krajobrazowego (art. 20 ust. 4 pkt 5 u.o.p.).

Istotnym jest także, iż miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, jak również projekty planów urządzenia lasu, uproszczonych planów urządzenia lasu i zadania z zakresu gospodarki leśnej, o których mowa w art. 19 ust. 3 i 4 ustawy o lasach w częściach dotyczących odpowiednio parku narodowego, rezerwatu przyrody, czy też parku krajobrazowego (wraz z ich otuliną) wymagają uzgodnień z właściwymi miejscowo organami, odpowiedzialnymi za te obszary. W związku z tym powyższe dokumenty powinny odzwierciedlać warunki związane z ochroną przyrody, wynikające na danym terenie z istniejącej na nim formy ochrony.

4. Zagadnienia związane z prawem budowlanym

Większość planowanych zamierzeń technicznych omawianej inwestycji zakłada działania w mniejszym lub większym stopniu powiązane z regulacjami ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 z późn. zm.). Jak wskazuje art. 1 tej ustawy, prawo budowlane normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych i określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przez obiekty budowlane zaś, zgodnie z art. 3 pkt 1 u.p.b., ustawodawca rozumie budynki wraz z instalacjami i urządzeniami technicznymi (będą to np. wieże widokowe), budowle stanowiące całość techniczno-użytkową wraz z instalacjami i urządzeniami oraz tak zwane obiekty małej architektury (do których w kontekście niniejszego opracowania zaliczyć należy planowane ławki, barierki, schodki, tablice bądź stanowiska informacyjne, obmurowanie miejsca na ognisko, mostki i platformy).

W celu postawienia planowanych w projekcie poszczególnych obiektów budowlanych konieczne jest przeprowadzenie postępowania poprzedzającego rozpoczęcie robót budowlanych, określonego w rozdziale 4 omawianej ustawy. Co do zasady bowiem, roboty budowlane można rozpocząć jedy-

nie na podstawie ostatecznej decyzji o pozwoleniu na budowę (art. 28 ust. 1 u.p.b.). Przewidziane w tym zakresie wyłączenia określone zostały w art. 29 ust. 1 u.p.b. i należą do nich między innymi budowla wolno stojących parterowych budynków gospodarczych, wiat i altan o powierzchni zabudowy do 25m² (pkt 2), przyłączy elektroenergetycznych, wodociągowych, kanalizacyjnych, gazowych, ciepłych i telekomunikacyjnych (pkt 20), obiektów małej architektury (pkt 22), ogrodzeń (pkt 23). Ponadto w myśl ust. 2 cytowanego przepisu, pozwolenia na budowę nie wymaga wykonywanie robót budowlanych polegających na remoncie istniejących obiektów budowlanych i urządzeń budowlanych, z wyjątkiem obiektów wpisanych od rejestru zabytków (pkt. 1). Podkreślić jednak należy, iż pozwolenie na budowę będzie zawsze konieczne w przypadku przedsięwzięć, które wymagają przeprowadzenia oceny oddziaływania na obszar Natura 2000 zgodnie ze wspomnianym wyżej art. 59 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (art. 29 ust. 3 u.p.b.).

Budowa powyższych obiektów budowlanych, które nie wymagają pozwolenia na budowę (oczywiście z zastrzeżeniem art. 29 ust. 3 u.p.b.) wymaga wyłącznie zgłoszenia właściwemu organowi (art. 30 u.p.b.). Poniżej wypunktowane zostały istotne zagadnienia związane z omawianym postępowaniem:

- 1) Organem właściwym w tej sprawie jest starosta lub w mieście na prawach powiatu – prezydent miasta (art. 82 ust. 2 u.p.b.). W przypadku terenów stanowiących własność Miasta Jeleniej Góry, Prezydent Miasta będzie wyłączony z postępowania, a starostę właściwego do załatwienia sprawy wyznaczy Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Jeleniej Górze.
- 2) Wniosek zgłoszenia robót budowlanych nie wymagających pozwolenia na budowę składa właściciel, współwłaściciel nieruchomości lub inny podmiot, który dysponuje nieruchomością na cele budowlane.
- 3) Zgłoszenie nie podlega opłacie i należy je złożyć do organu właściwego ze względu na położenie nieruchomości, na której będą wykonywane prace.
- 4) W zgłoszeniu należy podać dane inwestora, jego adres zamieszkania lub siedziby, wskazać dane nieruchomości, na której będą prowadzone roboty budowlane oraz planowany termin rozpoczęcia robót budowlanych.
- 5) Do zgłoszenia należy załączyć oświadczenie o prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane oraz w zależności od rodzaju robót - szkic przedstawiający obiekt budowlany na działce oraz mapy.
- 6) Jeżeli roboty będą polegały na budowie przyłącza elektroenergetycznego, wodociągowego, kanalizacyjnego, gazowego, ciepłego lub telekomunikacyjnego należy dołączyć projekt zagospodarowania działki lub terenu wraz z opisem technicznym instalacji, który powinien zostać wykonany przez projektanta, posiadającego uprawnienia budowlane do sporządzania projektów zagospodarowania działki i opisu technicznego przyłącza.
- 7) Zgłoszenie powinno zostać złożone co najmniej 30 dni przed planowanym terminem rozpoczęcia robót budowlanych. Okres ten jest liczony od złożenia kompletnego zgłoszenia w urządzie ze wszystkimi wymaganymi załącznikami. Do prac budowlanych, które będą wykonywane na podstawie zgłoszenia można przystąpić najwcześniej po upływie 30 dni od złożenia kompletnego wniosku w urządzie, jeżeli organ nie wniesie sprzeciwu i nie później niż po upływie 2 lat od określonego w zgłoszeniu terminu ich rozpoczęcia. Jeżeli organ wezwie zgłaszającego do uzupełnienia braków, termin 30 – dniowy należy liczyć od następnego dnia, w którym wpłynęło zgłoszenie wraz z uzupełnionymi brakami.
- 8) Organ nie wydaje w przedmiocie zgłoszenia decyzji – zgłaszający może przystąpić do robót w wyżej wskazanym terminie. Ewentualnym potwierdzeniem możliwości rozpoczęcia robót będzie zaświadczenie, o które zgłaszający może wnioskować w trybie określonym w art. 217 kpa.
- 9) Organ wniesie sprzeciw (w drodze decyzji), jeżeli zgłoszenie dotyczy budowy lub wykonania robót budowlanych objętych obowiązkiem uzyskania pozwolenia na budowę oraz gdy budowa lub wykonanie robót narusza ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- 10) Organ może też nałożyć, w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonywanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia, pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków, pogorszenie się warunków zdrowotno – sanitarnych, wprowadzenie, utrwalenie bądź zwiększenie ograniczeń lub uciążliwości dla terenów sąsiednich.

Dalsze wyłączenia od zasady uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę określa art. 31 ust. 1 u.p.b., zgodnie z którym pozwolenia nie wymaga rozbiora budynków i budowli – niewpisanych do rejestru zabytków oraz nieobjętych ochroną konserwatorską – o wysokości poniżej 8 m, jeżeli ich odległość od granicy działki jest nie mniejsza niż połowa wysokości, a także rozbiora obiektów i urządzeń budowlanych, na budowę których nie jest wymagane pozwolenie na budowę, jeżeli nie podlegają ochronie jako zabytki. W pozostałych przypadkach wymagane jest uzyskanie decyzji o pozwoleniu na rozbiorę. Jeżeli pozwolenie nie jest wymagane, tryb postępowania związany ze zgłoszeniem rozbioru jest analogiczny jak przy zgłaszaniu budowy, przy czym organ może nałożyć obowiązek uzyskania pozwolenia na rozbiorę pierwszej z wymienionych kategorii obiektów niewymagających pozwolenia, jeżeli rozbiora tych obiektów może wpłynąć na pogorszenie stosunków wodnych, warunków sanitarnych oraz stanu środowiska lub wymaga zachowania warunków, od których spełnienia może być uzależnione prowadzenie robót związanych z rozbiorą. Organ może też żądać, ze względu na bezpieczeństwo ludzi lub mienia, przedstawienia danych o obiekcie budowlanym lub dotyczących prowadzenia robót rozbiorczych. Roboty zabezpieczające i rozbiorowe można rozpocząć przed uzyskaniem pozwolenia na rozbiorę lub przed ich zgłoszeniem, jeżeli mają one na celu usunięcie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa ludzi lub mienia. Rozpoczęcie takich robót nie zwalnia od obowiązku bezwzględnego uzyskania pozwolenia na rozbiorę lub zgłoszenia o zamierzonej rozbiorze obiektu budowlanego.

Poza opisanymi powyżej wyjątkami, podjęcie robót budowlanych bądź rozbioru obiektu budowlanego wymaga uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę. Poniżej wypunktowane zostały istotne zagadnienia związane z omawianym postępowaniem:

- 1) Organem właściwym w tej sprawie jest starosta lub w mieście na prawach powiatu – prezydent miasta (art. 82 ust. 2 u.p.b.). W przypadku terenów

stanowiących własność Miasta Jeleniej Góry, Prezydent Miasta będzie wyłączony z postępowania, a starostę właściwego do załatwienia sprawy wyznaczy Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Jeleniej Górze.

2) Pozwolenie na budowę może być wydane wyłącznie temu, kto: złożył wniosek w tej sprawie w okresie ważności decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jeżeli jest ona wymagana zgodnie z przepisami o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, (względnie pozwolenia, o którym mowa w art. 23 i art. 23a ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej, jeżeli jest ono wymagane, bądź złożył oświadczenie, pod rygorem odpowiedzialności karnej, o posiadaniu praw do dysponowania nieruchomością na cele budowlane (art. 32 ust. 4 u.p.b.).

3) Wniosek podlega opłacie i należy go złożyć do organu właściwego ze względu na położenie nieruchomości, na której będą wykonywane prace.

4) Wzór wniosku o pozwolenie na budowę został określony rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie wzorów: wniosku o pozwolenie na budowę, oświadczenia o posiadaniu praw do dysponowania nieruchomością na cele budowlane i decyzji o pozwoleniu na budowę (Dz. U. z 2003, Nr 120, poz. 1127 z późn. zm.).

5) Załączniki, które należy dołączyć do wniosku zostały szczegółowo określone w art. 33 ust. 2 i należą do nich m. in.: cztery egzemplarze projektu budowlanego wraz z opiniami, uzgodnieniami, pozwoleniami i innymi dokumentami wymaganymi przepisami szczególnymi oraz zaświadczeniem, o którym mowa w art. 12 ust. 7, aktualnym na dzień opracowania projektu, oświadczenie o posiadaniu praw do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jeżeli jest ona wymagana zgodnie z przepisami o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym itd.

6) Do wniosku o pozwolenie na rozbiórkę należy dołączyć: zgodę właściciela obiektu, szkic usytuowania obiektu budowlanego, opis zakresu i sposobu prowadzenia robót rozbiórkowych, opis sposobu zapewnienia bezpieczeństwa ludzi i mienia, pozwolenia, uzgodnienia lub opinie innych organów, a także inne dokumenty, wymagane przepisami szczególnymi, w zależności od potrzeb, projekt rozbiórki obiektu (art. 33 ust. 4 u.p.b.).

7) Szczegółowe warunki jakim powinien odpowiadać załączany do wniosku o pozwolenie na budowę projekt budowlany określone zostały w art. 34 u.p.b. oraz w przepisach aktów wykonawczych, w szczególności rozporządzenia Ministra transportu, budownictwa i gospodarki morskiej z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego.

8) Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim dokonaniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (art. 32 ust. 1 pkt 1 u.p.b.).

9) Przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę lub odrębnej decyzji o zatwierdzeniu projektu budowlanego właściwy organ sprawdza zgodność projektu budowlanego z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w przypadku braku miejscowego planu, a także zgodność z wymaganiami ochrony środowiska, projektu zagospodarowania działki lub terenu z przepisami, w tym techniczno-budowlanymi, kompletność projektu budowlanego i posiadanie wymaganych opinii, uzgodnień, pozwoleń i sprawdzeń oraz informacji i zaświadczeń (art. 35 ust. 1 u.p.b.).

10) W razie stwierdzenia naruszeń, w zakresie określonym w poprzednim punkcie, organ nakłada postanowieniem obowiązek usunięcia wskazanych nieprawidłowości, określając termin ich usunięcia, a po jego bezskutecznym upływie wydaje decyzję o odmowie zatwierdzenia projektu i udzielenia pozwolenia na budowę. Natomiast w razie spełnienia tych wymagań oraz warunku określonego w art. 32 ust. 4, właściwy organ nie może odmówić wydania decyzji o pozwoleniu na budowę (art. 35 ust. 3 i 4 u.p.b.).

11) Istotne odstępstwo od zatwierdzonego projektu budowlanego lub innych warunków pozwolenia na budowę jest dopuszczalne jedynie po uzyskaniu decyzji o zmianie pozwolenia na budowę (art. 36a ust 1 u.p.b.).

12) Decyzja o pozwoleniu na budowę wygasa, jeżeli budowa nie została rozpoczęta przed upływem 3 lat od dnia, w którym decyzja ta stała się ostateczna lub budowa została przerwana na czas dłuższy niż 3 lata (art. 37 ust. 1 u.p.b.).

Wskazać należy także, iż zgodnie z art. 39 ust. 1 u.p.b. prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Natomiast w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39 ust. 3 u.p.b.). Regulacja ta koresponduje z przepisem art. 36 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), w którym wymienione są działania wymagające pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do działań tych należy w szczególności prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru oraz wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku. Pozwolenia mogą określać warunki, które zapobiegają uszkodzeniu lub zniszczeniu zabytku. Wydaje się je na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z zabytku wpisanego do rejestru, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Tryb i sposób wydawania pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych oraz badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań, przy zabytku wpisanym do rejestru oraz badań archeologicznych, kwalifikacje osób uprawnionych do prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, badań konserwatorskich i architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru oraz badań archeologicznych, dodatkowe wymagania dla osób wykonujących samodzielnie funkcje techniczne w budownictwie przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru, sposób potwierdzania posiadanych kwalifikacji i dodat-

kowych wymagań, standardy, jakim powinna odpowiadać dokumentacja prowadzonych prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru i badań archeologicznych, a także szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać wniosek i pozwolenie na prowadzenie prac, robót, badań i działań oraz dokumentację niezbędną do rozpatrzenia tego wniosku określone zostały w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z 2011 r., Nr 165, poz. 987).

Przystępując do realizacji robót budowlanych należy mieć na względzie wszystkie regulacje, które normują zasady i warunki jakim powinien odpowiadać proces budowlany. W myśl art. 5 u.p.b. obiekty budowlane i związane z nimi urządzenia należy projektować i budować zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności techniczno – budowlanymi oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej. Przede wszystkim muszą one spełniać podstawowe wymagania dotyczące bezpieczeństwa konstrukcji, bezpieczeństwa pożarowego, bezpieczeństwa użytkowania, odpowiednich warunków higienicznych i zdrowotnych oraz ochrony środowiska, ochrony przed hałasem i drganiami, odpowiedniej charakterystyki energetycznej budynku oraz racjonalizacji użytkowania energii. Zapewnione powinny też zostać warunki użytkowe zgodne z przeznaczeniem obiektu, w szczególności w zakresie zaopatrzenia w wodę i energię elektryczną oraz, odpowiednio do potrzeb, w energię cieplną i paliwa, przy założeniu efektywnego wykorzystania tych czynników, usuwania ścieków, wody opadowej i odpadów. Ponadto wymagane jest między innymi zachowanie możliwości utrzymania właściwego stanu technicznego, niezbędnych warunków do korzystania z obiektów przez osoby niepełnosprawne, warunków bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską, odpowiednie usytuowanie na działce budowlanej, poszanowanie, występujących w obszarze oddziaływania obiektu, uzasadnionych interesów osób trzecich, w tym zapewnienie dostępu do drogi publicznej oraz warunki bezpieczeństwa i ochrony zdrowia osób przebywających na terenie budowy. Obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należyłym stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej.

Wymagania ochrony środowiska dla nowo zbudowanego lub przebudowanego obiektu budowlanego, zespołu obiektów lub instalacji określone zostały w art. 76 ust. 2 u.p.o.ś. Przepis ten wskazuje, iż w tym zakresie konieczne jest wykonanie wymaganych przepisami lub określonych w decyzjach administracyjnych środków technicznych chroniących środowisko, zastosowanie odpowiednich rozwiązań technologicznych, wynikających z ustaw lub decyzji, uzyskanie wymaganych decyzji określających zakres i warunki korzystania ze środowiska oraz dotrzymanie na etapie wymaganych prawem badań i sprawdzeń, wynikających z mocy prawa standardów emisyjnych oraz określonych w pozwoleniu warunków emisji.

Jeśli chodzi natomiast o przepisy techniczno-budowlane, na podstawie art. 7 ust. 1 u.p.b. zalicza się do nich warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane i ich usytuowanie oraz warunki techniczne użytkowania obiektów budowlanych, które w sposób szczegółowy określone są w odpowiednich rozporządzeniach. Można tu wymienić przede wszystkim rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. (Dz. U. z 2002 r., Nr 75, poz. 690 z późn. zm.) w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego (Dz. U. z 2012 r., poz. 462 z późn. zm.), rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (Dz. U. z 2010 r., Nr 109, poz. 719), rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 czerwca 2003 r. w sprawie uzgadniania projektu budowlanego pod względem ochrony przeciwpożarowej (Dz. U. z 2003 r., Nr 121, poz. 1137 z późn. zm.) itd.

Ustawa Prawo Budowlane określa też w art. 18 podstawowe obowiązki inwestora w procesie budowlanym. Należy do nich przede wszystkim zorganizowanie procesu budowy, z uwzględnieniem zawartych w przepisach zasad bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, a w szczególności zapewnienie opracowania projektu budowlanego i innych projektów, stosownie do potrzeb, objęcia kierownictwa budowy przez kierownika budowy, opracowania planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, wykonania i odbioru robót budowlanych, w przypadkach uzasadnionych wysokim stopniem skomplikowania robót budowlanych lub warunkami gruntowymi, nadzoru nad wykonywaniem robót budowlanych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych.

Dalsze przepisy u.p.b. normują warunki konieczne do zachowania na poszczególnych etapach realizacji robót budowlanych oraz trybu oddawania obiektów budowlanych do użytku, a także istniejące w tym zakresie wykonawczych aktów prawnych (art. 41 i nast. u.p.b.)

5. Zagadnienie możliwości usuwania drzew i krzewów

Proponowane rozwiązania techniczne omawianego punktu widokowego wymagają ustalenia właściwego trybu usuwania drzew i krzewów. Podstawową regulację w tym zakresie stanowią przepisy ustawy o ochronie przyrody, a w szczególności rozdział 4 tej ustawy zatytułowany „Zasady ochrony terenów zieleni i zadrzewień”, przy czym zgodnie z definicją ustawową za tereny zieleni uważa się „tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje

estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym i przemysłowym” (art. 5 pkt 21 u.o.p.), natomiast pod pojęciem zadrzewień ustawodawca rozumie „drzewa i krzewy w granicach pasa drogowego, pojedyncze drzewa lub krzewy albo ich skupiska niebędące lasem w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2011 r. Nr 12, poz. 59, z późn. zm.), wraz z terenem, na którym występują, i pozostałymi składnikami szaty roślinnej tego terenu, spełniające cele ochronne, produkcyjne lub społeczno-kulturowe”.

Przepisem prawa materialnego, na podstawie którego ustalane są ogóle zasady usuwania drzew i krzewów z nieruchomości jest art. 83 u. o. p. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu działania polegające na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości mogą być podjęte wyłącznie po uzyskaniu zezwolenia wydanego na wniosek posiadacza nieruchomości – za zgodą właściciela tej nieruchomości. Organem właściwym do wydawania zezwolenia jest co do zasady wójt, burmistrz lub prezydent miasta, ustawa jednak przewiduje m. in. następujące wyjątki:

- w przypadku ubiegania się o wydanie zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, organem właściwym jest wojewódzki konserwator zabytków (art. 83 ust. 2 u. o. p.),
- w przypadku ubiegania się o wydanie zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z nieruchomości będących własnością gminy, organem właściwym jest starosta (art. 90 u. o. p.).

Ponadto ubieganie się o zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów na obszarach objętych ochroną krajobrazową w granicach parku narodowego albo rezerwatu przyrody wymaga uzyskania zgody odpowiednio dyrektora parku narodowego albo regionalnego dyrektora ochrony środowiska (art. 83 ust. 5 u. o. p.).

Organ właściwy do wydania zezwolenia, przed jego wydaniem dokonuje oględzin w zakresie występowania w obrębie zadrzewień gatunków chronionych (art. 83 ust. 2 c u. o. p.). Wydanie zezwolenia, może być uzależnione od przesadzenia drzew lub krzewów w miejsce wskazane przez wydającego zezwolenie albo zastąpienia ich innymi drzewami lub krzewami, w liczbie nie mniejszej niż liczba usuwanych drzew lub krzewów (art. 83 ust. 3 u. o. p.).

Ustawowo określone zostały także formalne elementy wniosku o wydanie powyższego zezwolenia. W myśl ust. 4 omawianego artykułu wniosek taki powinien zawierać:

- 1) imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę posiadacza i właściciela nieruchomości;
- 2) tytuł prawny władania nieruchomością;
- 3) nazwę gatunku drzewa lub krzewu;
- 4) obwód pnia drzewa mierzonego na wysokości 130 cm;
- 5) przeznaczenia terenu, na którym rośnie drzewo lub krzew;
- 6) przyczynę i termin zamierzonego usunięcia drzewa lub krzewu;
- 7) wielkość powierzchni, z której zostaną usunięte krzewy;
- 8) rysunek lub mapę określającą usytuowanie drzewa lub krzewu w stosunku do granic nieruchomości i obiektów budowlanych istniejących lub budowanych na tej nieruchomości.

Ograniczenia usunięcia drzew lub krzewów z terenu nieruchomości, przewidziane w art. 83 ust. 1-5 omawianej ustawy, stosownie do ust. 6 pkt 1 tego przepisu, nie dotyczą drzew i krzewów rosnących na obszarze lasów. Oznacza to, iż usuwanie drzewostanu znajdującego się na terenach lasów nie zostało poddane obowiązkowi uzyskania decyzji stanowiącej zgodę na jego wycięcie, wydawanej przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Zastosowanie w tym zakresie znajdują stosowne przepisy ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2011 r. Nr 12, poz. 59, z późn. zm.). Usuwanie drzew z zasobów leśnych odbywa się na zasadach pozyskiwania drewna, ujętych w art. 18 i 19 wskazanej ustawy, w myśl których pozyskiwanie drewna odbywa się wyłącznie na podstawie planu urządzenia lasu, a dla lasów rozdrobnionych o powierzchni do 10 ha, niestanowiących własności Skarbu Państwa – na podstawie decyzji starosty określającej zadania z zakresu gospodarki leśnej wydanej według inwentaryzacji stanu lasów. Organy administracji publicznej określone w wyżej opisanym art. 83 u.o.p. nie mają zatem kompetencji do wydania decyzji zezwalającej na usunięcie drzew na obszarze lasów. Decyzji takich nie wydają także organy wskazane w ustawie o lesie. Wycinanie drzewostanu polegające na pozyskiwaniu drewna odbywa się na podstawie planów urządzenia lasów bądź decyzji starosty.

Mając na uwadze powyższe, kluczową kwestią dla ustalenia właściwego sposobu postępowania w danym przypadku jest wyjaśnienie znaczenia pojęcia las, stosowanego na gruncie zastosowanych przepisów. Definicja tego pojęcia określona została wprost z art. 3 u.l., zgodnie z którym las jest gruntem:

- 1) o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) - drzewami i krzewami oraz runem leśnym - lub przejściowo jej pozbawiony:
  - a) przeznaczony do produkcji leśnej lub
  - b) stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego albo
  - c) wpisany do rejestru zabytków;
- 2) związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie

podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywany na parkingi leśne i urzędzenia turystyczne. Podkreślenia przy tym wymaga, iż pojęcia lasu nie uzależniono się od form jego własności (art. 2 u.l.). W związku z tym, każdy obszar spełniający przesłanki składające się na ustawowe pojęcie lasu należy traktować jako las podlegający regulacjom ujętym w ustawie o lasach, bez względu czyją stanowi własność. Natomiast granicę lasu, a tym samym granicę stosowania ustawy o lasach, ustala się zgodnie z brzmieniem art. 20 tej ustawy, stanowiącym, iż ustalenia planów urzędzenia lasu i uproszczonych planów urzędzenia lasu dotyczące granic i powierzchni lasu mają zostać uwzględnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w ewidencji gruntów i budynków.

6. Wytwarzanie odpadów

Planowane przedsięwzięcie w kształcie opisanym w zamierzeniach technicznych wiąże się nieodłącznie z zagadnieniem wytwarzania i gospodarowania odpadami, zarówno na etapie realizacji projektu, jak i w późniejszym czasie korzystania z utworzonych obiektów przez turystów. Obowiązujące w tym zakresie regulacje zawiera ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r., poz. 21 z późn. zm.). Na gruncie ustawy wytwarzanie odpadów (pierwotne) oznacza powstawanie odpadów w wyniku działalności lub bytowania każdej osoby. Istotnym jest, iż zgodnie z art. 16 tej ustawy gospodarkę odpadami należy prowadzić w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, w szczególności gospodarką odpadami nie może:

- 1) powodować zagrożenia dla wody, powietrza, gleby, roślin lub zwierząt;
- 2) powodować uciążliwości przez hałas lub zapach;
- 3) wywoływać niekorzystnych skutków dla terenów wiejskich lub miejsc o szczególnym znaczeniu, w tym kulturowym i przyrodniczym.

Jednym z procesów składających się na gospodarowanie odpadami, mających najistotniejsze znaczenie dla przedmiotu niniejszego opracowania jest zbieranie odpadów, zdefiniowane w art. 3 ust. 1 pkt 34 u.o. jako gromadzenie odpadów przed ich transportem do miejsc przetwarzania, w tym wstępne sortowanie nieprowadzące do zmiany charakteru i składu odpadów i niepowodujące zmiany klasyfikacji odpadów, oraz tymczasowe magazynowanie odpadów przez prowadzącego zbieranie odpadów. Za podstawową zasadę w tym zakresie ustawodawca czyni selektywny sposób zbierania odpadów (art. 23 ust. 1 u.o.), tj. taki sposób, że dany strumień odpadów, w celu ułatwienia specyficznego przetwarzania, obejmuje jedynie odpady charakteryzujące się takimi samymi właściwościami i takimi samymi cechami (art. 3 ust. 1 pkt 24 u.o.). Od zasady selektywnego zbierania odpadów ustawodawca nie przewidział żadnych wyjątków.

Integralnym elementem wytwarzania i zbierania odpadów jest ich magazynowanie, przy czym w ramach omawianego przedsięwzięcia, w grę wchodzi wyłączenie wstępne magazynowanie odpadów przez ich wytwórcę oraz tymczasowe magazynowanie odpadów przez prowadzącego zbieranie odpadów (art. 3 ust. 1 pkt 5 u.o.). Ogólne warunki magazynowania odpadów określa art. 25 ust. 1 u.o. jako przestrzeganie wymagań w zakresie ochrony środowiska oraz bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzi. Magazynowanie odpadów może odbywać się tylko na terenie, do którego posiadacz odpadów ma tytuł prawny. Poprzez posiadacza odpadów ustawa rozumie między innymi wytwórcę odpadów (art. 3 ust. 1 pkt 19 u.o.). Posiadacz odpadów jest też obowiązany do niezwłocznego usunięcia odpadów z miejsca nieprzeznaczonego do ich składowania lub magazynowania (art. 26 ust. 1 u.o.). Jeżeli posiadacz odpadów nie posiada tytułu prawnego do nieruchomości, z której jest obowiązany usunąć odpady, władający powierzchnią ziemi jest obowiązany umożliwić posiadaczowi odpadów usunięcie odpadów z tej nieruchomości (art. 26 ust. 4 u.o.).

Co do zasady, na mocy art. 41 ust. 1 – 3 u.o. zbieranie odpadów wymaga uzyskania zezwolenia, które wydaje, w drodze decyzji, organ właściwy odpowiednio ze względu na miejsce zbierania lub przetwarzania odpadów. Jednakże prowadzenie zbierania odpadów w miejscu projektowego przedsięwzięcia korzysta z wyłączenia przewidzianego w art. 45 ust. 1 pkt 1 u.o., zgodnie z którym obowiązku uzyskania zezwolenia na zbieranie odpadów zwalnia się podmiot prowadzący działalność inną niż działalność gospodarcza w zakresie gospodarowania odpadami, który zbiera odpady opakowaniowe i odpady w postaci zużytych artykułów konsumpcyjnych, w tym zbieranie leków i opakowań po lekach przez apteki, przyjmowanie zużytych artykułów konsumpcyjnych w sklepach, systemy zbierania odpadów w szkołach, placówkach oświatowo-wychowawczych, urzędach i instytucjach (nieprofesjonalna działalność w zakresie zbierania odpadów). Warunkiem legalności jest zawarcie pisemnej (forma pod rygorem nieważności) umowy z posiadaczem odpadów mającym zezwolenie na zbieranie odpadów lub zezwolenie na przetwarzanie odpadów wymienionych w tym punkcie. Minimalną treścią umowy jest nieodpłatne przetwarzanie odpadów (art. 45 ust. 2 u.o.).

III. Opis uwarunkowań prawnych w odniesieniu do poszczególnych planowanych lokalizacji punktów widokowych

01. BOBROWE SKAŁY

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Gminy Piechowice, reprezentowanej przez Burmistrza Piechowic (wg wypisu geodezyjnego- Starosta Jeleniogórski). Projekt zakłada wycięcie kilkunastu drzew i naprawę barierek na najwyższej platformie widokowej. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Burmistrz Piechowic,

- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Piechowice,
- 3) uzyskania zezwolenia na usunięcie drzew i krzewów na wniosek złożony przez właściciela gruntu bądź podmiotu posiadającego odpowiedni tytuł prawny – organem właściwym jest starosta jeleniogórski,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

02. ZAMEK BOLCZÓW

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Śnieżka. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Janowice Wielkie. Projekt zakłada zbudowanie drewnianej wieży widokowej. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Janowice Wielkie,
- 3) jeśli obiekt jest wpisany do rejestru zabytków – uzyskanie pozwolenia na prowadzenie robót – organem właściwym jest Wojewódzki Konserwator Zabytków,
- 4) uzyskanie decyzji o pozwoleniu na budowę na wniosek złożony przez właściciela gruntu lub podmiotu posiadającego odpowiedni tytuł prawny – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego. Ewentualną potrzebę przeprowadzenia oceny planowanych działań pod kątem ich oddziaływania na obszar Natura 2000 stwierdzi organ właściwy do wydania decyzji o pozwoleniu na budowę.

03. BRZEŹNIK

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Śnieżka. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Kowary. Projekt zakłada wycięcie kilkunastu drzew dla poszerzenia widoku na wschodnią część Karkonoszy, zamontowanie tablicy kamiennej z wrytą panoramą opisującą poszczególne szczyty i przełęcze, ustawienie ławek oraz rewitalizację ścieżek i ich oznakowanie. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kowary,
- 3) ustalenia możliwości wykonania usunięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego,
- 5) oznakowania trasy zgodnie z wytycznymi PTTK.

04. GÓRA GAPY

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Gminy Jelenia Góra, reprezentowanej przez Prezydenta Miasta Jeleniej Góry. Projekt zakłada wycięcie kilku drzew dla odsłonięcia panoramy, oczyszczenie skałek z samosiejek, ustawienie kamiennych, naturalnych stopni umożliwiających wejście na platformę oraz ustawienie barierek zabezpieczających dla turystów. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jeleniej Góry,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Jelenia Góra,
- 3) uzyskania zezwolenia na usunięcie drzew i krzewów na wniosek złożony przez właściciela gruntu bądź podmiotu posiadającego odpowiedni tytuł prawny – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jelenia Góra, a jeśli wniosek będzie pochodził od Prezydenta - starosta wskazany przez Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Jeleniej Górze,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jeleniej Góry.

05. GODZISZ

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Szklarska Poręba. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do Miasta Jelenia Góra. Projekt zakłada wycięcie ok. 34 drzew, doprowadzenie i oznakowanie ścieżki dojściowej od leśnej drogi szutrowej. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Szklarska Poręba,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Jelenia Góra,
- 3) ustalenia możliwości wykonania usunięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Szklarska Poręba,
- 4) oznakowania trasy zgodnie z wytycznymi PTTK.

06. GRODNA

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Śnieżka. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Podgórzyn. Projekt zakłada odbudowę zamku, a przynajmniej wzmocnienie murów samej wieży, zamontowanie schodów drewnianych, wykonanie zadaszenia wieży i platformy widokowej, dokonanie prześwietlenia okolicznych drzew, a w pomieszczeniach koło wieży, po wyremontowaniu – urządzenie punktu sprzedaży pamiątek lub małej gastronomii. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Podgórzyn,
- 3) ustalenia możliwości wykonania usunięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 4) jeśli obiekt jest wpisany do rejestru zabytków – uzyskanie pozwolenia na prowadzenie robót – organem właściwym jest Wojewódzki Konserwator Zabytków,
- 5) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury i prowadzenia prac remontowych – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego, bądź jeśli ruiny wieży widokowej wpisane są do rejestru zabytków – uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę na wniosek złożony przez właściciela gruntu bądź podmiotu posiadającego odpowiedni tytuł prawny – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego. Ewentualną potrzebę przeprowadzenia oceny planowanych działań pod kątem ich oddziaływania na obszar Natura 2000 stwierdzi organ właściwy do wydania decyzji o pozwoleniu na budowę.

07. SZAŁAS „MUFLON”

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność osoby fizycznej. Pod względem administracyjnym obszar ten należy do gminy Janowice Wielkie. Projekt zakłada wybudowanie wieży widokowej. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie od prywatnego właściciela,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Janowice Wielkie,
- 3) uzyskanie decyzji o pozwoleniu na budowę na wniosek złożony przez właściciela gruntu bądź podmiotu posiadającego odpowiedni tytuł prawny – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

Ewentualną potrzebę przeprowadzenia oceny planowanych działań pod kątem ich oddziaływania na obszar Natura 2000 stwierdzi organ właściwy do wydania decyzji o pozwoleniu na budowę.

08. KOZIA SZYJA

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Szklarska Poręba. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Stara Kamienica. Projekt zakłada zamontowanie ławek dla turystów. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Szklarska Poręba,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Kamienica,
- 3) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

09. KOZINIEC

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Śnieżka. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do Miasta Jelenia Góra. Projekt zakłada zbudowanie drewnianej wieży widokowej o wysokości ok 15 – 20 m, bądź poprzycinanie koron drzew. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Jelenia Góra,
- 3) ustalenia możliwości wykonania usunięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 4) uzyskanie decyzji o pozwoleniu na budowę na wniosek złożony przez właściciela gruntu bądź podmiotu posiadającego odpowiedni tytuł prawny – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jeleniej Góry,
- 5) oznakowania trasy zgodnie z wytycznymi PTTK.

10. KRZYŻOWA GÓRA

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Śnieżka. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Mysłakowice. Projekt zakłada przycięcie koron otaczających drzew, umieszczenie barierek na platformie skalnej, zamontowanie kilku stopni – najlepiej kamiennych schodków oraz

piorunochronu. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Mysłakowice,
- 3) ustalenia możliwości wykonania przycięcia drzew przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

11. ZBOCZE ŁYSEJ GÓRY

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Lwówek Śląski. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Jeżów Sudecki. Projekt zakłada wycięcie kilkunastu drzew, wykonanie schodków wejściowych ukształtowanych w skałkach, bądź jako schodki drewniane lub metalowe oraz ustawienie barierek zabezpieczających dla turystów. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Lwówek Śląski,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Jeżów Sudecki,
- 3) ustalenia możliwości wykonania usunięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Lwówek Śląski,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

12. MACIEJOWA – ruiny wieży widokowej

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Gminy Jelenia Góra, reprezentowanej przez Prezydenta Miasta Jeleniej Góry. Projekt zakłada naprawienie dachu, budowę schodów, zamontowanie okien i drzwi w istniejącej wieży widokowej, ewentualnie w jej dolnej części, umieszczenie niewielkiego punktu gastronomicznego i sklepu z pamiątkami oraz oznakowanie drogi dojściowej. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jeleniej Góry,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Jelenia Góra,
- 3) jeśli obiekt jest wpisany do rejestru zabytków – uzyskanie pozwolenia na prowadzenie robót – organem właściwym jest Wojewódzki Konserwator Zabytków,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury i prowadzenia prac remontowych – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jeleniej Góry, bądź jeśli ruiny wieży widokowej wpisane są do rejestru zabytków – uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę na wniosek złożony przez właściciela gruntu bądź podmiotu posiadającego odpowiedni tytuł prawny – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jelenia Góra, a jeśli wniosek będzie pochodził od Prezydenta - starosta wskazany przez Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Jeleniej Górze.

13. MROWIEC

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Śnieżka. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Mysłakowice. Projekt zakłada usunięcie drzew rosnących wokół platformy, ustawienie kamiennej tablicy z opisami dookólnych szczytów, ustawienie ławek oraz zamontowanie barierek zabezpieczających. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Mysłakowice,
- 3) ustalenia możliwości wykonania usunięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

14. OKOLE

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Złotoryja. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Jeżów Sudecki. Projekt zakłada wymianę barierki zabezpieczających punkt widokowy i dojście do niego, oznakowanie szlaku dojściowego, przycięcie części drzew ograniczających widok, zwłaszcza w kierunku północnym. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Złotoryja,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Jeżów Sudecki,
- 3) ustalenia możliwości wykonania przycięcia drzew przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istnie-

jących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Złotoryja,
4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

15. SKAŁKA „PATELNIĄ”

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Śnieżka. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Podgórzyn. Projekt zakłada naprawę kamiennych stopni prowadzących na szczyt skałki, oznakowanie szlaku dojściowego, zamontowanie barierek zabezpieczających, przycięcie kilku drzew zasłaniających widok w kierunku północno - zachodnim. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Podgórzyn,
- 3) ustalenia możliwości wykonania przycięcia drzew przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

16. SOŁĘTYSIA – Cieplice, ruiny wieży widokowej

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Gminy Jelenia Góra, reprezentowanej przez Prezydenta Miasta Jeleniej Góry. Projekt zakłada wyremontowanie istniejącej wieży widokowej, uporządkowanie ścieżek leśnych, oznakowanie tras spacerowych i tras do nordic walking. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jeleniej Góry,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Jeleniej Góry,
- 3) jeśli obiekt jest wpisany do rejestru zabytków – uzyskanie pozwolenia na prowadzenie robót – organem właściwym jest Wojewódzki Konserwator Zabytków,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury i prowadzenia prac remontowych – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jeleniej Góry, bądź jeśli ruiny wieży widokowej wpisane są do rejestru zabytków – uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę na wniosek złożony przez właściciela gruntu lub podmiotu posiadającego odpowiedni tytuł prawny – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jelenia Góra, a jeśli wniosek będzie pochodził od Prezydenta - starosta wskazany przez Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Jeleniej Górze,
- 5) oznakowanie tras zgodnie z wytycznymi PTTK.

17. ZBOCZE SOŚNI

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Gminy Jelenia Góra, zarządzanej przez Prezydenta Miasta Jeleniej Góry. Projekt zakłada ustawienie płaskiego kamiennego pulpitu z wygrawerowaną panoramą i opisami widocznych obiektów, ustawienie masywnych ławek, koszy na śmieci oraz obmurowanego miejsca na ognisko. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jeleniej Góry,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Jelenia Góra,
- 3) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jeleniej Góry.

18. STANEK

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Lwówek Śląski. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Lubomierz. Projekt zakłada podniesienie wysokości barierek zabezpieczających oraz przycięcie kilku drzew, częściowo ograniczających widok. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Lwówek Śląski,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubomierz,
- 3) ustalenia możliwości wykonania przycięcia drzew przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Lwówek Śląski,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu lwóweckiego.

19. STAROŚCIŃSKIE SKAŁY

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Śnieżka. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Janowice Wielkie. Projekt zakłada

oznakowanie ścieżki dojściowej, przycięcie drzew i krzewów ograniczających widok, naprawę lub zamontowanie nowych barierek na podejściu i na platformie widokowej, ustawienie ławek, stołu i wiaty. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Janowice Wielkie,
- 3) ustalenia możliwości wykonania przycięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

20. STROMIEC

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Lwówek Śląski. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Jeżów Sudecki. Projekt zakłada budowę kilkunastometrowej drewnianej wieży widokowej bądź wycięcie kilkudziesięciu drzew w kierunku widokowym na południe. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Lwówek Śląski,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Jeżów Sudecki,
- 3) ustalenia możliwości wykonania usunięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Lwówek Śląski,
- 4) uzyskanie decyzji o pozwoleniu na budowę – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

Ewentualną potrzebę przeprowadzenia oceny planowanych działań pod kątem ich oddziaływania na obszar Natura 2000 stwierdzi organ właściwy do wydania decyzji o pozwoleniu na budowę.

21. WIELKA KOPA

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Kamienna Góra. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Marciszów. Projekt zakłada przycięcie części drzew, które zasłaniają widok, ewentualne wzniesienie niewielkiej wieży widokowej (drewnianej lub metalowej), zamontowanie wiaty lub innego zadaszonego miejsca. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Kamienna Góra,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Marciszów,
- 3) ustalenia możliwości wykonania przycięcia drzew przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Kamienna Góra,
- 5) uzyskanie decyzji o pozwoleniu na budowę na wniosek złożony przez właściciela gruntu bądź podmiotu posiadającego odpowiedni tytuł prawny – organem właściwym jest starosta powiatu kamiennogórskiego,
- 6) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu kamiennogórskiego.

Ewentualną potrzebę przeprowadzenia oceny planowanych działań pod kątem ich oddziaływania na obszar Natura 2000 stwierdzi organ właściwy do wydania decyzji o pozwoleniu na budowę.

22. WITOSZA

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Śnieżka. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Podgórzyn. Projekt zakłada przeprowadzenie prześwietlenia wśród drzew zasłaniających widok na południe i zachód, zbudowanie odrębnej platformy widokowej, zabezpieczonej barierkami. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 2) uzyskanie wypisu i wrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Podgórzyn,
- 3) ustalenia możliwości wykonania usunięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

23. ZAKRĘT ŚMIERCI

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Szklarska Poręba. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Szklarska Poręba. Projekt

zakłada wycięcie kilkunastu drzew przy punkcie widokowym na południe, kilkunastu drzew przy punkcie wschodnim oraz zamontowanie barierki i mostku nad szczeliną pomiędzy głazami. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Szklarska Poręba,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysów z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szklarska Poręba,
- 3) ustalenia możliwości wykonania usunięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Szklarska Poręba,
- 4) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

24. ZAMKOWA GÓRA

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Śnieżka. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do Miasta Jelenia Góra. Projekt zakłada budowę drewnianej wieży widokowej, bądź wycięcie ok. 50 drzew oraz przycinanie wierzchołków pozostałych rosnących drzew, aby zachować dobry widok. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysów z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Jelenia Góra,
- 3) ustalenia możliwości wykonania usunięcia drzew i krzewów przy uwzględnieniu obowiązującego na wskazanym terenie planu urządzenia lasu oraz istniejących form ochrony przyrody – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Śnieżka,
- 4) uzyskanie decyzji o pozwoleniu na budowę na wniosek na wniosek złożony przez właściciela gruntu bądź podmiotu posiadającego odpowiedni tytuł prawny – organem właściwym jest Prezydent Miasta Jeleniej Góry.

25. ŻŁOTY WIDOK

Punkt widokowy znajduje się na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa, zarządzanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Szklarska Poręba. Pod względem administracyjnym obszar ten przynależy do gminy Szklarska Poręba. Projekt zakłada ustawienie tablicy orientacyjnej z widokiem Karkonoszy i nazwami szczytów oraz charakterystycznych miejsc, dostrzegalnych z punktu widokowego. Proponowane rozwiązania techniczne wymagają:

- 1) uzyskania tytułu prawnego do prowadzenia działań na wskazanym terenie – organem właściwym jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Szklarska Poręba,
- 2) uzyskanie wypisu i wyrysów z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szklarska Poręba,
- 3) zgłoszenia budowy obiektów małej architektury – organem właściwym jest starosta powiatu jeleniogórskiego.

Urządzenie wszystkich powyższych punktów widokowych wymaga także oceny pod względem możliwości swobodnego dojścia do wyznaczonych miejsc. Należy zatem ustalić przebieg szlaków dojściowych oraz zweryfikować własność działek, przez które szlaki te prowadzą.

Informacje dotyczące własności poszczególnych gruntów można uzyskać w wydziale ksiąg wieczystych właściwego miejscowo Sądu Rejonowego bądź na stronie internetowej Centralnej Bazy Danych Ksiąg Wieczystych (<http://ekw.ms.gov.pl/pdcbdkw/pdcbdkw.html>). Numer księgi wieczystej danej działki uzyskuje się w wydziale ewidencji gruntów odpowiedniego starostwa powiatowego. Jeżeli wyznaczona trasa ma przebiegać przez grunty stanowiące własność prywatną, konieczne jest uzyskanie tytułu prawnego do korzystania z danej działki (np. poprzez ustanowienie służebności gruntowej). W przeciwnym razie należy wprowadzić odpowiednie modyfikacje w przebiegu szlaku.

Uwagę należy zwrócić także na fakt, iż poszczególne czynności podejmowane w wyżej opisanych postępowaniach administracyjnych, w szczególności składanie niektórych wniosków, może w związku z ustawą z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. z 2012 r., poz. 1282 z późn. zm.) podlegać obowiązkowi wniesienia stosownej opłaty w wysokości ustalonej przez właścicieli w sprawie ograny. Ze względu na różną praktykę w regulowaniu powyższej kwestii w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego i organach administracji niespospolonej, obowiązek wniesienia opłaty oraz jej wysokość trzeba ustalić każdorazowo przed złożeniem wniosku w danej sprawie.

IV. Zakończenie.

Podsumowując powyższe opracowanie należy raz jeszcze podkreślić, iż możliwość odtworzenia punktów widokowych w proponowanych lokalizacjach wymaga kompleksowego rozważenia uwarunkowań wynikających z wyżej przytoczonych przepisów prawnych. Ze względu na charakter planowanego przedsięwzięcia najistotniejsza jest ocena pod względem jego oddziaływania na środowisko naturalne oraz zachowania warunków wynikających z istniejących na danym terenie form ochrony przyrody. Ponadto możliwość podejmowania jakichkolwiek czynności zależy od formalnoprawnego uregulowania stosunków wykonawcy projektu z właścicielami poszczególnych gruntów oraz uzyskania stosownych tytułów prawnych umożliwiających realizację projektowych zamierzeń.

www.zapomnianepunkty.karr.pl

Karkonoska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.

ul. 1 Maja 27, 58-500 Jelenia Góra

tel. +48 75 75 27 500

fax +48 75 75 27 505

biuro@karr.pl

www.karr.pl

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO
PRĘKRAČUJEME HRANICE / PRZEKACZAMY GRANICE

Umowa o dofinansowanie nr PL.3.22/3.3.01/13.03962/ERN-295

Projekt „Zapomniane punkty widokowe” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz środków budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Nysa

ISBN 00000000000000